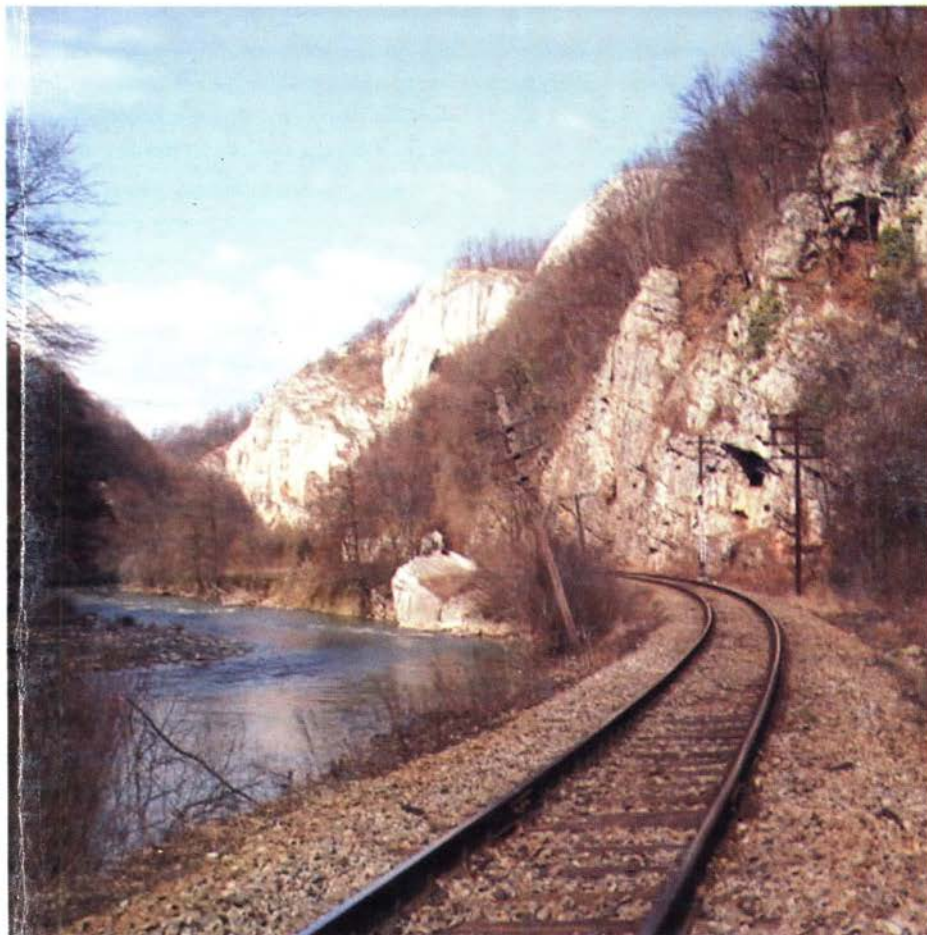

PARTIUMI FÜZETEK 22.

RÉV
Erdély sziklakapuja

RÉV
Erdély sziklakapuja

Juhász Viktor, J. Orth Ibolya, Daday János,
Kál Géczi Mihály, Venczel Márton

RÉV

Erdély sziklakapuja

A Zichy-barlang felfedezésének

100. évfordulójára

Kiadja

a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Bizottság,
az RMDSZ Bihar Megyei Szervezete,
a Királyhágómelléki Református Egyházkerület
és a Nagyváradi Római Katolikus Püspökség

2003

Szerkesztette:

Dukrét Géza

Szöveggörrektúra:

Mihálka Magdolna

Számítógépes szerkesztés:

Fórizs Edit

Címlapon: A Révi-szoros

Hátlapon: Részlet a Zichy-barlangból

Köszönet illeti az alábbiakat:

Dukrét Géza – Nagyvárad

Jelle de Jong – Hollandia

Juhász Attila – Athén

Ifj. Juhász Viktor – Nagyvárad

Juhász Zsolt – Nagyvárad

Kupán Árpád – Nagyvárad

Nosz Levente – Elesd

Szolga Géczi János – Rév

Técsy Zoltán – Nagyvárad

Készült

a Bihar Megyei Tanács támogatásával

Előszó

Egy régen várt, hiánypótló kötetet tarthatunk a kezünkben. Juhász Viktor tanár úr és társai sokunk kedvenc kirándulóhelyét, a Réviszoroszt mutatja be, nemcsak a természetjáró, hanem a helytörténész és a természetvédő szemével is. Sok éves kutatómunkájuk eredménye e kötet. Kiéreződik belőle a szeretet, a ragaszkodás e tájhoz, de a felelősség is – a tudós felelőssége, a környezetvédő felelőssége. E kötet fiataloknak és öregeknek, természetjáróknak és környezetvédőknek, hegymászóknak és barlangászoknak, irodalmároknak és történészeknek szól. Egyszerűen mindenki megtalálhatja benne az őt érdeklő információkat, érdekességeket, tudományos és turista adatokat.

Feltolulnak bennem gyermekkori emlékeim, hisz mint sok nagyváradi, én is a közeli félix- és püspökfürdői kirándulások után a révi túrákkal kezdtem komolyabban ismerkedni a természettel. S annyira e csodálatos táj szerelmese lettem, hogy azóta sem telt el olyan év, hogy legalább kétszer ne barangoltam volna a szorosban, a kilátók tetején, a környező erdőben, ne csodáltam volna meg e táj szépségeit, virágait, barlangjait, kikapcsolódva a mindennapi rohanásból, jóleső megnyugvást találva. Az évek során számos diákkal ismerttettem meg e természeti ritkaságot és sikerült rávezessem a természetjárás csodálatos keménykitartó-rögös-egészséges-édes-keserű-kikapcsoló útjára.

Hiánypótló e kötet azért is, mert bár úgy érezzük, hogy jól ismerjük e tájat, de ha kezünkbe vesszük e könyvet, rájövünk mennyire hiányosak ismereteink. Eddig nem jelent meg ilyen kötet, amely részletesen leírja a szoros turista útjait, rejtett természeti szépségeit, növény- és állatritkaságait, de megismerhetjük belőle a szoroshoz és a híres cseppkőbarlanghoz kapcsolódó turista történelmet is, ami legalább olyan izgalmas. E vad táj szépsége akkor kezdett kibontakozni az emberek előtt, amikor megindult a vonatközlekedés. Az ide helyezett Karl Handl pályafelügyező pedig 1903-ban felfedezi a révi cseppkőbarlangot, melynek az idén ünnepeljük századik évfordulóját. Ennek a tiszteletére jelent meg e könyvecske is. Olvashatunk itt a Bihari-havasok apostoláról, Czárán Gyuláról, aki kiépítette az első turista utat, aki a révi barlang első feltárója volt. Annak a barlangnak, melyet gróf Zichy Ödönről neveztek el, a turisták mecénásáról, aki menedék-

házat építtetett számukra. De azt is megtaláljuk benne, hogy az Erdélyi Kárpát Egyesület Révi Osztálya 1905-ben alakult meg, s ettől kezdve mind a mai napig a Révi-szoros lett a munkaterülete. Ez abban nyilvánult meg, hogy résztvett a barlang feltárásában, kiépítésében, karban tartotta és ma is karban tartja a turista utakat, védte és védi a természetnek e csodáját és másokat is erre nevel. Hisz van mit védeni: a csodálatos karsztjelenségeket, az itt található 736 virágos növényt, 20 féle páfrányt, 96 mohafajt, nem beszélve a számtalan gomba, zúzmó és egysejtű fajokról. Ilyen tekintetben csak a Tordai-hasadék előzi meg. De találkozunk itt több mint 70 madárfajjal, különböző emlősökkel, hüllőkkel, rovarokkal, halakkal, számtalan barlangi állatfajjal. Bár a szoros 1955 óta védett terület, de mindnyájunk kötelessége megvédeni.

A Révi-szoros szépségén, jó levegőjén keresztül mindannyiunk felüdülését is szolgálja, de csak úgy, ha áhítattal lépünk a természet e csodálatos templomába.

Szeretettel ajánlom mindenkinek e kötetet, s úgy érzem, hogy ott kell lennie mindannyiunk könyvespolcán. Tanulságos olvasást, szellemi felüdülést és jó túrázást kívánok mindenkinek !

Dukrét Géza

Juhász Viktor

Rév

Rév a Királyerdő mészkőtömbjének lábainál fekszik, ott ahol a Sebes-Körös kiszabadul a hegyek szorításából.

A Föld történetének középkorában a mezozoikumban hullámzó tengerek meszes vázú állatainak maradványaiából keletkezett mészkőbe vágta be magát a Sebes-Körös, létrehozva a csodálatos szépségű révi szorost. A középkor végén a Királyerdő tömbje szigetként emelkedett ki a Tethys-tengerből. A tenger peremvidékein, öbleiben, vastag márga rétegek ülepedtek le. Ez a meszes, agyagos, homokos kőzet jól látható az Ördögmalomnál, a vízmosásokban, a magyar temetőnél és alacsonyabb vízálláskor a Körös medrében.

280–370 méter tengerszint feletti magasságban alakult ki településünk. Éghajlata mérsékelt kontinentális (47° északi szélesség). Az évi átlaghőmérséklet +9°C, +10°C (januári -3°C, -2°C, júniusi +20°C, +21°C). Az átlagos évi csapadék kb. 760 mm. Hegyeinket bükkerdő borítja. A falunál kezdődő tölgyerdő valamikor Váradig húzódtott. Régen kiirtották, első sorban a váradi vár szükségleteinek céljából. A falu határának egy részét ma is Tölgyesnek nevezik.

Rév jellegzetes dombvidéki település, a fő utcák a folyó két oldalán a Sebes-Körös folyását követik, a szűk mellékutcák felkapaszkodnak a dombokra.

Településünkről először 1256-ban történt említés egy birtokviszály kapcsán. Első határozott említése az 1332–37. évi pápai tizedjegyzékben maradt ránk, de a bertényi vámmal kapcsolatban – melyet Réven szedtek, lévén a Sebes-Körös közös folyójuk – az 1256-ban és 1284-ben szereplő „Portus-Crisy” kifejezésnek többet kellett jelentenie egyszerű révnél, s e település csiráit láthatjuk benne – állapítja meg Jakó Zsigmond.

Suciu Coriolan munkájában megemlíti, hogy abban az időben, az 1241-es tatárjárás után – mely nagy pusztítást végzett Biharban – a Kalotai út, mely összekötötte Váradot Kolozsvárral, még mindig hatalmas farönkökkel volt lezárva, hogy ezzel is megakadályozzák az újabb betöréseket. Az Erdélyi-medencét magas hegyek, sziklák övezik, s a Szamos és a Maros között a Sebes-Körös révi völgye az egyetlen könnyen járható kapu Erdély és az Alföld között. A régi időkben ezen

a völgyön keltek át a honfoglaló népek és hadak, itt bonyolították le az áruforgalmukat a kereskedők. Hajdani feljegyzések „Nagy út” néven említik a Körös völgyét. Terhes tutajok szállították az árut Várad felé, hogy aztán a kereskedők jó áron eladják, vagy kicseréljék. A hosszú út mentén, amely a Kárpátokon és Váradon át Aquincumba (Budapestre) vezetett, számos ellenőrző állomás épült, ahol nehéz vámokat vettek a szállítóktól. Ilyen vámszedő központ működött a Révi-szorosban is. Erre a célból épült fel kőből a Tündérvár, amely lényegében a sziklafalba épült erős torony. A kutatók szerint a 13. században emelték, hogy ablakaiból belássonak a szorosba mindkét irányba. Magas sziklába vájt lépcsőkön lehetett ide feljárni. A torony mögötti barlang száraz bejáratánál tárolták a vámként elszedett árut. A tutajok a Tündérvár alatt kikötve állomásoztak, amíg a vámot törlesztették. A busás jövedelmet biztosító révi vártorony a váradi püspökség tulajdona volt. Az egyik 1284-ből származó iratból megtudjuk, hogy minden sóval megrakott szekérért két tömb sót és két kis dinárt kellett fizetni, valamint minden áruval (posztó, bor, vagy egyéb) megrakott szekérért egy fél garast kellett fizetni. Nem kellett vámot fizetni annak, aki gyalog, lóháton ment át itt és nem kereskedett.

Rév után Mezőtelegden is működött egy vámállomás, ahol szintén megdézsmálták az árut.

Évszázadok teltek el azóta, de a Tündérvár még ma is ott áll a sziklafalon, kopott falai, nagy ablakai a múltat idézik.

A Sebes-Körösön a 19. század végén is tutajoztak még. A régi öregek mesélték, hogy gyermekkoruk nagy élménye volt amikor a tutajok megjelentek a szorosból a faluba érve. Minden irányból hangos kiáltással rohant a gyermekesereg, hogy jönnek a „plútások”.

Az erdélyi országotak és folyóvizek leírása (1823) című munkából megtudhatjuk, hogy ebben az időben elsősorban a kalotaszegiek jöttek le a Körösön tutajokkal, deszkát, zsindelet szállítva. Mindinkább növekedett a fausztatás jelentősége, s ez a kis folyó 1847-ben már majdnem kétezer tutajt sodort le Várad felé. Egy másik leírásból azt is megtudjuk, hogy Horea is kipróbálta a tutajozást a Sebes-Körösön.

A Bertény melletti Körös rév 1257-ben és 1284-ben felerészben a Geregye nemzetségbeli Pál országbíró, illetve Acho-t illetve, felerészben a Csanád nemzetséget. Maga Rév – a falu – a Geregye nemzetségbeliek oldalán feküdt. A pápai tizedjegyzék két papját említi: 1332–1333-ból Lászlót, a következő három évből Kozmát, akik hét garas tizedet fizettek évenként.

Rév a sólyomkői uradalommal került a Geregye nemzetség, majd a Kopasz nádor, végül ennek lázadása után 1316-ban ismét a király kezére. A királyi birtoklás alatt nagyot fejlődött. Zsigmond király, hadjárata alkalmával, 1395. március 29-én Réven is járt. Zsigmond Rév mezővárost – villa seu oppidum – felmentette a sólyomkői várnagy és az erdélyi vajda bíraskodása alól és szabad királyi város rangjára emelte, s Buda kiváltságait adta neki. A privilégium értelmében a királynak évi száz forinttal és descensussal tartozott Rév, s iparosai ajándékokat adtak. Bíráikat egy évre maguk a lakosok választották, s ügyeikben azok ítélkeztek. Ha ítéletükkel valaki nem volt megelégedve, Buda városához, onnan a trónmesterhez, egészen kivételes esetben pedig maga a királyhoz fellebbezhetett. Rév lakói ezeket az előnyöket nem sokáig élvezhették, miután a király adománya által a következő évben a helység a losonci Bánffy István birtoka lett. Később megint a király tulajdonába kerül, de 1425-ben Zsigmond cserébe adta a szántai Lacfiaknak, s ezzel végleg a sólyomkői uradalom része lett. Katolikus egyházáról a 14. század eleje óta hallunk, így semmi okunk nem lehet lakóinak magyarságát kétségbe vonni.

Révelő (Rév kirajzása), mely Bertény mellett a 16. század közepéig fennállott, a Körös bal partján lehetett, szintén magyar település, melynek első okleveles említése 1360-ból való. Az 1552-es összeíráskor még lakott helység, melynek 16 telke volt, s földesurai Telegdy Miklós és Mihály. A török hódoltság után Révelő már nem alakult ki, csak Rév települt meg.

Révelő és Bertény közelében állott hajdan Orosztelek helység is, amely már a 13. századbéli tizedjegyzékben szerepel, de a török hódoltság után ez sem települt meg.

Az Erdélyi fejedelemség idejében, 1541 után, a Gyulafehérvári Diéta (1630. január 25–február 17.) határozata értelmében Nagyvárad és Kolozsvár között, Réven postakocsi állomás létesült. A postakocsikat húzó lovakat Réven, Bánffyhunyadon és Kolozsváron váltották. Ezek az állomások biztosították a kocsikat és a lovakat. A révi postakocsi állomás és lóistálló Kőkényesen volt. Az 1930-as években még megvolt a lóistálló kőalapjának maradványa. 1634. május-júniusában a Diéta figyelmezteti a postakocsi állomások helységeit, hogy azok, akik az 1631-i határozatot megszegik, kétszáz forint bírságot kötelesek fizetni. 1639-ben Sólyomkővár úrnője, Zólyomi Erzsébet kéri, hogy a Diéta mentse fel Révet e kötelezettség alól, miután a helységben nincsenek

lovak, mivel az emberek fazekasok és csizmadiák. Ez a folyamodvány, amely 1639-ből származik, az első írásos dokumentum, ahol említés van a révi fazekasságról, amely több száz évvel azelőtt is létezett már, ellátva edényekkel az egész Sebes-Körös völgyét.

Az 1695-ös összeírás 24 gazdaságról és 8 családfőről tesz említést, amelyek tizedet fizetnek az egyháznak. 1712-ben a településen 4 család, egy évvel később 8 család, s 1719-ben már 15 család létezett. A bíró akkor Bencze Miklós volt, fazekasok: Fazekas Mihály, Thamás István, Molnár Márton, Molnár János, Szegedi István, Gáspár Mester, Magyar István, Kovács Márton, Dobó György, Hortya Atyem, Málé János, Vanka János, Kardos István, Dudás János. A fentiekből kitűnik, hogy a 15 család nagyobbik része fazekas mesterséggel foglalkozott.

A 18. században a település nagyon hamar benépesült. Ekkor már Révet magyarok és románok lakják. Ami a földet illeti, a gyenge minőségű talaj nem biztosított megélhetést, így nem a föld, hanem a fazekasság tartotta meg a lakosságot, amit az itt található jó minőségű agyag tett lehetővé. Révről, mint több évszázados fazekas központról, az első írásbeli dokumentum 1717-ből származik. Az 1772-ben történt úrbéri összeírás alkalmával is feljegyezték a révi fazekasságot mint mesterséget, melyet a jobbágyok űztek. (*Argilla pro vasis fictilibus commoda quibus coloniquaestrum exercent.*) Az országban csak Réven található olyan agyag, amely nem tartalmaz vasoxidot, ami miatt az ebből készült edények égetés után fehérek lesznek (fehér kerámia, vászonkanta).

Az írások két közepes termőképességű mezőt említenek. A szántást hat ökörrrel végezték és elsősorban búzát, zabot és kukoricát termesztettek. Mivel a falu egy része a Sebes-Körös árterületén települt, gyakran volt kitéve az árvíz veszélyének. Jó kaszálója, legelője volt, amit bizonyít a nagyszámú állatállománya is, más közeli településekhez viszonyítva. A közelben lévő erdő biztosította a tüzelőanyagot a lakások és a fazekasok püstitőinek fűtésére.

Az 1773-as összeírás szerint még magyarok lakták túlsúlyban, bár akkor már öt román nevet is feljegyezték: Vad. A 19. századtól kezdve minden feljegyzésben az szerepel, hogy a görög katolikusok, tehát a románok vannak túlsúlyban. Fényes Elek szerint Rév román-magyar falu, 758 görög katolikus, 413 református lakossal és két templommal bír. A falu határa hegyes, de mezős része is van, ahol megterem a rozs, kukorica, burgonya és sok gyümölcs. Itt nagyon jó minőségű agyag

található. A falu nagy része Batthyány-uradalom, melyhez hozzátartozik még az Oroszteleki puszta, Alsólugas, Cigányfalva, Kövesd, Feketető, Körösbánlaka, Remetelórév, Körösponor, Remete, Élesdlok. A 19. század második felében a Sebes-Körös-völgyi települések közül Rév a legnagyobb, melynek lakosainak száma meghaladta a járási székhely, Élesd lakosainak számát. 1851 és 1900 között a lakosság száma állandóan növekedett, kivéve 1870–1880 között, amikor a kolera szedte áldozatait.

Rév 1560 körül csatlakozott a reformációhoz, mivel a református Telegdyek birtoka volt. Első református templomát, amely azelőtt a katolikusoké volt, az 1858-as árvíz elsodorta. Jelenlegi templomát 1873-ban építették. Görög katolikus templomát, amely jelenleg ortodox templom, 1790-ben építtette gróf Zichy Domokos veszprémi püspök, a körösgégyényi kastély ura. A reformátusok első lelkészeit nem ismerjük. 1659-ben ide ordinálják Jenei Adalbertet lelkésznek, 1676-ban pedig Érsekújvári Jánost. A legrégebb anyakönyv 1822-ből származik.

Sass Kálmán feljegyzéseiből tudjuk, hogy a Körös folytonos áradása nyomorba döntötte az amúgy is szegény lakosságot, hogy Réven nemcsak a kiáradt Sebes-Körös pusztított: 1891. június 12-én egy szörnyű vihar okozott nagy károkat, beverte a templom összes ablakait. 1896 májusában tűzvész pusztította el a házak nagy részét.

1900–1906 között dr. Veress István lelkészsége alatt kezdett fellendülni az egyház lelki élete. Ő volt az 1905-ben megalakult Erdélyi Kárpát Egyesület Révi Osztályának első elnöke. Utána Bodor Pál volt a lelképásztor. Kulcsár Andor 48 éven át, 1909–1957 között szolgált a révi egyházközségben, aki, különösen Trianon után, összetartotta a közösséget az egyházközség kebelében. 1957-ben távozott Ausztráliába. Tiszteletére emléktáblát helyeztek el a templom falán:

Itt szolgált 48 éven át

KULCSÁR ANDOR

lelképásztor

1909 – 1957

született 1882-ben Hajdúböszörményben
meghalt 1964-ben az ausztráliai Sydneyben

„Ne sirassátok a halottat és ne bánkódjatok érte,
hanem azt sirassátok, aki elment, mert nem jő vissza többé és az ő
szülőföldjét nem látja meg.”

Jeremiás 22:10

Ugyanakkor – 1994. június 24-én – a révi református templom belső falán emléktáblát helyeztek el, annak a 37 lelkésznek nevével, akik 1750-től itt szolgáltak.

Az okmányok elpusztulása miatt az iskolai oktatás kezdeteiről nincsenek adataink. A legrégebb jegyzőkönyvek szerint 1784-ben református felekezeti iskola működött a parókia kertjében. 1857-ben Szántó József református lelkész-tanító írja, hogy a hívek iskolázatlanok, harminc gyermek szökve járt iskolába, mert otthon verést kaptak érte. A kerítetlen pusztai udvaron tanította betűkre a gyermekeket. 1864-ben Nagy János református lelkész-tanító 27 gyermeket tanít írni, olvasni, de csak nyáron, mivel az iskolát nem bírják fűteni, s a gyermekek is ruhátlanok. A görög katolikus egyház feljegyzései szerint 1760-ban román felekezeti iskola működött, Pap János nevű pap-tanító 26 gyermeket tanított.

1881-ben állami iskola létesült. 1885-ben egy régi háromtantermes épületben működött, a Sebes-Körös bal oldalán, a görög katolikus templomtól nem messze. A tanulók száma száz körül volt, az iskola igazgatója Szilágyi..., tanítók: Szabó Dénes, Szabó Dénesné (Vilma néni), Mann Traian.

1900-ban az iskola igazgatója Gulácsy Endre volt, tanító Torday Lajos, újonnan kinevezett Csávássy Amália. Ebben az időben már állami óvoda is létezett, óvónő Horváth Etelka volt. A tanköteles gyermekek száma elérte a 414-et. 1910-ben új modern hattantermes, egyemeletes iskola épült a régi épület helyére, amely ma is áll. 1912-ben az iskola igazgatója Váradi Boldizsár, tanítók: Vészi Viktor és Vészi Viktorné (Sarolta néni). Ekkor kapott kinevezést Budaházyné Bezlanovits Olga okl. tanítónő, aki 23 évet tanított Réven. Az óvónő Váradi Boldizsár felesége volt.

Igen nagy jelentőséggel bírt Rév életében a Nagyvárad–Kolozsvár vasútvonal építése, amely az 1860-as években ért ide. Így a környékbeli falvakból több ezren jutottak munkához. Ez a munka több éven át tartott, mert itt a sziklaszorosban történt a vasútvonal és három alagút építése. Rév szomszédságában, Köröstopán van az a márvány monolit, amelyet a vasút építése alkalmával föld alá temetett munkások hamvai fölé emeltek, az alábbi latin felirattal: „Ad piam omnium defunctorum qui laborabant in constructione viae ferreae a Nagy Varadino usque Kolosvar in sectione III annis 1868, 1869, 1870. R.I.P.”

Az 1870-ben megnyílt Nagyvárad–Kolozsvár vasútvonal alkalmával került Révre az első pályafelügyező, Karl Handl Stájerországból, aki 1903-ban felfedezte a révi cseppkőbarlangot. Gróf Zichy Ödön, az Erdélyi Kárpát Egyesület kérésére, egy menedékházat építtetett a barlang nyílása mellé, majd később egy emeletes szállót. Tiszteletére a barlangot Zichy-barlangnak nevezték el.

1910-ben a helység lakóinak száma 3089 lélek volt. Ekkor a településnek 38 ipari létesítménye volt, ezek közül harminc egy munkaerővel, öt egy kisegítő alkalmazottal, kettő két alkalmazottal, s egy vállalata, ahol több mint húsz munkás dolgozott – La Roche és Darvas faipari vállalat fűrésztelepe.

A település megszenvedte mind a két világháborút. A románok, magyarok és cigányok mellett több zsidó család is élt, akiket 1944 májusában elhurcoltak. Ezek közül kevesen tértek haza, de ezek is később kivándoroltak. Ma már egyetlen izraelita sem él Réven.

A háború után az iskolában kétnyelvű lett az oktatás, külön igazgatósággal működött a román és a magyar tannyelvű iskola. Ebben az időben kb. 150 tanuló járt iskolába. A magyar iskola igazgatója előbb Dézsi János, utána Miklós Károly, majd Bíró Kiss Ida, Molnár Mária, s végül 1953–1959 között Domján (Juhász) Viktor volt. 1959. szeptember 1-jétől megszüntették az önálló magyar iskolát, s ettől kezdve Réven a román tannyelvű líceum nyolcosztályos magyar tagozattal működik.

1953-ban új négytantermes iskola épült, amelybe a 7 osztályos magyar tannyelvű iskola költözött, s az emeletes épületben román tannyelvű középiskola létesült, országos viszonylatban vidéken az elsők között. 1958-ban modern 150 férőhelyes internátus létesült. 1969-ben újabb kétemeletes iskola épült 8 tanteremmel, 12 laboratóriummal, irodákkal, önkéntes hozzájárulásból.

Az 1989. december 22-én bekövetkezett rendszerváltás után, december 30-án megalakult Réven is a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, melynek elnöke Juhász Viktor, majd Técsi Ferenc, utána ismét Juhász Viktor lett. 1997 óta Hasas János az elnöke.

Az 1992-es népszámlálás alapján Rév falu lakossága 3233, ebből 2016 román, 923 magyar, 283 cigány, 2 német, 9 egyéb. A lakosság egy része a helyi cserépkályha-csempe gyárban, a kaolinmosó üzemben, a varrodában, a cipőfelsőrész-készítő üzemben, valamint a csirkekellető üzemben dolgozik. Többen dolgoznak az élesdi cementkombinátban,

az esküllői hőállótégla-gyárban, néhányan a vársonkolyosi agyagbányában, de vannak akik a nagyváradai üzemekbe ingáznak.

A falu környezetének szépsége nagyszerű lehetőséget biztosíthatna a turizmusnak, de sajnos ez nincs kihasználva, pedig „...minden ami szép és bájos, ami fenséges és elragadó, fel van itt halmozva mint egy zsúfolt kincses boltban, melynek kirakata Rév és vidéke. Ide kell jönnie az idegennek, a turistának, hogy a tündérbertben gyönyörködjék – ha beteg, pihenjen – ha fáradt, éledjen – ha életunt, üdüljön és pezsdüljön – ha elernyed. Az a turista aki idejön, feltétlenül Révbe jut” – írja már 1905-ben dr. Hermann Antal egyetemi tanár az Erdély című honismereti folyóiratban. Szavait megismételhetné 2003-ban is azzal a kiegészítéssel, hogy a ma embere rongál, szemetel, tönkreteszi a természetet. Napjainkban különösen nagy jelentőségűnek kell lennie a természet szeretetére, megbecsülésére való nevelésnek!

Könyvészet:

Ajtay Ferenc: *Keressük fel együtt a Révi sziklaszorost*. Igazság, 1972. november 18.

Barcsa János: *A tiszántúli ev. ref. egyház történelme*. 1906, I-II. kötet.

Báró Bánffy Család levéltára (K.K.I.)

Borcea Liviu: *Varia Historica; File de istorie (I-II-III) Vadu Crișului „Unu”* nr. 40-41-42, 1993.

Bunyitay Vince: *A váradi püspökség egyházai*. Nagyvárad, 1884, 426. lap.

Despre istoria industriei țărănești de prelucrare a lemnului în Comitatul Cluj. 1796-1848.

Fényes Elek: *Magyarország geográfiai szótára*. Pest, 1851, 289. lap.

Fényes Elek: *Magyarországnak a hozzácsatolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geográfiai tekintetben*. IV. , Pest, 1839.

Györfly György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. Budapest, 1963, 657. lap.

Jakó Zsigmond: *Bihar megye a török pusztítás előtt*. Budapest, 1940, 330. old.

Kiss Gábor: *Erdélyi várak, várkastélyok*. Panoráma, 1990, 55. old.

Kormos Tivadar: 1913. évben végzett ásatásaim eredményei. Különlenyomat a Magy. Kir. Földtani Intézet 1913. évi jelentéséből.

Kováts Lajos: *Rezultatele cercetărilor calitative și cantitative efectuate asupra păsărilor Defileului Crișului Repede la Vad. Nymphaea V.* 1977, Muzeul Țării Crișurilor.

Lukinich Imre: *Erdély területi változásai a török hódítás korában 1541–1711.* Budapest, 1918.

Magyar Országos Levéltár. Archivum Regnicolare 3127 és 3142-es sorszámú filmtekercsek. Bihar Megye és Debrecen 1720. évi országos összeírás.

Maxim, V.: *Contribuții la istoria învățământului românesc în Bihor în secolul XVIII-lea.* Crisia IX. pag. 101–102, 1981.

Mezősi Károly: *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében.* Budapest, 1943, 296. lap.

Monum Conut Regni Transilvaniae. VIII. 97. lap és IX. 105, 268, 404. lap.

K. Nagy Sándor: *Bihar-Ország. Útirajzok.* Nagyvárad, 1884.

Pápai tizedjegyzék. 49. lap.

Pleșa Corneliu-Marinache, V.: *Defileul Crișului Repede.* Ghid. București, 1966.

Sass Kálmán: *Adatok a Körösvölgyi református egyházak történetéhez.* Oradea, 1935.

Sípos Orbán: *Bihar vármegye a népesedési, vallási, nemzetiségi és közoktatási statisztika szempontjából.* Nagyvárad, 1903, 62. lap.

Studia Universitates Babeș–Bolyai. Series IV. Fasciculus I. 1961, Historia (Separatum), Cluj.

Suciu Coriolan: *Dicționar istoric al localităților din Transilvania II.* București, 1967, 222. old.

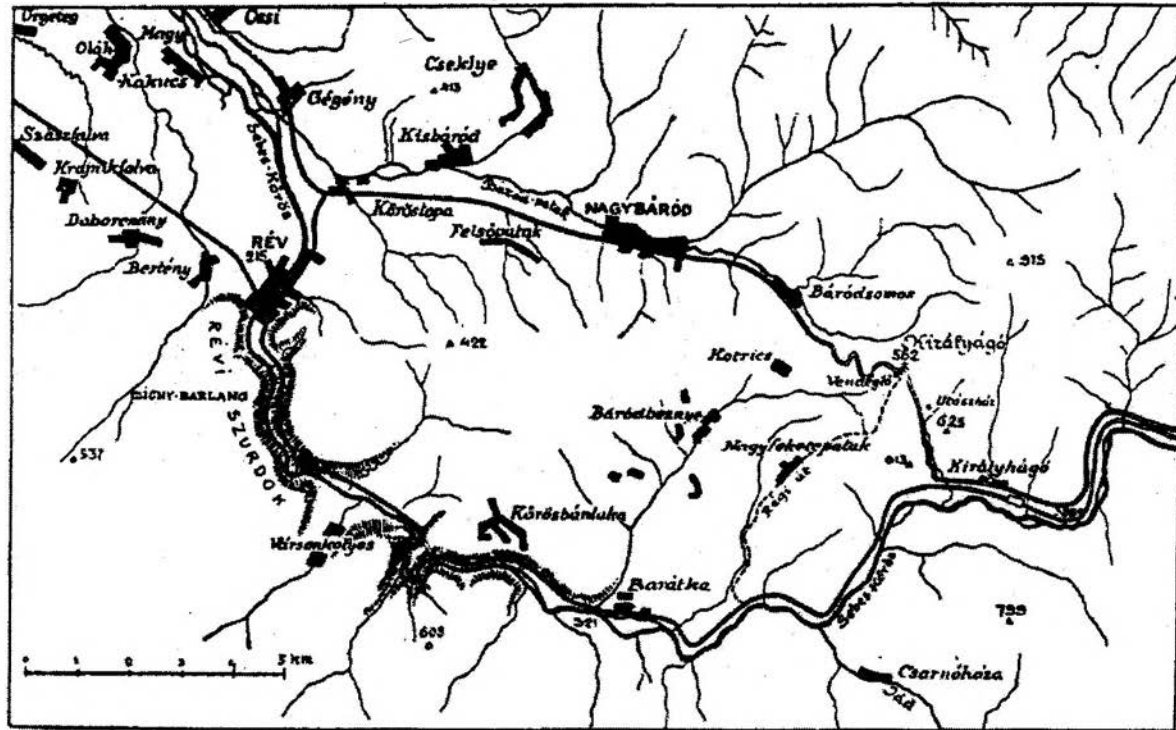
Történelmi tár. 1885, 49, 53. lap.

Tóth Gábor: *A király tartózkodási helyei.* Historia. 1985, 2. szám.

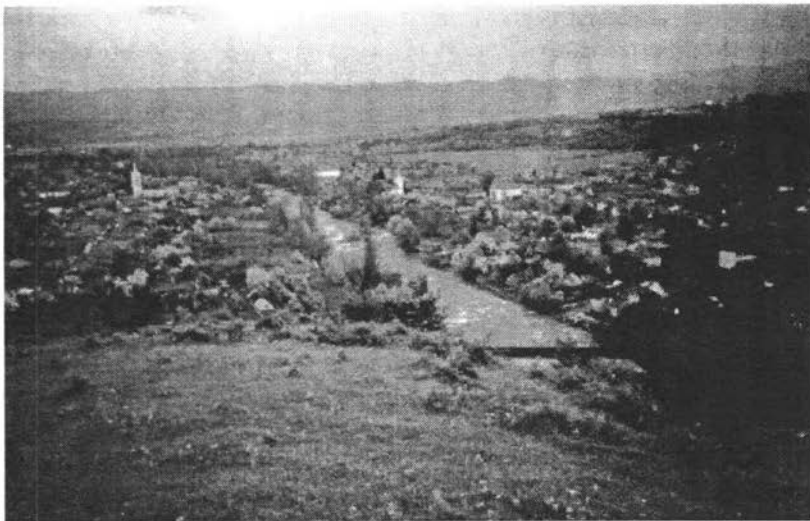
Universitatea Babeș–Bolyai din Cluj: *Flora și fauna rezervației naturale: „Defileul Crișul Repede”.*

Wenczel Gusztáv: *Árpád-kori új okmánytár.* Budapest, 1860–0874. VII. 474. lap és IX. 400. lap.

Dr. Cholnoky Jenő A Királyhágó környékének térképe.

Rév

A református templom

A korongozó fazekas szobra
Tózsér Erzsébet szobrászművész munkája

Juhász Viktorné Orth Ibolya

A révi sziklaszoros és környéke

A Nyugati Perem-hegység (Nyugati Kárpátok) egyik legszebb vidéke a Királyerdő mészkőfennsíkja. Itt, az ún. Cholnoky mészkőtömbben alakult ki a Sebes-Körös kb. 3 km hosszú szurdokvölgye Rév és Vársonkolyos (Vadu Crişului-Şuncuiuş) között.

Pillantsunk e terület geológiai múltjába. Erről elsősorban a kövek mesélnek.

A legöregebb kőzet itt a Föld történetének ókorából – paleozoikumból származó permi rózsaszín homokkő, amely a Variskusi-Hercinai rendszer Tisia masszívumának lesüllyedt darabkája. Jól látható a Körös medrében Révnél, a vasúti és a falun átívelő híd között.

De nem ő a főhőse a Révi-szoros történetének, hanem a mészkő. A hajdani tengerek meszes-vázú élőlényeknek – korallak, kagylók, csigák, foraminiferák, mikroszkopikus lények – maradványaiból keletkezett ez az üledékes kőzet.

A révi mészkövek kövületekben aránylag szegények, de előkerültek szép ammonitesz, belemnitesz, kagyló maradványok. A kövületek kapcsán meg kell említeni a tőlünk nem messze lévő Nagyfekete-patakon – Valea Crişului – található vastaghéjú kagylókból, Hippuriteszekből felépült zátonyt a felső kréta korból, Barátka mellett.

A Királyerdő mészkövei a Föld történetének középkorából, a mezozoikumból származnak. Miután területünk hol tengerfenék volt, hol pedig szárazulat az itt található mészkövek különböző korúak. Nagyon öreg, a középső triászból származik, az ún. ladini mészkő, melynek egyes vonalak mentén törő, aránylag vékony, pados rétegei jól láthatók a Gardán.

A felső jurában – malm-ban keletkezett titon korallmészkő Révtízfalú felé található (kagylósan török). Reájuk rakódott a Barremi (Neokom) tenger fiatalabb mészköve, az alsó kréta korszakban. Ebbe vágódott be a Révi-szoros legnagyobb része.

A révi mészkő sötét színű, helyenként a vashidroxidtól, vas- és mangánoxidoktól barnás-vöröses, a kékmoszatoktól feketés-sötét.

Nagyon fiatal, szinte szemünk láttára keletkező formája a kalciumkarbonátnak a mésztufa vagy travertinó. Nagyon szép, 15–16 m magas tömbje látható a cseppkőbarlang előtt. Erről a teraszról írja 1864-ben Hunfalvy... „fokozataiból erős vízforrások fakadnak, amelyek szép zuhatagokban a Körös felé rohannak...” (A Zichy-cseppkőbarlang felfedezése – 1903 – után egyesítették e vizeket). A travertinó üreges, likacsos kőzet. Jól láthatók benne a hajdani mohafüggöny, falevelek, ágacskák megkövesedett maradványai. A barlangból kifolyó, szerteágazó víz elég sok meszet, széndioxidot tartalmaz. Mohón kap a fotoszintézishez szükséges széndioxid után a moha és ezzel sorsa megpecsételődött, a vízben oldott kalciumhidrogénkarbonát vízben oldhatatlan kalciumkarbonáttá – mészkővé – alakul át. Ráakódik a mohára megölve azt, de ugyanakkor megőrizve évmilliók számára.

A Királyerdő fontos kincse a bauxit. A jura-mészkő mélyedéseiben fordul elő krétakori mészkővel borítva. Ez a magas alumínium tartalmú kőzet a szennyezett kalciumkarbonát meleg, nedves éghajlaton történt fizikai és vegyi mállásának eredménye. A közeli Cornet 204 számú lencséje világhírűvé vált gazdag őssálat leletei, közöttük a repülő őshüllők három nemzetségéből: Arheopterix, Eurolimnoris cornetti, Paleocursoris biharicus, előkerült maradványok miatt. A Bihar Megyei Múzeum szép kiállítást rendezett belőlük.

Vidékünk a középkor végén, a felső krétában a Tethys tenger egyik északi szigete volt. Az egykor magas hegyvidék erőteljesen lepusztult. A tenger peremvidékein, öbleiben vastag márga rétegek üledtek le. Ez a meszes, agyagos, homokos kőzet jól látható az Ördögmálnál, a vízmosásokban, a magyar temetőnél és alacsony vízálláskor a Körös medrében. A réviak edények súrolására használják.

A révi fazekasok tették híressé a révkörnyéki agyagot. Ez a kőzet valamikor sovány, de biztos megélhetést jelentett a réviak és a környék falvai számára. Jellegzetes fehér korsóik, kantáik egyedülállóak Európában. Sajnos ez az ősi mesterség ma már kihalófélben van, semmilyen támogatást nem élvez, sőt a magas adók ellehetetlenítik.

Az újkorban – neozoikumban mészkőtömbünk eltűnik a hol előretörő, hol visszahúzódó tenger kevésbé ellenálló, lazább szerkezetű márga, homok, agyag üledékei alatt. Ezeket aztán a szárazfölddé válás után a vizek lekoptatták, elhordták.

Az újkor ajándéka az a lignit, amelyik a harmadidőben élt növényekből keletkezett. A révi kútások gyakran találkoznak vele munkájuk közben. Nagyobb mennyiségben a Bãródi-medencében – Depr. Borodului – fordul elő.

Fiatal, pleisztocén eredetű a szél által szállított lösz, melynek elsősorban a talaj keletkezésében volt fontos szerepe.

S végül menjünk le a Körös-partra! Mennyiféle hordalék, még szögletes és legömbölyített kőzet, kavics! A felső szakaszán kevés folyó tud felmutatni ilyen nagy változatosságot. Ezek a kristályos-, magmás-, üledékes kőzetek a Sebes-Körös vízgyűjtőterületének geológiai sokszínűségéről tanúskodnak. Ennyit röviden a kőzetekről.

Most térjünk vissza a szorosba, ahol a Körös által feltárt sziklafalakon jól látszanak azoknak az óriási tektonikus erőknél nyomai, amelyek az eredetileg vízszintes rétegeket össze-vissza gyúrták, préselték, törték. A lassan mozgó, egymásnak ütköző litoszféra táblák letört, elsüllyedt, vagy kiemelkedő darabjai képviselik ezt az óriási energiát. Ezeknek a töréseknek, vetődéseknek mentén alakultak ki a barlangok, s maga a révi szoros is, miután e terület véglegesen szárazra került.

A pliocén végén lép színre mellékvízeivel az Ős-Körös. Előbb lehordta a fiatalabb, kevésbé ellenálló kőzeteket, majd megkezdte harcát a mészkővel. Győzelmének eredménye az a csodálatos, vadregényes sziklaszoros, melynek aljában ott kanyarog, bár csendesebben, de harcát tovább folytatva napjaink Köröse. A szurdok ugyan veszített vadregényességéből a vasút építése (1858–1870) miatt, de megnyílt a megismerésének útja. Addig ez a vad vidék járhatatlan volt, de nem tutajosoknak, akik évszázadokon át szállították a fát és sőt Erdélyből az alföld felé. Róluk mesél a Tündérvár, ez a fecskéfészekszerű ōrtony a 13. századból. Lakói nem tündérek voltak, mint ahogy azt a monda meséli, de a mai ideiglenes lakói, a kirándulók sem azok, akik többet rongálnak ezen az építményen, mint az elmúlt évszázadok. A vasút megépítése előtt falunk mellett vezetett el a várad-kolozsvári út, Rév-Kökényes-Curtiș környékén az 1630-as évektől postakocsi állomás volt, ahol lovakat váltottak.

Igaz, hogy a szoros kialakításában az oroszlanrész a Sebes-Körösé, de a felszín alatti vizek is hozzájárultak. Míg a Körös felülről támadta a mészkövet, a beszivárgó, felszín alatti vizek belülről – megkezdődött a karsztosodás. A Kétszemű-szikla talán egy beszakadt barlang maradványa (Cholnoky).

Az Ős-Körös mellékvizei lassan eltűntek a fennsík repedéseibe, üregeibe a felszínen hagyva száraz völgyeiket (Valea Sohodolului a Menekültek-barlangja mellett), hogy útjukat megcsappant vízhozammal a hegy belsejében folytassák, tágítva az üregeket, barlangokat.

Itt, ezen az aránylag nem nagy területen a karszt szinte minden formájával találkozhatunk. A felszínen rengeteg kicsi és hatalmas töbör – dolina van. A dolinák láncai uvalákat alkotnak. Egy-egy eltömődött dolinát kitöltött a csapadékvíz, ilyen dolina-tó az Öreg-tó, amelyik az 1900-as évek elején szép nagy víztükörrel rendelkezett, ma már alig van szabad víztükre, nád, káka, szittyó lepte el.

Zsombolyok, ördögszántás (karr), biogén karsztformák mellett visz el a kirándulók útja. Az ún. biogén karsztformák kialakításában egy-egy bokor, fűcsomó felmenő és lemenő ágának, őseinek, utódainak van nagy szerepe. A gyökér behatol a mészkő repedéseibe, a légzés eredményeképpen az esővíz széndioxid tartalma megnövekszik, s így a gyökér, gyökéret körül a mészkő oldódása gyorsabbá válik. A víz, a szél és a növények közreműködésével évszázadok, évezredek alatt érdekes formák alakulnak ki, annál is inkább, mivel a mészkő nem homogén kőzet, így a különböző komponensek nem egyformán kopnak (karcolt kövek).

A mészkőtömb belsejében sok-sok üreg, barlang található (70). Eddigi ismereteink szerint a legnagyobb a Sebes-Körös bal partján, kb. 100 m-rel a vízesés mögött a Révi-cseppkőbarlang (Zichy-barlang), 305 m tengerszint feletti magasságban. Handl Károly, vasúti felvigyázó fedezte fel 1903-ban. Feltárásában, megismerésében az első lépéseket ő tette meg Veress István helyi lelkipásztor és Czárán Gyula kíséretében. Az előtte lévő mésztufa-tömbön található a menedékház. Innen indulnak a turistajelzések.

Ugyancsak a bal parton, a Cserestető oldalában található a Devence-barlangok – Pince 297 m magasán, Kecse 350 m-en, és a legfelső a Devence (Dovenc) 360 m-en, melynek tágas előcsarnoka a hagyományok szerint egy Rákóczi-korabeli felkelő vezérnek – Devencnek volt a tanyája. A magasban ma is láthatók a hajdani gerendadúcok helyei.

A barlangok az ősember lakóhelyéül szolgáltak. Az ásatások során csonttár, obszidián penge, kőkalapács, szerpentin kővéső, hiénafogból készült pengeszzerű eszköz (valószínű a bőrök megmunkálásánál

használták) kerültek elő. Találtak itt agyag- és mészkőgyöngyöket, cserépedény-töredékeket, köztük festetteket is. Az előkerült állati maradványok a hajdani faunáról beszélnek: bölény (*Bison priscus*), szarvas (*Cervus elaphus*), őstulok (*Bos primigenius*), hód (*Castor fiber*), medve (*Ursus arctos*), barlangi medve (*Ursus spelaeus*), havasi hófajd (*Lagopus mutus*), sőt egy túzok (*Otis tarda*) tibiát is találtak. Egyik sem él már itt, legtöbbjük véglegesen kipusztult a Földről.

A Devence-barlangokhoz jelzett út vezet. Ezt az utat a „természet szerelmese”, Czárán Gyula saját költségén építette meg (Ménmarót körút), „Czárán Vársonkolyosi körútjához” hasonlóan, az 1900-as évek elején.

A piros pont [2] (kb. 5–6 km, 3½ óra, 141 m szintkülönbséggel) elhalad az említett barlangok mellett, érinti a Hasadt-kőt (Püspök-sziklák), a Kilátókat, felvezet a Cserestetőre. Eddig a piros pont együtt haladt a tízfalusi Handl Károly víznyelő-barlanghoz vezető kék csíkkal. A Cserestetőnél útjuk szétválik. A piros pont kényelmes szekérúton elvezet a Pocok-forráshoz. Itt találkozik a Vársonkolyosra vezető piros háromszöggel. A piros pont útja a Déli kilátóhoz visz, majd leereszkedik a Körös-partra, miközben áthaladunk egy, kitört fákkal borított területen. Itt, a huzatos szorosban a szelek ereje úgy felerősödik, hogy hatalmas fákat csavar ki, tör ki.

A kék csík [3] (kb. 8 km, 5–6 óra, 373 m emelkedéssel) felvezet a Csertetőre (506 m), érinti a Rév-Tízfalú összekötő utat, erdőn át, dolinák mellett kivezet a Tízfalusi karsztfennsíkra. Innen már nem messze a Karl Handl víznyelő-barlang (Öreg-barlang – Ponor). A felszíni patak eltűnik a hegy gyomrában, hogy aztán megerősödve felszínre bukkanjon a Révi-cseppkőbarlangból. (Előfordul, hogy a Tízfalusi patak medre száraz.) A víznyelő-barlangnál találkozik jelzésünk a kék kereszttel.

A kék kereszt [7] útja (8 km, 3–4 óra, 316 m szintkülönbséggel), a vársonkolyosi állomásnál kezdődik. Az Izbândiș völgyében érinti az Izbândiș forrástavat, (3 m mély, 7 C fokos), a felette lévő Izbândiș-barlanggal. Utunk egy darabig együtt halad a piros háromszöggel. Pojorița–Gugu telepek, karrmezők, dolinák, uvalák, csodálatos kilátás teszik változatossá a fárasztó utat. S egyszer csak előttünk a Keresztdomb (Dealul Crucii) 711 m magasságával. Tovább csendesesen ereszkedünk a bűvópatak völgyébe a víznyelő Handl- (Öreg-, Ponor-) barlanghoz. Innen a kék csík a menedékházhoz vezet.

A piros háromszög [6] (7 km, 3–4 óra, 322 m szintkülönbséggel). A menedékháztól indulva a Körös-parttól felkapaszkodik a Déli kilátóhoz, érinti a Pocok-forrást. Felvezet a Dombrétre, érinti a Sfaras víznyelőt, Pojorița kilátót, Pojorița telepet, leereszkedik az Izbândiș völgyébe, s ez elvezet a vársonkolyosi állomásra.

A kék háromszög [4] útja (12 km, 4 óra, 290 m szintkülönbséggel) a révi menedékháztól Vársonkolyos érintésével elvezet a Kastélymenedékházhoz, innen a Szelek-barlangjához vezet és a Misid (Méhséd) völgyébe (Méhséd – méhpatak, sonkoly – szép régi szavaink, a révi lakosság körében gyakori Méhész előnév egy ősi foglalkozásra, a méhészetre utalnak). A kék háromszög útja a Vizes Bíró-barlangot (Moanei) érintve a Száraz Bíró Lajos barlangnál végződik. Visszaforodunk, s mindvégig a Misid mentén haladunk a lengőhídig. A hídról jól látszik a Körös bal partján a Magyar-barlang (Peștera Ungurului) hatalmas nyílása és a hozzávezető lengőhíd. Innen a Lesiana vendéglő mellett elhaladva követjük a Körös folyását, az út elvezet a sonkolyosi állomáshoz. A vasúti sínpár mellett eljutunk a Révi-szorosba. A Misid egyik mellékvölgyében, a Sessi-völgyben, 1993-ban Paul Damm (a nagyváradi „Z” Barlangkutató Klub vezetője) egy új barlangot fedezett fel értékes kecske (*Capra ibex*) és barlangi medve (*Ursus spelaeus*) csontokkal. Itt említem meg az Esküllő (Aștileu-Peștera) mellett lévő Igric-barlangot. Számos hazai és külföldi múzeum paleontológiai leletei között ott vannak az itt talált barlangi medve (*Ursus spelaeus*), hiéna (*Hyena spelea*), kutya (*Canis spelaeus*) maradványai. Távolabb a mi szorosunktól szintén baloldalon található a gálosházi víznyelő-barlang, a Valea Deblei-ben, Gálosháza (Gălășeni) község közelében. Bejárása barlangász felkészültséget igényel.

Ezután a kis kiterő után térjünk vissza a Révi-szorosba.

A Körös bal oldalát elcsúfítja az egykori kőbánya. A meddőhányó megkötésére, fásítására történt próbálkozásokat leállította a pénzihiány. Az egykori dinamitraktár fölött egy nagyobb üreg található. Az üreg alatti kőomlás kövei között fossziliák, elsősorban ammonitesz maradványok is vannak. A bánya-alagút alatt a Körös-parton lévő bővizű forrás vizét a mészégető működésének idején átvezették a folyón. Ellátta friss vízzel a telepet. Vize ma gyengén buzog valahol a Körös medrében.

Valamikor a szoros bejáratához közel híd kötötte össze a jobb és bal partot.

Talán egyszer elkészül a sokat ígért függőhíd, a víz és az emberek által elhordott bányahíd – Mauthner-híd – helyén a Várelőben, s akkor nem kell visszatérjünk a menedékházhoz, hogy átjuthassunk a Körös jobb partjára. Addig is a barlangi megálló hídján juthatunk át egyik partról a másikra.

A jobboldalon lévő barlangokat, kilátókat, tavakat a sárga, valamint a kék pontok útján látogathatjuk meg.

A sárga pont [5] (7 km, 3½ óra, 307 m szintkülönbség) közvetlenül a barlangi megállóval szemben egy rövid, de annál fárasztóbb szerpentin felvezet a szoros oldalára. A kettős villanyoszlop közelében található a Vörös-barlangnak nevezett sziklafülke (410 m abszolút magasságban). 60 méterrel alatta van a Kormos Tivadar által Vizes-barlangnak ismert üreg. Ezt a jeltelen kis kerek teremben végződő eléggé tágas és hosszú egyenes barlangfolyosót Juhász Zsolt természetjáró 2001-ben megtalálta. Kormos Tivadar 1913-ban végzett ásatásai során a belső kis teremben, kb. 1 m mélységben egy fiatal női csontvázat talált, egy, még világra nem hozott csecsemő csontvázrészével együtt. A lelet a nő nyaka körül talált mészkögyöngyök, s a karján viselt vörösrézperc tanúsága szerint valószínűleg réz- vagy korabronzkori. A barlangfolyosó elején bronzkori tűzhelynyomokra, cseréptöredékekre, barlangi medve, őz, szarvas, havasi hófajd csontjaira bukkant.

A Vörös-barlang (Veres-barlang) fölött vezet el a kék pont ösvénye, utunk találkozik vele, egy darabig együtt haladnak, majd a sárga pont ösvénye felkapaszkodik a Menekültek barlangjához. Átmegyünk ezen a kétnyílású üregen, és mielőtt tovább folytatnánk a fárasztó kapaszkodást, megpihenünk a barlang tetején. Az elénk táruló amfiteátrum, a Garda, a Révi-szoros egyik legszebb része. A kapaszkodó végén 565 m magasban vagyunk az erdőben, a Magurán. Pihenő után tovább folytatjuk utunkat, meg-meg állunk a Czárán Gyula kilátóknál (5), s gyönyörködünk a kilátásban. Végül a Kakasfürösztő-barlang mellett leérünk a Körös-partra. A folyó és a jelzések elvezetnek a menedékházhoz.

A kék ponttal [1] jelzett úton (9 km, 4 óra, 127 m szintkülönbség) fejezzük be a barlangok felkeresését. Haladjunk a folyóval. Az alagút után a Feneketlen-tóhoz érünk, ezt a holtágat a Vizes-barlang bővizű

forrása táplálja. A barlangi patakról tudni kell, hogy vize záporok, esők idején is tiszta marad. (Tulogdi János professzor bátyánk hívta fel erre figyelmünket.) Útja ez ideig ismeretlen, feltárására próbálkozások folynak. A tavat körülvevő sziklafalak kisebb-nagyobb üregekkel vannak tele.

Tovább haladva, utunk elvezet a Lapos-szikla mellett, s néhány száz méterrel arrébb fölénk magasodik a Kétszemű-szikla. Alatta, a kőomlás gátja után kis forrás fakad. S már meg is érkeztünk a Tündérvári tavakhoz, mocsarakhoz, a Tündérvári-barlanghoz. Ezt a barlangot valamikor Rablók-barlangjának hívták. Tág nyílása sátorozásra alkalmas.

Térjünk vissza a vasúti töltéshez, a vízmérő után, a töltés közelében nyílik egy szép áven, vakkürtő, a Poggyiró-barlang. A tisztás után a Poggyiró-forrásbarlang zárja a sort. Vize a nyári nagy szárazságok idején gyakran elapad.

A kék pont a sportpályánál felkapaszkodik a hegyoldalra, érinti az Északi kilátókat, a Központi kilátót, (elhalad a Vörös-barlang fölött) Kereszt kilátót, s innen leereszkedünk a Kereszt-szikla tavakhoz. (A Kereszt-szikla – Stanul Stupului 370 m, a szoros meredek sziklafalaihoz hasonlóan, kitűnő gyakorló hely a hegyászok számára.) Újra a folyóhoz jutottunk, s végül a menedékházhoz.

A turistautak rendbetételének (festés, takarítás, kibővítés) munkálatait a Nagyvárad EKE és GIG Turisztikai Ügynökség tagjai végezték el a Bihar Megyei Tanács megbízásából, Coancă László vezetésével.

A barlangokkal kapcsolatban meg kell említeni, hogy a hegy belsejében lehetnek, illetve vannak még ismeretlen barlangok. Rév község déli határában, az erdőszélen, a lejtő oldalában lévő bauxitbánya fúrása közben többször harántoltak cseppkövekkel teli üregeket, ezek valószínűleg kapcsolatban vannak a ma már nem működő bánya berobbantott nyílásától nem messze lévő zomboly-barlanggal. (A bánya egykori szellőztető kürtője beomlott, az óriási tölcser veszélyt jelent az arra járók számára.) A domb oldalában bővizű források fakadnak, mint a Pankati-forrás, Kozma-kútja s a többi névtelen forrás. Mindezek kisebb-nagyobb földalatti folyosókra utalnak.

A karsztjelenségek, elsősorban a barlangok okán bejártuk a jelzett utakat. Utunk erdőben, erdőszélen, kőomláson, karrmezőn, réten,

tóparton, folyóparton, sziklapárkányon vezetett. Lehetetlen nem észrevenni a Révi-szoros növényvilágának rendkívüli változatosságát, szépségét. Az edényes növények száma 756 faj, ebből 736 virágos növény, 20 páfrányféle (edényes virágtalan), ezekhez jön még 96 moha faj és sok-sok gomba, zuzmó (telepes növények) és mintegy 1523 egysejtű faj. Szorosunkat hazánkban csak a Tordai-hasadék előzi meg a maga 998 edényes növényfajtajával.

Mivel magyarázható ez a sokszínűség?

Elsősorban a kedvező éghajlatnak, ami mérsékelt kontinentális. Az évi középhőmérséklet +9 +10° C, januári -3, -2° C, a júniusi +20° C. A csapadék mennyisége 760 mm körül mozog évente. A légáramlások leggyakrabban a Földközi-tenger, az Adria felől érkeznek. Ezen belül igen fontos az a sokféle mikroklíma, ami a változatos felszíni formákkal jár együtt. Naposabb, melegebb, szárazabb, árnyékosabb, hűvösebb, nedvesebb, széltől védett, szelesebb területek egymás szomszédságában, egymás közelében váltakoznak.

Nem kevésbé fontos oka a növényzet sokszínűségének az, hogy területünk a növények elterjedési útvonalainak kereszteződésében fekszik, uralkodó déli szelek, kelet-nyugat irányú folyóvíz. Ezzel magyarázható, hogy növényföldrajzi eredetük szerint mintegy 30 csoportba sorolhatók növényeink.

A változatosságról még csak annyit, hogy tavasztól őszig ugyanannak a területnek is változik a növényzete. Például: a Devence-barlang közelében tavasszal lila, fehér, rózsaszín virágú odvas keltikék köszöntenek bennünket, s ha egy-két hét múlva ismét arra járunk, úgy tűnik, hogy álmodtuk a színes virágszönyeget. Egész más kép fogad: nyúlánk őzsaláták, a zöldtől a sárgába halványuló leveleikkel hívják fel magukra a figyelmet. A szorosban tavasszal az árnyékosabb, nedvesebb sziklapárkányokról ránk ragyognak a zergevirág sárga napocskái, hogy aztán csak egy év múlva neveessenek ránk újra. A Pocok-forrás környékén lépteink nyomán sűrű medvehagyma szőnyeg árasztja fokhagyma illatát, később szegényes aljnövényzet fogad bennünket.

A révi erdő uralkodó fája a bükk, de mellette erdőt alkot itt a csertölgy. Gyakori a gyertyán, hegyi juhar, nagylevelű hárs. A szil, nyár, vadalma, vackor, cseresznye, barkóca berkenye, mogyoró, galagonya, som, veresgyűrű, kecskerágó, kányabangita, bodza, fagyal,

éger, telepített fenyők sok féle zöldje nyugtatja szemünket. S ha jön az ős, átfesti a lombot a sárga, a vörös és barna számtalan árnyalatára.

És most térjünk vissza a Gardára. Régi szokás, hogy pünkösdkor a réviek családostól felkeresik a Gardát, szalonnát sütnék a Menekültek-barlangjában, majd csokor virággal térnek haza. Szép és ritka növények, eurázsiai, mediterrán, atlanti, közép-európai, balkáni s mások élnek itt egymás mellett. Az erdélyi mezőségre jellemző kockás liliom gazdag populációja él itt. De nem kevésbé szépek és érdekesek a magyar nőszirm, a kökörccsin, tavaszi kankalin, sugár kankalin, piros gólyaorr, zöldes kígyókapor, szirti gyöngyvessző, méregölő sisakvirág. Meyerirekettye, szúrós csodabogyó, törpe mandula, tömjénillat, kunkorodó árvalányhaj, piruló kövirózsa, kakasmandikó, hagymás fogasír, ernyős madártej, hóvirág, molyhos tölgy, és a fel nem soroltak. Nem csak a Garda növényzete érdemel említést, a szorosban és környékén sok ritka, és védett növény él, pl. a Teleki-virág, farkasboroszlán, barkócalevelű tatárjuhar, őszi sáfrány, kárpáti sáfrány, prémes tárnics, kígyótárnics, pikkelyharaszt stb. Orchideáinknak nem kell versenyre kelniük a trópusi fánlakó virágcsodákkal, számunkra a mi piros-, kardos-, fehér-madársisakunk, a kislevelű-, széleslevelű-, vörösbarna nőszőfüveink, a madárfészek, az őszi füzértetekercs, fehér sarkvirág, az agár- és füles-kosbor, meg a bibircsvirág kedvesebb.

A nyúlfarkfű, a sárga hagyma, a fürtös kőrontó, terciér reliktumok. Az őzsaláta, a piritógyökér elterjedésüknek északi határát jelzik.

És ehhez a színes növényvilághoz hasonlóan változatos állatvilág tartozik. Aki csendesen jár a természet eme templomában, (nem táska-, meg zsebrádiót bömböltetve) sokukkal találkozhat. Tavasszal madárhangtól hangos az erdő, a szoros. Mintegy 70 madárfajjal találkozhatunk itt. Cinkék: széncinege, barátcinege, őzszapó, pinyt, barátposzáta; rigók: fekete rigó, énekes rigó; harkályok: nagy tarkaharkály, kis tarkaharkály, balkáni tarkaharkály, zöldküllő; billegetők: barázdabillegető, hegyi billegető, csúszka, ökörszem, vörösbegy, citromsármány, pityer. A sziklafalak üregeiben csókák tanyáznak. A szoros felett vércse, héja, egerészölyv köröz. Az erdőben kakukk kiáltja éveinknek számát, és mátyás figyelmezteti az erdő lakóit közeledtünkre. A Körös kiálló kövein pihelve is szüntelenül guggolgat a vízirigó, majd vízbe bukik, s a víz alatt keresi táplálékát.

A nagyvadak, farkas, róka, vaddisznó, borz, őz ritkán kerülnek szem elé. Szürkületkor az avarban sün, erdei pocok, sárganyakú erdei

egér szöszmötöl s a levegőben denevérek röpködnek. A mókus, a nagy pele a lombsátor akrobatái. A környezetbe úgy beleolvad a varangyos béka, erdei béka, levelibéka, fűrgegyík, lábatlangyík, hogy alig lehet őket észrevenni. A napsütötte kőomlásokat kedveli a vipera.

Az erdei vöröshangya hatalmas bolyai hozzátartoznak az erdő képéhez. Ezek a hasznos rovarok tisztántartják az erdőt. Hosszú hangyaösvények vezetnek a fészekükhöz, s állandó rajtuk a jövőmenés. Takarítanak a fémesen ragyogó zöldes, kékes, lilás tavaszi ganajtúrók, a galacsinhajtók, az állatok hulladékát gyorsan eltüntetik. Aki találkozott már pöfögő futrinkával – tűzérbogárral nem felejt el puffogó mini robbantásait. A szarvasbogár méltó az „európai rovarok királya” címre. Pillangók, szitakötők röpködnek a levegőben.

A Körös-parton horgászok várnak a fogásra. Márna, sügér, domolykó – busa, kövicsík, botos kölönte, fenékjáró küllő, szélhajtó küsz, a dunai galóca – losztrica, ez a betelepített pisztángféle, igyekeznek elkerülni a csalit.

Sokáig folytathatnánk a szoros és környéke élővilágának bemutatását. Ezúttal megkövetem azokat a fajokat, amelyek kimaradtak a felsorolásból, nem azért, mert kevésbé szépek, érdekesek, fontosak volnának.

Meg kell tanuljuk, A FÖLD ÉLŐ BOLYGÓ egységében minden élőlény egyenrangú. Tiszteld, ismerd meg, szeresd és védj őket. A révi szoros 1955 óta védett terület. De a törvény csak rajtunk keresztül valósulhat meg.

Ugyan minek lennénk a koronája, mi emberek, ha tönkretesszük a természetet? Ismerjük meg! Nem azért, hogy leigázzuk, hanem azért, hogy visszatudjunk térni hozzá.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület országos találkozójának megnyitó ünnepségén, (1993. aug. 6.) a révi református templomban elhangzott beszéd bővített változata.

Köszönetemet tolmácsolom Coanță László, Méder Árpád, Ujvárosi Tibor természetjáróknak a kibővítésben nyújtott segítségükért, valamint Juhász Attilának és ifj. Juhász Viktornak a számítógépes munkáikért.

Könyvészet:

Ajtay Ferenc: *Keressük fel együtt a Révi sziklaszorost*. Igazság, 1972. nov. 18.

Kováts Lajos: *Rezultatele cercetărilor calitative și cantitative efectuate asupra pășărilor din Defileul Crișului Repede la Vad*. Nymphaea V., 1977. Muzeul Țării Crișurilor.

Dr. Kormos Tivadar: *1913. évben végzett ásatásaim eredményei*. Különlenyomat a Magyar Királyi Földtani Intézet 1913. évi jelentéséből.

Pleșa Corneliu, V. Marinache: *Defileul Crișului Repede*. – Ghid, București, 1966.

Dr. Mészáros Miklós: *A nagyfeketepataki Hippurites zátony*. Bihari Napló, 1997. szept. 30.

Dr. Mészáros Miklós: *Új barlang Vársonkolyos mellett*. Bihari Napló, 1996. jan. 5.

Universitatea Babeș–Bolyai din Cluj: *Fauna și vegetația rezervației naturale Defileul Crișului Repede*.

A szövegben előforduló növények latin névjegyzéke

- B Bodza – *Sambucus nigra*
 Barkóca berkenye – *Sorbus torminalis*
 Barkócalevelű tatárjuhar – *Acer tataricum* var. *Torminaloides*
 Bükk – *Fagus sylvatica*
- Cs Cseresznye – *Cerasus silvestris*
 Csertölgy – *Quercus cerris*
- E Ernyős madártej – *Ornithogalum umbellatum*
- É Éger (mézgás) – *Alnus glutinosa*
- F Fagyal – *Ligustrum vulgare*
 Farkasboroszlán – *Daphne mezereum*
 Fürtös kőrontó – *Saxifraga aizoon*

- G Galagonya – *Crataegus monogyna*
 Gy Gyertyán – *Carpinus betulus*
- H Hagymás fogasír – *Dentaria bulbifera*
 Hegyi juhar – *Acer pseudoplatanus*
 Hóvirág – *Galanthus nivalis*
- K Kakasmandikó – *Erythronium dens-canis*
 Kányabangita – *Viburnum opulus*
 Kárpáti sáfrány – *Crocus heuffelianus*
 Kecskerágó (csíkos) – *Euonymus europaeus*
 Kockás liliom – *Fritilaria tenella*
 Kökörccsin – *Pulsatilla montana*
 Kunkorodó árvalányhaj – *Stipa capillata*
- M Magyar nőszirm – *Iris hungarica*
 Medvehagyma – *Allium ursinum*
 Méregölő sisakvirág – *Aconitum anthora*
 Meyeri rekettye – *Genista transilvanica*
 Mogyoró – *Corylus avellana*
 Molyhos tölgy – *Quercus pubescens*
- N Nagylevelű hárs – *Tilia platyphyllos*
- Ny Nyúlfarkfű – *Sesleria rigida*
- O Orchideák
 Bibircsvirág – *Gymnadenia odoratissima*
 Agárkosbor – *Orchis morio*
 Füles kosbor – *Orchis mascula*
 Madársisak: fehér – *Chephalanthra alba*
                   kardos – *Chephalanthra longifolia*
                   piros – *Chephalanthra rubra*
 Madárfészek – *Neottia nidus-avis*
 Nőszőfű: kislevelű – *Epipactis microphilla*
                   széleslevelű – *Epipactis latifolia*
                   vörösbarba – *Epipactis atropurpurea*

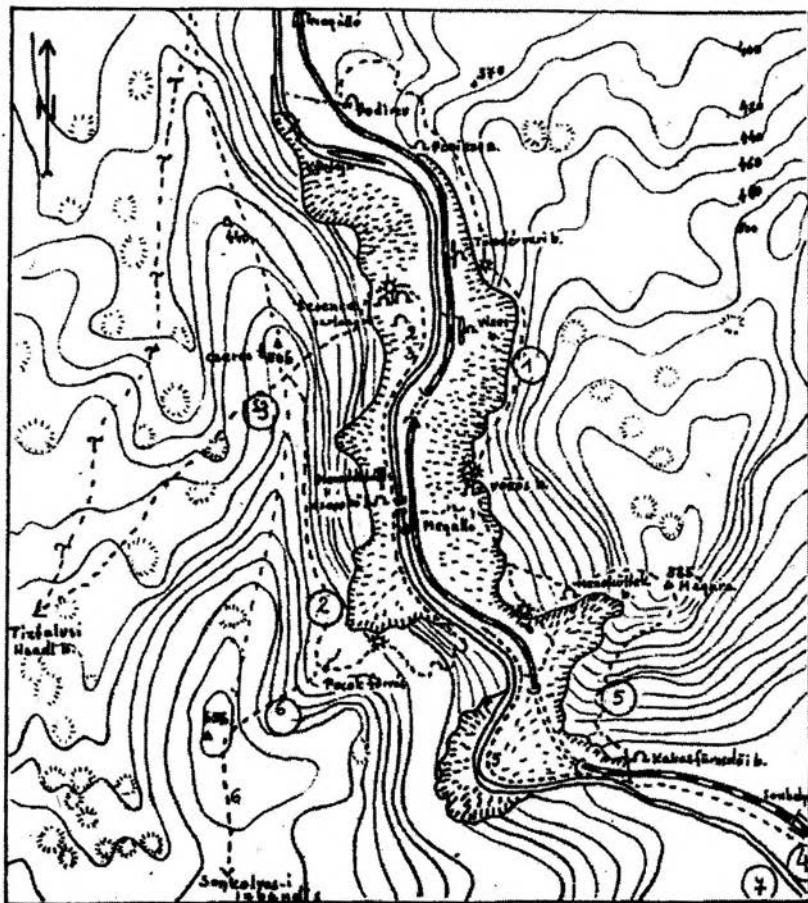
- Ó Őszi füzértekercs – *Spiranthes spiralis*
 Őszi sáfrány – *Crocus banaticus*
 Őzsaláta – *Smyrnum perfoliatum*
- P Pikkelyharaszt – *Ceterach officinalis*
 Piritógyökér – *Tamus communis*
 Piros gólyaorr – *Geranium sanguineum*
 Piruló kövirózsa – *Sempervivum schlehani*
- R Rezgő nyár – *Populus tremula*
- S Sárga hagyma – *Allium flavum*
 Som – *Cornus mas*
 Sudár kankalin – *Primula elatior*
- Sz Szil – *Ulmus glabra (montana)*
 Szirti gyöngyvessző – *Spiraea media*
 Szúrós csodabogyó – *Ruscus aculeatus*
- T Tavaszi kankalin – *Primula veris*
 Tárnic: prémes – *Gentiana ciliata*
                   kigyó (Szentlászló füve) – *Gentiana cruciata*
 Teleki virág – *Telekia speciosa*
 Tömjénillat – *Libanotis montana*
 Törpemandula – *Amygdalus nana*
- V Vackor – *Pyrus pyraeaster*
 Vadalma – *Malus sylvestris*
 Veresgyűrű som – *Cornus sanguinea*
- Z Zergevirág: szíves – *Doronicum columnae*
                   hegyi – *Doronicum austriacum*
 Zöldes kígyókapor – *Silaus peucedanoides*

A szövegben előforduló állatok latin névjegyzéke

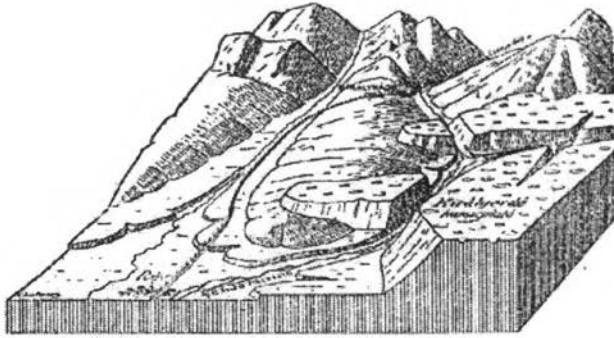
- B Barátposzáta – *Sylvia articapilla*
 Barázda billegető – *Motacilla alba*
 Borz – *Meles meles*
 Botos kölönte – *Coftus gobio*
 Balkáni tarkaharkály – *Dendrocopos syriacus*
- C Cinkék
 Barátcinege – *Parus palustris*
 Kékcinege – *Parus caeruleus*
 Széncinege – *Parus major*
 Ciromsármány – *Emberiza citrinella*
- D Denevér - kis patkósorrú – *Rhinolophus ferrum equinum*
 Domolykó – *Leuciscus cephalus*
 Dunai galóca - lostrica – *Hucho hucho*
- E Erdei béka – *Rana dalmatina*
 Erdei pocok – *Clethrionomys glareolus*
 Erdei vöröshangya – *Formica rufa*
- F Farkas – *Canis lupus*
 Fenékjáró küllő – *Gobio gobio*
- G Galacsinhajtó – *Scarabaeus affinis*
- H Harkályok: Nagy tarkaharkály – *Dendrocopos major*
 Kis tarkaharkály – *Dendrocopos minor*
 Hegyi billegető – *Motacilla cinerea*
 Héja – *Accipiter gentilis*
- K Kakukk – *cuculus canorus*
 Kövicsik – *Nemachilus barbatulus*
- L Lábatlan gyík – *Anguis fragilis*
 Levelibéka – *Hyla arborea*

- M Márna – *Barbus barbus*
 Mátyás – *Garrulus glandarius*
 Mókus – *Sciurus vulgaris*
- N Nagy pele – *Glis glis*
- Ő Őszapó – *Aegithalos caudatus*
 Őz – *Capreolus capreolus*
- P Pinty – *Fringilla coelebs*
 Pityer – *Anthus pratensis*
 Pöfögő-futrinka – *Aptimus bombarda*
- R Rigók: Énekes rigó – *Turdus philomenos*
 Fekete rigó – *Turdus merula*
 Róka – *Vulpes vulpes*
- S Sárganyakú erdei egér – *Apodemus flavicolis*
 Sügér – *Perca fluviatilis*
 Sün – *Erinaceus europaeus*
- Sz Szarvas – *Cervus elaphus*
 Szarvasbogár – *Lucanus cervus*
 Szélhajtó kűsz – *Alburnus alburnus*
- T Tavaszi ganajtúró – *Geotrupes vernalis*
- V Vaddisznó – *Sus scrofa*
 Varangyos béka – *Bufo bufo*
 Vércse – *Falco tinnunculus*
 Vipera – *Vipera berus*
 Vízirigó – *Cinclus cinclus*
- Z Zöldküllő – *Picus viridis*
 Zöldgyík – *Lacerta viridis*

A szoros térképe

1. kék pont:	Feneketlen-tó, Vízás barlang, Tündérvár, Pogyiró barlangok, kilitők, Karszt szikla
2. piros pont:	Devance barlangok, kilitők, Pocok-forrás
3. kék csill:	Devance barlangok, tiszalusi Handi barlang (Óreg)
4. kék háromszög:	Sontolyos, Kastély, Miskóvölgy, Bíró Lajos barlangok, Magyar barlang
5. sárga pont:	Vörbe barlang, Menekültak barlangja, Magura csücs, kilitők, Kakaförébstűtő barlang
6. piros háromszög:	Pocokforrás, sontolyosi Izbánsík, Sontolyos
7. kék kereszt:	Sontolyos, Izbánsík, Karsztfennsík, (Óreg) Handi barlang

Dr. Cholnoky Jenő: A Király-hágó és környékének tömbszelvénye

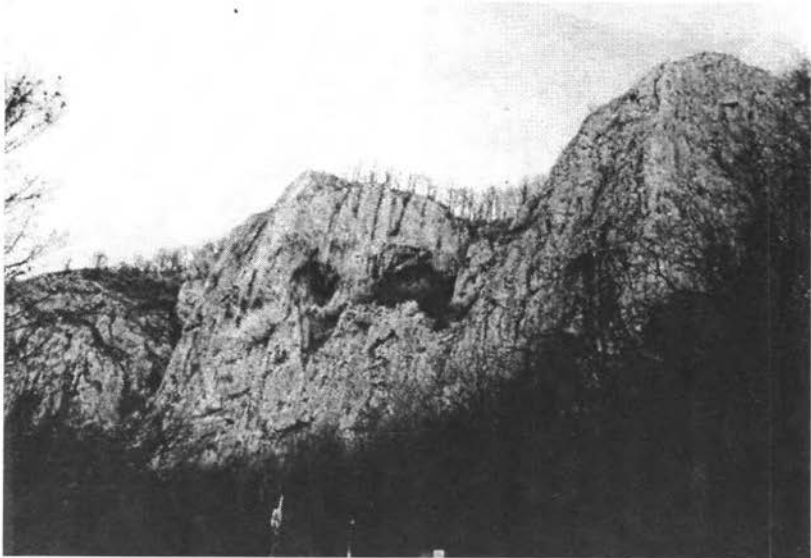
A Tündérvár a mellette levő barlanggal

A sziklaszoros a kilátóról

A szoros bejárata

A Kétszemű-szikla

Vízesés és szálloda – régen

Lujza-lak és szálloda – régen

A Zichy-barlang vasúti megálló napjainkban

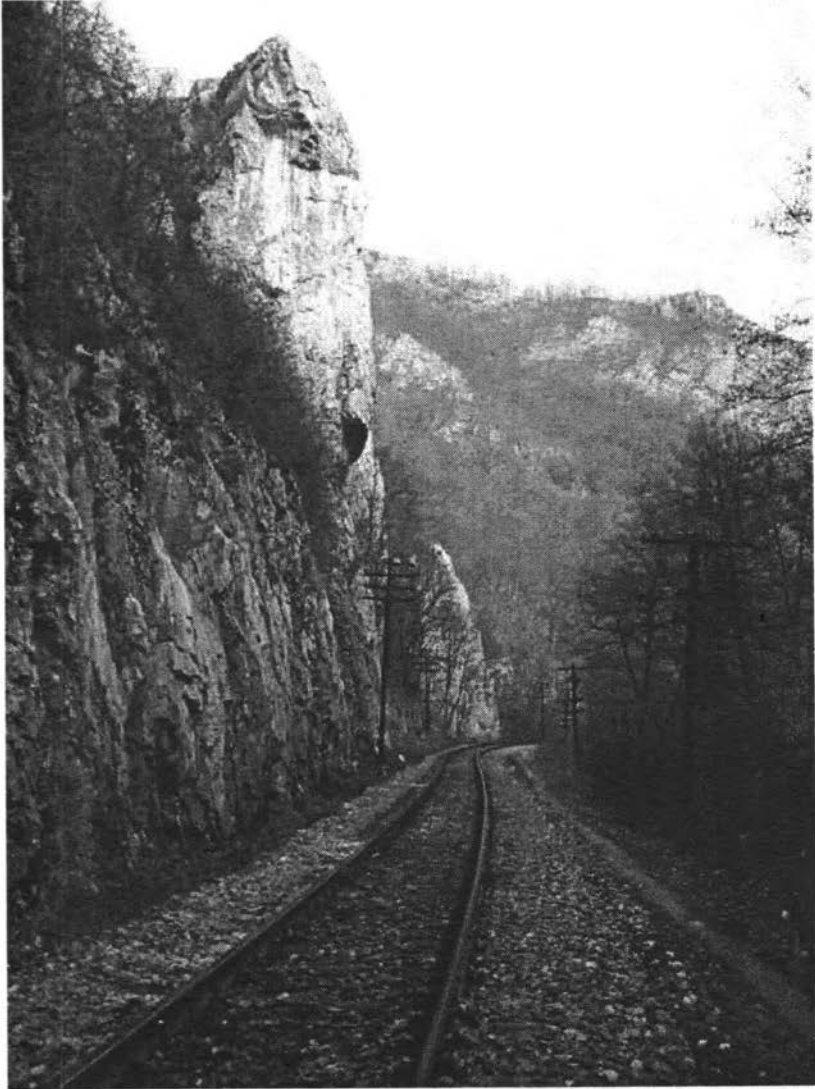

Lapos kő

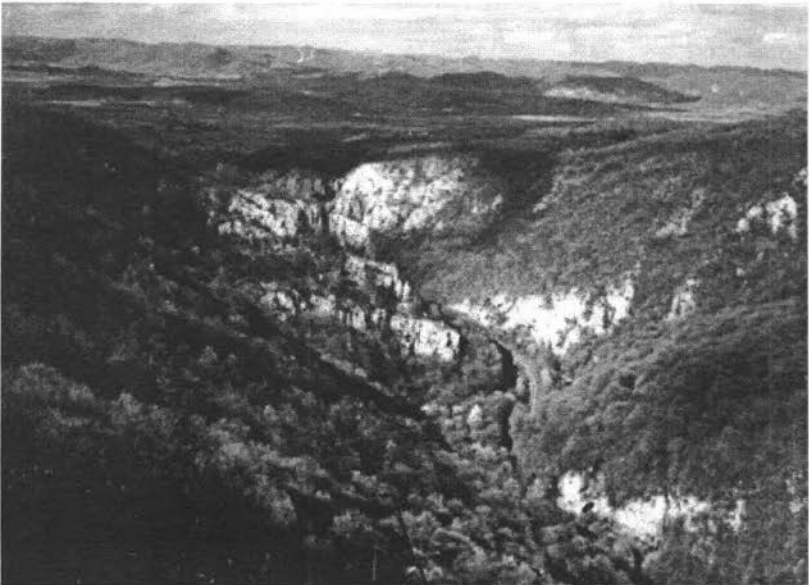
Vizesés

Kereszt-szikla

Az új híd a barlangi megállónál

Kilátás Vársonkolyos felől

Ujvárosi Tibor

Rév és Sonkolyos környékének turista útjai

A Sebes-Körös jobb oldalán lévő út rövid leírása

Kék pont. A révi menedékháztól indulva és a kék-pont jelzést követve átmegyünk a Sebes-Körös hídján. Itt balra fordulunk és megindulunk az első alagút felé a vasút mellett, ügyelve arra, ha jön a vonat, mindig megfelelő helyen várjuk meg míg elmegyen. Az útjelzésnek megfelelően megkerüljük az alagutat és folytatjuk utunkat a vasút mellett. Jobb oldalon, miután elhagytuk az alagutat, a hegy lábánál lévő Feneketlen-tó mellett folytatva utunkat, felnézve láthatjuk a Kétszemű-sziklát. A vízmérő elhagyása után megláthatjuk a: Tündérvárat (volt vámház) és a tündérvári barlangot. A falak mentén több kisebb üreg látható még. Rév felé haladva, a vasutat elhagyva, egy szélesebb úton elérjük a Podireu I. vizes-barlangot, itt iható víz található.

A szoros végén, a sportpályához érve, jobbra a kék-pont bevisz az erdőbe emelkedő úton, közben érintünk három kilátót és a Podireu II. barlangot.

A jeleket követve elérkezünk a menedékházzal szemben lévő sziklaszirten lévő kilátóhoz, ahol egy kis pihenőt tartva gyönyörködhetünk az élénk táruuló tájban.

Folytatva utunkat találkozunk a sárga pont jelzéssel. Mielőtt folytatnánk utunk, jobbra lefelé a barlang-jelt követve (a vill. oszlop mellett), meglátogathatjuk a Vörös-barlangot. Folytatva utunk most már a kék és sárga ponton, elérjük a Kereszt-kilátót, amiről igen szép a kilátás a Sebes-Körös völgyére. A sziklán kereszt található (rozsdamentes acélból), az eredeti keresztet a vasútépítés alkalmával meghalt munkások emlékére állították fel. A jelenlegi keresztet a sziklafalról lezuhant aradi hegyászó emlékére emelték. A Kereszt-kilátó fala alpinista mászófal!

Visszatérve a Kereszt-kilátóról, jobbra megindulunk lefelé közepes lejtőn, a jeleket követve elérjük a vasutat. Egy félig megépült épület mellett letérhetünk jobbra a tó és a vasút közt lévő jelzett útra és folytathatjuk utunk egy hínáros tó partján (tele akadályokkal), vagy közvetlenül a vasút mellett lévő úton a menedékházig.

A körút kb. 9 km hosszú, közben 127 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő kb. 4-4 ½ óra.

Kék háromszög. A révi menedékháztól indulunk, átmegyünk a Sebes-Körös hídján, majd a vasúti megállónál jobbra fordulunk és a vasút mellett megyünk a második alagút felé. Az alagút közelében letérünk jobbra a kijárt ösvényre és a Sebes-Körös mellett folytatjuk utunkat füves, fás részen. Itt táborozási lehetőség van, és a Körös 90 fokos kanyarulatának sziklafala is látvány! Közben megkerüljük a második alagutat, elérjük megint a vasutat és elmegyünk a Kakasfürösztő barlang mellett (baloldalt). A jelen tovább megyünk a vasút mellett, majd letérünk a Körös mellé. A parton tovább menve elérjük a hidat, ezen átmegyünk, figyelve a jeleket Sonkolyosra érünk. A híd után balra fordulunk az első utcába és a jeleket követve kissé emelkedő úton a Kastélyhoz érünk. (Az utolsó ház közelében, az emelkedő előtt jobb oldalon egy forráskút található jó ivóvízzel!)

A Kastély mellett jobbra térve egy kis emelkedőn a Kastély hátsó kapujához érünk, kissé balra kijárt jelzett ösvény vezet egy igen meredek lejárathoz. (Az ösvénytől balra egy kilátóhoz lehet menni!) A meredek jelzett út a Szelek-barlangja felé visz, majd egy kis patakon átkelve egy füves rétre érünk. A jelzés bevisz az erdőbe emelkedő úton, majd egy széles ösvényre érünk. A jeleket követve egy ritkításra érünk, ahol vill. hálózat van, tovább követve a jeleket elérkezünk egy helyre, ahol a vill. hálózat átíveli a Misid völgyét. Innét balra térve egy kilátóhoz érünk, ahonnan láthatjuk a Nagy Magyar-barlang felé a Sebes-Körös kanyart, míg jobbra térve a Misid völgyébe visz az út. Az út több helyen keresztezi a Misid patakot. Száraz időben egyszerű az átkelés mert sziklák közt, vagy azok alatt folyik, de esős időben, nagyobb esőzések után nagy a víz (megfelelő lábbeli, gumicsizma szükséges). Tovább menve a Misid völgyében, figyelve a jelzéseket, az út baloldalán találjuk a Bíró-barlangot, amelynek a bejárata az út felett van.

Az út hossza kb. 12 km, közben 292 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő kb. 4-4 ½ óra.

Egy nem jelzett útszakasz

A Kastély hátsó ajtajától az előttünk lévő emelkedőn felfelé megyünk egy nem jelzett úton. A volt drótkötélpálya-oszlop helye felé, majd azt elhagyva, balra egy kijárt útra érünk, ezen elérkezünk egy remek kilátóhoz. Láthatjuk a Sebes-Körös kanyart, a Kastély

meredek sziklafalát és azt a füves területet, ahová a jelzett szakadék út vezet! Ha innen felfelé megyünk, balra találunk egy szélesebb utat, amelyen tovább menve találkozunk a kék-háromszög jellel.

Piros pont. A révi menedékháztól indulva, a Sebes-Körös bal oldalán a vízfolyást követve indulunk a régi turista úton.

A párkány utat elhagyva és a piros pont, kék csík jelzéseket követve meredek úton érintjük a Cserhegy (506 m) oldalában található Devence-barlangokat. Elhelyezkedésük szerint: Pince 297 méteren, Kecse 350 méteren és a legfelső, a Devence 360 méteren van. Útközben a Hasadt-követ, a Püspök-sziklákat is megnézhetjük.

A Devence-barlangokban az ásatások nyomán sok olyan tárgyat találtak, ami arra utal, hogy ezekben emberek laktak!

Folytatva utunkat elérjük a Püspök-kilátót, innen jól látható a Révi-szoros egy része. Tovább menve felérünk a gerincre, egy adott helyen a jelek elválnak. A piros pont kissé balra tér, míg a kék-csík jobbra tér, a tífzalusi Öreg-barlang felé.

Folytatva utunkat a piros ponton elérkezünk a Pocok forrásához, itt lehet pihenni, enni. Az út további részén elérkezünk egy kilátóhoz, innen láthatjuk a Sebes-Körös-völgy egy részét az első alagútig.

Az út tovább egyre meredekebb, fontos a jó túracipő, a bakancs. Esős időben nem ajánlatos ezen az úton járni, mert igen csúszós.

Leérve a Sebes-Körös partjára a jeleket követve a menedékházhoz érünk.

A körút hossza 8 km. Közben 141 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő 3–3 ½ óra.

Kék csík. A révi menedékháztól indulva a Sebes-Körös bal oldalán a víz folyását követve indulunk a régi turista úton.

A párkány utat elhagyva és a piros pont, kék csík jelzéseket követve meredek úton érintjük a Cserhegy (506 m) oldalában található Devence-barlangokat. Elhelyezkedésük szerint: Pince 297 méteren, Kecse 350 méteren és a legfelső, a Devence 360 méteren van. Útközben a Hasadt-követ, a Püspök-sziklákat is megnézhetjük.

A Devence-barlangokban az ásatások nyomán sok olyan tárgyat találtak, amely arra utal, hogy ezekben emberek laktak.

Folytatva utunkat elérjük a Püspök-kilátót, innen jól látható a Révi-szoros egy része. Tovább menve felérünk a gerincre, egy adott

helyen a jelek elválnak. A piros pont kissé balra tér, míg a kék csík jobbra tér, a tízfalusi Öreg-barlang felé.

Folytatva utunkat a dolinák közt egyre emelkedő úton, elmegyünk a Kereszt-hegy mellett.

A jeleket tovább követve erdön, majd erdészúton megyünk tovább. Közben elérkezünk a dolinák közt vezető úton, kopasz fensíkon a tízfalusi Karl Handl- vagy Öreg-barlanghoz.

Az út hossza kb. 8 km, közben 376 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő kb. 3-3 ½ óra.

Sárga pont. A révi menedékháztól indulunk, átmegyünk a Sebes-Körös hídján, a vasúti megállóval szemben átmegyünk a síneken és egy igen meredek úton megyünk felfelé a sárga ponton. Miután elértük a kék pont jelzést, együtt haladunk egészen a Kereszt-kilátó közeléig. Itt a sárga pont feltér balra és a Kereszt-szikla fölött kb. 15 percnyi járásra található két nyílásüreg, a Menekültek-barlangja. Így eljutunk a Gardára, amely botanikai és népi szokás szempontjából jelentős hely.

Az út tovább emelkedik és jobb felé térve eléri a Magura csúcsot, 565 méter magasságot. Ezután következnek a Czárán Gyula-kilátók, melyekről szép kilátás nyílik a Révi-szoros második alagút felé eső részére.

Az utolsó sziklaoromról, amely a lefelé vezető út balra fordulójánál, a második alagút fölött van, széles panoráma nyílik Sonkolyos felé és a Körös kanyarulatára.

Lefele menet érintjük a Kakas-fürösztő barlangját és egy igen meredek lejtőn érkezünk a második alagút Sonkolyos felé eső végéhez. Innen visszatérhetünk a révi menedékházhoz vagy a sonkolyosi vasútállomáshoz a kék háromszög jelzés mentén.

Mind a feljárat (a vasúti megállónál), ill. lejárati igen meredek szakaszú, ajánlott a bakancs viselése. Esős, sáros időben csúszás veszélyes!

Az út hossza 7 km, közben 307 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő 3-4 óra.

Piros háromszög. A révi menedékháztól indulunk és a Sebes-Körös baloldalán a víz folyásával ellentétes irányba megyünk. A piros háromszög együtt halad a piros ponttal. Elhagyva a vízpartot erős emelkedőn megyünk, közben érintjük a Pocok forrás kilátót. A kilátóról

láthatjuk a szoros első alagút felé eső részét, az első alagútat és a folyót. Tovább a Pocok-forrásánál elhagyjuk a piros pontot és közepes emelkedőn haladunk az erdőben, míg ki nem érünk Sonkolyos irányában. Az erdő szélén pihenhünk és ehetünk.

Fokozatosan lefele menve a kaszálón figyeljük a jeleket, hogy a jelzett úton térjünk be az ágerdőbe.

A jelzett úton tovább haladva az Izbândiș völgybe, majd a köves úton a forráshoz érünk. Itt pihenhünk, a forrásból előtörő víz iható, s megmosdhatunk a hideg vízban.

Az utat követve visszatérhünk Sonkolyosra.

Az út hossza 7 km, közben 322 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő 3–4 óra.

Kék kereszt. A sonkolyosi vasútállomástól indulunk, majd átmegyünk a Sebes-Körös hídján és a jeleket követve keresztül megyünk Sonkolyoson. Folytatjuk utunkat a Sonkolyos-Tízfalut (Zece Hotare) összekötő úton, a víz folyásával szemben egy kis kitéréssel a jelzett útról megnézhetjük az Izbândiș forrást. A kék kereszt jelzés a piros háromszöggel Pojorâta településig egy úton halad.

A kék kereszt folytatódik a kocsíúton, majd egy kaszálón. Ha visszanézünk láthatjuk a Sebes-Körös völgyét. A településen átmelve az utolsó háznál jobbra jól meghatározott úton egy egyedül álló faháznál elhagyjuk az utat és a jelekre figyelve átmegyünk egy fennsíkon, ahol dolinák meg bokrok vannak. Előre haladva találkozunk a Révről jövő útvonallal. Ettől a ponttól az útunk jobbra tér és Gug helység házai közt megyen, majd a Kereszt-hegy tűnik fel. Az út a fennsíkra ér és a dolinák mellett folytatjuk utunk. A jeleket figyelve a Tízfalusi-barlanghoz érünk.

Az út hossza kb. 8 km, közben 316 m szintkülönbséget teszünk meg, szükséges idő 3–4 óra.

Juhász Viktor

A Zichy-cseppkőbarlang felfedezésének és feltárásának története

A révi sziklaszoros a maga groteszk szépségével szinte páratlanul áll. A természetbarát bizonyos ihlettséggel lép a sziklaszorosba, ahol szemét a sziklaalakulatok, fülét pedig a Körös andalító zenéje kötik le.

Az 1870-ben megnyílt Nagyvárad–Kolozsvár vasútvonal óta 33 éven át robogott végig a vonat e helyen. Az utasok megbámulták az itteni természeti szépségeket, elragadtatással szemlélték a Körösbe alázuhanó vízesést, de senki sem gondolt arra, hogy e táj szépségeit közelebbről szemügyre vegye s közvetlenül szemlélje a sziklaszoros egyes elragadó pontjait. Élt azonban hála Istennek Réven egy ember, akinek nagy részben a barlang felfedezését és feltárását is köszönhetjük: Handl Károly, aki lényének egyszerűségében, a természet szeretete által indítatva kikutatta a sziklaszoros minden zegét-zugát. Ő mentette meg az itteni vízesést, amennyiben az államvasutak figyelmét arra felhívta s rendbehozatta. Dr. Veress István révi református lelkésszel, akivel Handl együtt turistáskodott, megbeszélték, s 1903 januárjában írtak az EKE főtitkárának, Radnóti Dezsőnek, hogy az egyesület terjessze ki figyelmét, illetve működését Rév vidékére is. Ennek eredményeként a nagynevű turista, Czárán Gyula elkészítette a Sebes-Körös balpartján a sziklaszoros bejáratától Sonkolyosig azt a turista utat, amelyet napjainkban is Czárán útnak nevezünk. Az út az EKE költségén készült s feltárta a révi szoros szépségeit.

Ugyancsak Handl Károly és Veress István javaslatára gróf Zichy Ödön a Tündérvár mellett lévő barlang szájához kényelmes lépcsőt s az ott lévő nagy üregbe lócákat és asztalt készíttetett, s elhelyezték a „Tündérvár” feliratot.

A turista út felavatására 1903. május 1-jén került sor, amelyen részt vett Czárán Gyula, Veress István, Handl Károly és dr. Szádeczky Gyula 25 egyetemi hallgatóval, akkor még nem is sejtve, hogy ott ahol a patak a szikla alól előtör, csupán 75 cm vastag sziklafal választja el őket a nagyszabású cseppkőbarlangtól.

Veress István Handl Károllyal többször meglátogatták a vízesést, s pihentek meg a szikla alól előtörő bővizű forrásnál, amikor egy

alkalommal Handl, elmondta, hogy amikor nagy a szárazság, s a patakban nincs sok víz, a patak felett kis nyílás keletkezik, amelyen át a denevérek ki- és bepöfögnek. Egy napon vadászpuskát hozott magával Handl s a nyíláson belőtt. Óriási dörgő visszhang keletkezett, amiből nagy üregre lehetett következtetni. Handl azt is megfigyelte, hogy Tízfalun egy patak ömlik egy nagy üregbe, s a patakba hullott szalmatörmelék egyszer a révi vízesésnél jött ki. Értesítették ezen észlelésükről Czárán Gyulát, aki 1903 novemberében ismét eljött Révre, s 10-én robbantásokat eszközölt a patak előtörésénél, s egy sziklafal leomlásával „...előtűnt a nagyszabású barlang, amelynek üregébe meghatott lélekkel léptünk be abban a tudatban, hogy itt még emberi lény nem járt sohasem” – írja emlékezéseiben dr. Veress István, aki azonnal ismertette a nagy eseményt a Nagyváradon megjelenő Szabadság november 22-i számában. A hazai lapok innen vették át a révi cseppkőbarlang felfedezésének hívét.

Czárán Gyula még két napig maradt Réven, s robbantásokkal szűkebbre szorította a barlangi patakot, mely a barlang alját teljesen előtötte. Így sikerült behatolni „egy kerek tó”-ig, amelyen ma híd vezet át.

December közepén megérkezett Ausztriából Handl sógora, Stern Adolf mérnök, akivel elhatározták, hogy tovább hatolnak csónakon a barlangban. Handl két kivájt fatörzsből, amelyet vaskapoccsal erősített össze egy csónakot készített. Nagy nehezen gerenda és létra segítségével eljutottak egy gömbölyű terembe, amelybe egy kb. 2 méter széles sziklaszoros nyúlik. Ebből a teremből már csak csónakon lehetett tovább hatolni, mert a sziklaszoros alját a patak vize egészen betöltötte. A csónakot hat napszámos vitte be a tóig s ott hárman – Handl, Veress, Stern – felültek rá. Gyönyörű cseppkővek közt haladtak előre egy fehér cseppkőfüggönyig, ahol 4 méter mély volt a víz. Visszatérés előtt kiszálltak, szétnéztek. Beszállásnál az utolsó – Stern – felborította a csónakot, Veress derékig, Handl vállig merült a vízbe december 19-én!

Handl azután egyedül kutatott tovább és Márton nevű emberével feltárta az emeleti részt a Kóruson át: Mohamed paradicsomát, a Purgatóriumot a Pokolig.

Handlt további kutató munkájában Czárán Gyula s Rév község akkori jegyzője, Hollóssy Gyula támogatta.

A Pokolnál, mélyen lent, a barlangi patak állta útját a továbbhaladásnak. Itt kapcsolódott be a barlang feltárásába dr. Jordán Károly egyetemi tanár, a kiváló hegymászó. Erre vonatkozó dr. Tulogdi Jánosnak írt leveléből a következőket olvashatjuk: „Handl-lal együtt többször dolgoztunk. Egy szikláról egy eléggé szűk nyíláson leereszkedve Handl vízre akadt, mely ott a továbbjutást akadályozta. Akkor még nem voltak a mai felfújható gumicsónakok. Plökl Antallal csináltunk Pesten egy összecusukható vászon csolnakot, melyet bambusz rudakkal merevítettünk meg; a nyíláson át kötélletrán ereszkedtünk le a vízhez, ott a csolnakot összeállítva (csak egy embert bírt el) egyenként egy gyönyörű kanyargós folyosón (a Pokol tószerű része ez) lapátoltunk végig egy sziklaoszlopig, mely a további utat elzárta. Mikor Handl volt az oszlopnál, nagy loccsanást hallottunk, azután egy percnyi csend volt, nagyon megijedtünk, hogy baja történt, de azután hallottuk a tempókat – visszaúszott. A beszállásnál felbillentette a csolnakot. A víz persze nagyon hideg volt. Szerencsére nem hűtötte meg magát.”

Úgy látszik, ez a Pokol első bejárásának története.

Handl Veressel is dolgozott tovább. Együtt végimentek a Pokol taván. Handl a Pokol tava felett a falba vésett nyílásokba keresztben fektetett gerendákon, bedeszkázott utat készített.

Handl és Veress 1905 januárjában még tovább hatoltak előre sok helyen vízben járva. Mindketten súlyos hűlést szereztek. Ekkor már – 1905-ben – Handl Károly akadályt nem ismerő munkabírásának eredményeképpen a Pokolig, a ma is járható részen, kényelmesen végig lehetett menni.

Az Erdély 1905. évfolyamának 1–2. számában írta le először részletesen kalauz-szerűleg Czárán Gyula a barlangot. Ebből különnyomat is készült A révi Zichy-barlang címen.

Mielőtt folytatnám az események sorozatát szóljunk néhány szót a barlang díszjeinek, a cseppkőképződmények keletkezéséről.

A különböző repedésekből és a járatokban kibuggyanó víz-cseppekből nem a víz elpárolgása miatt válik ki a benne feloldott mészkő, hanem a repedésen nyomás alatt leszivárgó víz cseppje kibuggyanva kisebb nyomás alá kerül, s elszáll belőle a széndioxid egy része. Így a víz nem tudja oldva tartani a mészkőanyagot és az vékony rétegben lerakódik. Cseppre csepp és kialakul a belül üres makarónicseppkő a barlang mennyezetén felülről lefelé. Ez a

cseppkőcsap, vagy sztalaktit. A mennyezeten kicseppenő víz egy része lehull a barlang aljára. Ott a víz szétpreckel, a még benne lévő széndioxid másik része elszáll és a mészkő lerakódik kőgyertya vagy kőbáb – sztalagmit formájában. A kőgyertya és a kőcsap összeérve cseppkőoszlopot alkot. Ha a mészkő vasat tartalmaz, a cseppkő sárgásbarnás színű lesz. A baktériumok – amelyek a vízben lévő termótalajból lehozott szerves anyagokkal táplálkoznak – a cseppkőveket zöldesre, kékesre vagy feketére színezhetik. A cseppkő keletkezése rendkívül lassú folyamat, hozzá évszázadok, sőt, évezredek szükségesek. Ezért óvakodjunk azokat törölni, csúfítani, hiszen a víz hosszú munkájának eredményét tesszük tönkre.

Az 1905. év nagy jelentőségű a révi Zichy-barlang történetében. Március 5-én megalakult az EKE révi osztálya. Az alakuló gyűlés a révi kaszinóban volt. Kolozsvárról a központ képviselőjében megjelent M. Kovács Géza főtitkár és Herrmann Antal egyetemi tanár. Elnöknek ifj. gr. Zichy Ödönt, ügyvezető elnöknek dr. Veress Istvánt, barlanggondnoknak Handl Károlyt választották meg.

Gr. Zichy Ödön, az EKE kérésére a barlang nyílása mellé egy menedékházat, majd egy emeletes szállót építtetett az egyesületnek. Ez a barlang látogatottságát nagyon megnövelte.

Az EKE nagy pártfogója, gr. Zichy Ödön tiszteletére a barlangot Zichy-barlangnak nevezték el.

A Zichy-barlang ünnepélyes felavatása az 1905. évi közgyűlésen volt augusztus 27-én. Az avató beszédet dr. Veress István tartotta. Czárán Gyula nem lehetett jelen, mert akkor a Biharban dolgozott. Jelen volt Merza Gyula.

Az EKE még ebben az évbe megépítette a hidat a barlang mellett a Sebes-Körösön.

A következő évben a Zichy-barlang vasúti megállót kapott, mely mellé egy 200 személyt befogadó várócsarnok épült.

Ebben az évben, 1905 novemberében Czárán Gyula ellátogatott Révre, kedves barlangjához. Ekkor már betegségről panaszkodott és 1906. január 5-én elköltözött az élők sorából a Révi-szoros, a Bihar nagy feltárója. Ugyanakkor január végén elhelyezik Révről Veress Istvánt.

Handl Károly maradt csak Réven, egyedül dolgozott a barlang további feltárásán. 1906 őszén kis csoporttal még tovább haladt előre, majd 1907 januárjában négy csónakkal tovább hatoltak. M. Kovács

Géza főtitkár jelentette az EKE-ben, hogy újabb 600 méter várja a közönség számára a megnyitást szép cseppkövekkel, hatalmas, magas csarnokokkal – egészen a patak szifonjáig. A közönség számára járható barlangrészlet térképét Monoky Gyula MÁV-mérnök készítette el. Ez megjelent az Erdély 1907. évi 3–4. számában.

Ugyanakkor Melitskó Frigyes MÁV-felügyelő, buzgó EKE-tag kezdeményezésére mozgalom indult meg, hogy barátjának – Czárán Gyulának – a Zichy-barlangnál emléket állítsanak. Az emlék javára dr. Szádeczky Gyula, dr. Ruzitska Béla és dr. Cholnoky Jenő előadásokat tartottak. (Lásd: Erdély 1907. 54. lap). Melitskó Frigyes – aki gyönyörűen zongorázott – vidéki útjai alkalmával igyekezett hangversenyek tartásával gyarapítani az emlékműre befolyt összeget. Az emlékmű tervezete gipszből, féldombormű kivitelben el is készült, de az később összetört és – fájdalom – nyoma veszett.

Handl 1908-ban Veressnek – akivel állandóan levelezett – azt írta, hogy a Zichy-barlangban és a Misid-völgyben új feltárásokat végzett. M. Kovács Gézának a barlangban 1911-ben készült felvételeiről az EKE képeslapokat hozott forgalomba.

A Zichy-barlang felavatásakor az EKE egy 30x40 cm méretű, 4,5 kg súlyú vászonkötésű emlékkönyvet bocsátott a látogatók rendelkezésére, ahová bejegyezték nevüket. Innen tudjuk, hogy a látogatók között szerepel Merza Gyula, Bíró Lajos, dr. Szádeczky Gyula, Handl Károly, Czárán Gyula, dr. Balogh Ernő, Xantus János, dr. Cholnoky Jenő, Kosch Károly, Boncza Miklós, Boncza Bertuka is. Ebből a könyvből kitűnik, hogy az első látogató, aki ide bejegyezte nevét 1905. augusztus 27-én báró Feilitzsch Arthur EKE elnök, s az utolsó, a 2593. látogató 1910. július 9-én gróf Serényi László. A barlangot egyre többen látogatták meg. 1915. május 25-én Ady Endre felesége – Csinszka – a következőket írja Dénes Zsófiának: „Voltunk Bandival Réven a Zichy-féle cseppkőbarlangban. Én már ötödször néztem meg, de megéri. Valahol kint és háborúmentes időben világcsodát csinálnának belőle”. (Dénes Zsófia: Talán Hellász küldött).

Az EKE 1912-ben javításokat végzett a barlang berendezésében s megnyitottak egy kb. 200 méter hosszúságú új barlangrészt. Az EKE 1913. január 26-án tartott közgyűlésén beszámolnak róla, hogy 120 méter hosszú új barlangrészt tártak fel, barlangi építményeket javítottak. Ezen Handl által végzett munkálatok a Pokoltól a szifonig

terjedő területen ma is láthatók az évtizedek áradásai által tönkretett hidak, utak képében.

Az EKE új kilátópontokat koszorúba foglalva 4 km hosszú új turista utat építtetett.

Ezek után a gyönyörű eredmények után következett az 1914–1918-as világháborús visszaesés, majd a rombolás a barlangban, a menedékházban és szállóépületben.

Az ezután következő időkben magántulajdon lett a barlang, a menedékház és a szálló, az EKÉ-t kiszorították ezen munkaterületéről. Handl Károly 1932. január 15-én meghalt Réven.

Majd 1940. november 24-én újra alakult az EKE révi osztálya, melynek elnöke Kulcsár Andor református lelkész, alelnöke Borcsa István főjegyző, titkár Balogh Károly aljegyző, s a barlangkutató osztály vezetője Marosi Sebestyén. Az újraalakult osztály 1941. április 27-én ünnepélyes keretek között átvette régi munkaterületét, a Zichy-barlangot, menedékházat és szállót. Megkezdődtek a munkálatok: a régi hidak, lépcsők újraépítése a barlangban, két szoba rendbehozatala, fedelek javítása, a közös háló berendezése. Táborosi László, az EKE-központ tagja elkészítette az útjelzéseket. A Sebes-Körös áradása 1941. szeptember 2-án elvitte a hidat. Az új híd építéséhez a faanyagot a Zichy-uradalom adta, a költségeket az EKE fedezte.

A barlangnak akkor még csak a Handl által feltárt része volt járható. 1942 szeptemberében dr. Kessler Hubertnek, az aggteleki cseppköves barlang igazgatójának sikerült a patakmeder mélyítésével a vízszintet annyira lesüllyesztenie, hogy a szifon megnyílt és Kessler áthatolhatott rajta.

A szifon után következő magas járatban – ezt kevés, de szép cseppkő díszítette – mintegy 250 métert haladt előre, és ott egy meredek falakkal lezárt teremben hirtelen a második szifonnal találta magát szemben. Ezen azonban már – a vízszint süllyesztésének kellő lehetősége hiányában – nem tudott keresztülhatolni.

Csak tíz év múlva, 1952-ben és 1953-ban kísérelték meg a nagyváradi barlangkutatók, majd 1961-ben a kolozsváriak a szifonon való áthatolást, de eredményt ők sem értek el.

A Zichy-barlang a Révi-szoros fölött emelkedő fennsíkról kapja a vizét, a Tízfalun lévő Öregember-barlangja (vagy felfedezője neve után Handl-barlangja) elnevezésű víznyelőn keresztül – mint ahogyan ezt a vízfestés révén végzett kísérlet is kimutatta. E szép, cseppköves

barlangnak mintegy 250 méter hosszú szakaszát ismerik, utána annyira elszűkül, hogy ember számára járhatatlan. Mind itt a Tízfalusi-barlangnál, mind a Zichy-barlangnál érdemes a kutatást folytatni, hiszen még 4–5 km-es barlangszakasznak a feltárása várható.

Meg kell még említenem, hogy a Zichy-barlangon áthaladva itt-ott az élet nyomaival találkozunk. A kezdetleges reliktum állatokat tudományos igénnyel legelőször dr. Balogh Ernő tanulmányozta hazánkban. Ő mutatott rá arra, hogy minden barlang tulajdonképpen menedékhely, ahol a gyengébb fajok az egyforma hőmérséklet és nedvességtartalom körülményei mellett fennmaradhattak. A barlangi körülményekhez alkalmazkodott színtelen, vak rákocskáknak, a nedves homokban élő férgeknek nem voltak ellenségeik s ez is elősegítette fennmaradásukat. Gyakoriak a fehér, vagy barnaszínű gombatelepek, melyek antibiotikumokat is termelhetnek. A barlangok gyógyhatása – s így valószínű a révi Zichy-barlangé is – részben az antibiotikumokat termelő gombák jelenlétének tulajdonítható. Egyes barlangokban több mint 70 gombafajt sikerült kimutatni. Érdemes lenne az ilyen irányú kutatásokat a révi barlangban is elkezdni. A Zichy-barlang relatív nedvességtartalma 100%-os, a hőmérséklet egyenletes, 10,2 C-fok. Mint minden nedves barlangban, itt is jelen vannak a gombatelepek, az aeroszol kalcium ionokban gazdag. Ajtay Ferenc kolozsvári földrajztanár számolt be róla, hogy 1971-ben kolozsváriak három beteg bevonásával kísérletet végeztek a révi Zichy-barlangban azzal a céllal, hogy igazolják a gyógyhatást. A három beteg közül kettőnél kitűnő eredményt értek el. A barlangi kezelés után az addig gyakran megisméltődő köhögési rohamok teljesen megszűntek. Az előbbieken alapján szükséges lenne a barlang aeroszójának és gombáinak részletes vizsgálata és a kedvező terapeutikai eredmények észlelése után gyógybarlanggá nyilvánítása.

A Zichy-barlang történetében jelentős esemény volt az 1943. év október 16–17-én rendezett „Mátyás-túra”, melynek keretében leleplezték a barlang bejáratánál a barlang felfedezőinek és első feltáróinak emlékét megőrkítő márványtáblát. Az emléktáblát dr. Balogh Ernő, az EKE elnöke leplezte le. Nagyhatású beszédében megemlékezett a barlang feltáróiról, akiknek emlékével összekapcsol az emléktábla, mely további munkára kötelez és kifejezi „hálánkat a múltért, a jövőért, a gyönyörű példaadásért”.

Az említett emléktábla, amelyet a második világháború után felelőtlen elemek eltüntettek a következőket tartalmazta:

A BARLANG
FELTÁRÁSÁNAK 40-IK ÉVFORDULÓJÁN
CZÁRÁN GYULA
HANDL KÁROLY ÉS VERESS ISTVÁN
FELTÁRÓK MUNKÁSSÁGÁNAK
EMLÉKÉT ÖRÖKÍTETTE MEG AZ
ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET
1943. X. 17.

A második világháború utáni években a Zichy-barlang többet volt gazdátlan, az egyik épület beázott, tönkrement, lebontották s helyébe a környezetébe nem illő épületet emeltek.

1965-ben a régi fahidak, lépcsők helyébe vasbeton hidakat, lépcsőket építettek. Ugyanakkor megépítették a Sebes-Körösön is a vasbeton hidat, amely jól illeszkedik a környezetbe.

1969. május 1-jére villamosították a barlangot. A reflektorokkal kivilágított barlang csodálatos látványban részesítette a látogatót. Sajnos nagyon rövid ideig, miután még három év sem telt el, s a villanyvezeték, az égők foglalatjai a barlang nagy nedvességtartalma miatt tönkrementek, a vezeték karbantartásával senki sem törődött mondván, hogy nincs rá alap. Nemsokára felfedezték a chiscaui Medve-barlangot, s többet a révi barlanggal már nem törődött senki.

Talán soha nem volt a révi Zichy-barlang ilyen elhanyagolt állapotban mint jelenleg. Sürgősen cselekedni kell s itt az EKÉ-re hárul a nagy feladat, hogy közbejárjon, hogy a barlangnak olyan gazdája legyen amelyik még megmentheti azt ami megmaradt a felelőtlen látogatók barbár rombolása után, mert csak akkor remélhetjük, hogy eljön az az idő, midőn Handl–Czárán–Veress nyomdokain haladva megvalósíthatjuk az ő vágyukat: járhatóvá tehetjük az egész hatalmas barlangot a Zichy-barlang nyílásától a tízfalusi Handl-barlang nyílásáig.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Rév, 1993. augusztus 6.

(Elhangzott 1993. augusztus 6-án, a révi református templomban, az Erdélyi Kárpát Egyesület országos találkozásának megnyitó ünnepségén.)

Könyvészet:

- Ajtay Ferenc: *Barlangok a gyógyítás szolgálatában*. Fáklya, 1971. szept.
- Ajtay Ferenc: *Keressük fel együtt a Révi cseppkőbarlangot*. Igazság, 1972. december 10.
- Czárán Gyula: *A révi Zichy-cseppkőbarlang*. Erdély, 1905. 1–2. sz.
- Dessewffy Arisztid: *A révi cseppkőbarlang*. Universum, 1905.
- Hazslinszky Tamás: *Bihari barlangok*. Élet és tudomány, 1968. 50. sz.
- Dr.Kessler Hubert: *A Zichy-barlang új szakaszának feltárása*. Magyar Futár, 1943.
- Pető László Sándor: *A körösrévi cseppkőbarlang*. Fáklya, 1971. október 9.
- Dr. Tulogy János: *A Révi Zichy-barlangfelfedezésének és feltárásának története*. Erdély, 1943. 11–12. sz.
- Dr. Veress István: *Barlang-felavató beszéd*. Erdély, 1905. 7–8. sz.
- Dr. Veress István: *A révi cseppkőbarlang felfedezése*. Erdély, 1940. 9–10. sz.

Függelék

Az EKE Országos Találkozóját (vándortáborát) 1993. augusztus 6–8-án Réven tartotta meg.

Az EKE-találkozó alkalmából került sor 1993. augusztus 6-án KARL HANDL, a révi Zichy-cseppkőbarlang felfedezője sírjának megkoszorúzására. A koszorúzási ünnepség a révi temetőben istentisztelettel kezdődött, amelyen ígét hirdetett Boros József Attila révi református lelkész.

Ezután következett *Juhász Viktor* beszéde:

„Az emberi értékek folytatódnak. Mi, akik itt összegyűltünk annak eredményeként kerültünk ide a Semmi és a Volt kertjébe, a nemlét korhadt jelei közé, hogy ezerszeres ragaszkodással állapítsuk meg újra, hogy élünk és emlékezünk.

Jertek majd ki a síromhoz világitani; nem azért, hogy engem lássatok, vagy én lássak valamit, hanem, hogy a saját arcotokra hulljon a gyertya világa. Mert rongy ember, aki nem tiszteli az elődeit és a halottait. Nemcsak a sajátjait, a másokét is. Akik itt nyugosznak,

helytálló emberek voltak. Viselték az életet míg össze nem roskadtak.”
Sütő András: Anyám könnyű álmot ígér című könyvéből idéztem.

Emlékezni jöttünk nyugóhelyén arra az emberre, aki 90 évvel ezelőtt felfedezte a „Zichy-cseppkőbarlang”-ot.

Az 1870-ben megnyílt Nagyvárad–Kolozsvár vasútvonal idején került Révre mint az első pályafelügyelő, Karl Handl, aki Stájerországba való volt s az alpesek vidékéről hozta magával a természet iránti rajongást. A nagy természetjáró csakhamar megismerte Rév környékének minden zegét-zugát. Szabad idejét a Rév környékén lévő természeti szépségeknek megismerésére fordította, s fáradhatatlan kutatója lett ennek a gyönyörű vidéknek. Nagyon megszerette ezt a tájat. Így a 22 évesen Révre került ifjú Handl Károly felcserélte az Alpok vidékét a Bihari hegyekkel, a Királyerdővel, amelyhez 84 éves koráig, haláláig hű maradt. Itt nősült meg, feleségül vette a magyar Kompári Jozefát, megtanult jól magyarul, románul. Telket vásárolt, házat épített Réven, melynek udvarára valóságos botanikus kertet varázsolt, s annak közepére egy mésztufából összerakott kis barlangot is épített. Ő volt az első, aki Réven kertjébe szőlőt telepített. Addig azt tartották a réviak, hogy itt a hegyek között nem terem meg a szőlő. Kertje tele volt mesébe illő gyümölcsfákkal. A révi gyermekek idejártak „aranyalmát” lopni. Mindenki számára szívesen oltott gyümölcsfát s másokat is megtanított rá. Csodálatos energiája volt. Jóval túl a 70 éven is több mint 20 árnyai kertjét minden tavasszal egyedül ásta fel. Sohasem pihent, a pihenést számára a révi szorosban s annak környékén való barangolás, kutatás jelentette. Sokat olvasott, levelezett, többek között Bíró Lajossal, a Guinea-kutatóval, aki több alkalommal fel is kereste, s együtt járták be a révi Zichy-barlangot.

Hogy Réven felfedeztek egy cseppkőbarlangot, s ennek híre csakhamar eljutott a nagyvilágba, elsősorban Handl Károlynak köszönhető, aki a Bécsben megjelenő Die Gartenlaube folyóiratban beszámolt a nagy eseményről.

A révi Zichy-barlang látogatóinak könyvébe a barlang ünnepélyes megnyitásakor, 1905. augusztus 27-én tizenegyediként a következőket írta:

„Az Isten nagyságának e szentelt helyén állva, hogy különös kegyelme nekem rendelte gondnokságát, az Ő nagy hatalma és bölcsessége előtt térdre borulva imádkozom.”

És hogy ezek nem üres szavak bizonyítja az a tény, hogy letérdepelve imádkozott minden alkalommal mielőtt belépett volna a barlangba. Szemtanuk meséltek nekem erről.

Gyermekei nem voltak. Feleségének 1912-ben bekövetkezett halála után, feleségének rokonai költöztek hozzá, s 84 éves koráig, haláláig azok gondozták. Felesége mellé temették, de avval senki sem törődött, hogy a feleségének állított sírkőre az ő nevét is ráírják.

Amikor 1940. október 14-én Kulcsár Andor református lelkésszel, az EKE révi osztályának elnökével dr. Veress István – az akkor nyugalmazott debreceni református tanítóképző igazgatója – meglátogatta egykori barátjának sírját, elmondta, hogy a fáradhatatlan kutató Handl Károly sírján a természetbarátok kegyeletének előbb-utóbb emlékkövet kell állítania. Ez most történt meg, amikor az EKE Bihar megyei osztálya a sírkőre íratta Karl Hand nevét s az EKE újjraalakult révi csoportjának tagjai rendbetették a sírt és környékét, az egykori református temető még ez ideig megmaradt sarkában.

A révi Zichy-barlang felfedezői örök álmukat alusszák. Czárán Gyula a menyházai, Veress István a debreceni, Handl Károly a révi temetőben.

S most, amikor eljöttünk elhelyezni sírjára a kegyelet virágait, Veress István barlangavató beszédének zárószavai jutnak eszembe:

„Abban a tudatban tisztelje az ember a természetet, hogy amíg ő véges, a természet végtelen.”

Az EKE-találkozó 1993. augusztus 8-án a révi Zichy-barlangnál tartott ünnepséggel zárult, amikor a barlang bejáratánál egy új emléktáblát helyeztünk el a barlang felfedezésének 90. évfordulója alkalmából.

Az emléktáblát Méder Árpád leplezte le, felidézve *dr. Balogh Ernő* 1943. október 17-én elhangzott beszédét.

Kedves turista testvérek! Mélyen tisztelt közönség!

Gyakran szoktuk felkeresni Erdélynek ezt a természetből remekbe készített kapuját, ennek a vidéknek gyönyörű részleteit, hogy fáradt, s a mindennapi élet porától belepett lelkünket üdévé, tisztává fűrösszük a természetnek ebben a csodás fennségességében. Ma a hálás

visszaemlékezés hozott össze, lelkünk néma szavával köszönetet mondani azoknak, akiknek úttörő érdemük van abban, hogy a fennsígas táj földfeletti és földalatti gyönyörűségeivel a természet-szeretőknak hozzáférhető lett.

Hozzájuk már csak a lélek szavával szólhatunk. Nem lakásuk már a föld. Mérhetetlen magasságban lakoznak, a létnek más szférájában, nem testi világában. Hálánk, köszönetünk annál tisztább, mert tisztultabb magaságokba küldjük, nem a köztünk élőkhöz intézzük, kikkel szemben a dicsőítés hangjához a gyarló földi érdekek disszonáns höreje is vegyülhet.

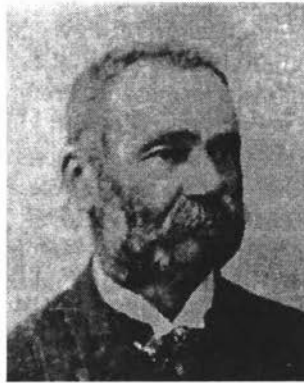
Szálljon emlékezetünk vissza a messze 40 éves múltba. Nagy idő, hiszen az ember alkotó erejét tekintve, egy egész emberöltő ez. A nagy idő azóta a világban is nagy változást hozott. Hatalmas előrehaladást a természetjárás, a természetszeretet népszerűsödésében is, s ez ma már valóságos versenyt is fejlesztett ki az eddig ismeretlen, új természeti szépségek felkutatásában, s e versenyzők mögött ma ott állnak különböző formákban a szerencsés adottságok is.

Mennyivel más volt ez ezelőtt 40 esztendővel! Ritka fehérhollóként akadt csak egy-egy természetrajongó, aki eszményi munkájában csak önmagával versenyezhetett – mint azok is, akiknek áldott emlékét most visszaidézzük – akiknek legalább is legelső, legnehezebb úttörő lépésüknél senki sem egyengette az ösvényt. Akik biztatás, segítség nélkül, egyedül csak természetrajongásuktól hajtva, primitív felkészültséggel hatoltak be ennek az alvilágnak képzelt rémei és igazi veszélyei közé, hogy ennek csodás rejtelmait feltárják az utódok ezrei számára. Tettük ma is a legnagyobb elismerésre tarthat számot, 40 évre visszahelyezve pedig igazi hőstett volt.

Nevüket, emléküket kitörölhetetlenül őrzik az EKE annáleszei, de hirdesse itt nyilvánosan is ez az emléktábla, melyet hálája nem múló jeléül Egyesületünk helyezett most ide.

Kedves turista testvérek, mélyen tisztelt vendégeink! a márványba vésett nevek egykori viselői számára már nem kapocs ez az emléktábla. Ők már túl vannak minden földi vonatkozáson. De ebben a táblában kifejezésre jutó eszme kapcsolódják ránk vissza, földi vándorokra. Juttassa eszünkbe, hogy a halál mindenkit levetkeztet, s a rettegett halálküszöb átlépése után belőlünk csak az marad itt vissza, amennyivel életünk keretét nemes tettekkel, áldozatos munkával igyekeztünk betölteni, amennyivel magasabb etikai célok szolgálatában fáradoztunk.

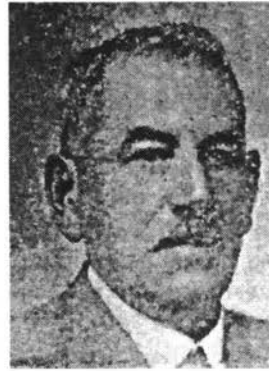
Legyen, hogy aki megáll a tábla előtt, ne csak pusztá nevet lásson rajta, mert ez a márvány a rávéssett nevekkal már lelket kapott és legyen, hogy ebből a lélekből legalább egy kis szikrát mindenki vigyen magával, hogy az tegye elszántabbá akaratunkat, acélosabbá tetteinket minden szép és nemes igyekezetünkben. Nyílják meg a magas ég feléjük szavunk előtt: Hálánk a múltért, az önzetlen tettekért, hálánk a jövőért, a gyönyörű példaadásért!

Czárán Gyula

Handl Károly

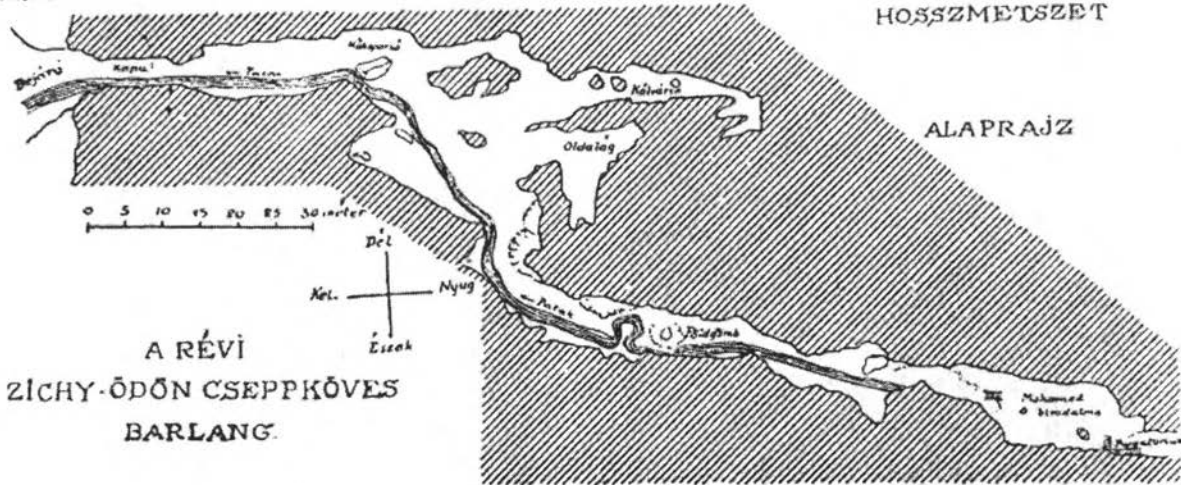

Dr. Veress István.

A Zichy-barlang térképe

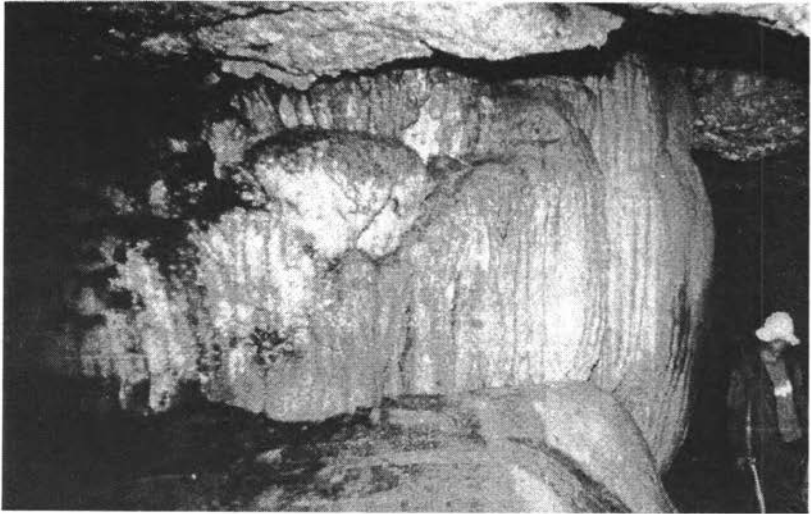
HOSSZMETSZET

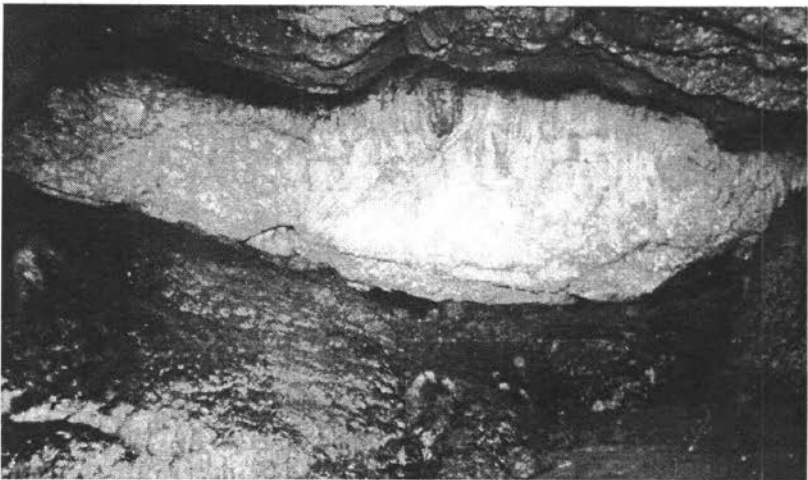
ALAPRAJZ

A RÉVI
ZICHY-ÖDÖN CSEPPKÖVES
BARLANG

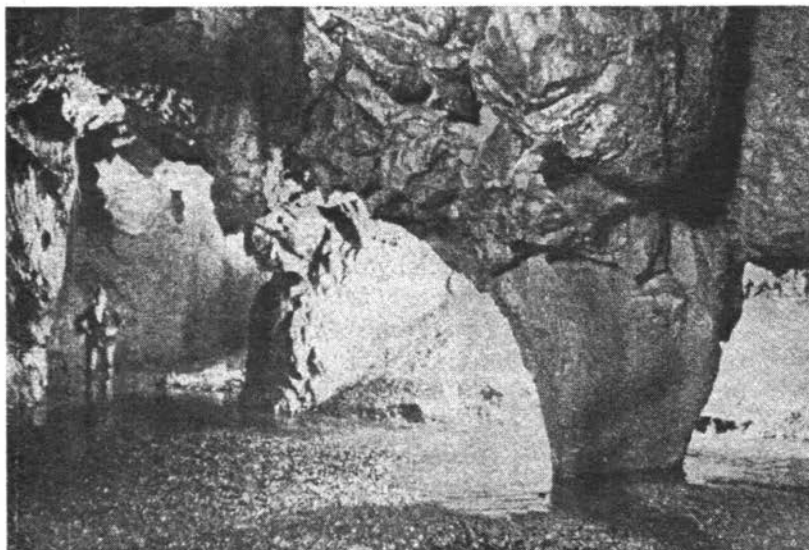
Cseppkőképződvények a Zichy-barlangban

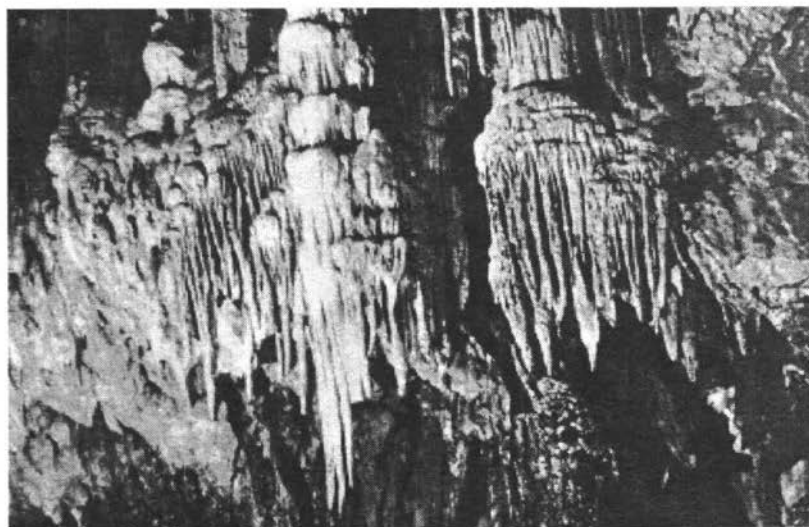
Mohamed szakálla

Kitárt szárnyú sas

Az első szifonon túl

Cseppkőképződmény a szifonon túl (dr. Kessler Hubert felvételei – 1942)

A barlang felfedezőjének sírja
a révi régi temetőben

A 90. évfordulóra emlékezünk

Daday János

A révi Zichy-cseppkőbarlang és a tízfalusi Handl- (Pokol-) barlang további feltárásának újabb kísérletei 1948 után

A révi Zichy-cseppkőbarlang feltárt szakasza 960 méter hosszú. A bejáratától 710 méterre van az első szifontó (a mennyezet beleér a vízbe), amelyen Kessler Hubert híres magyar barlangkutató jutott túl először, 1943-ban. Mögötte felfedezett egy 250 méteres szűzjáratot, csodálatos mészkőképződményekkel, de itt egy második szifon állta útját, melyen már nem lehetett áthatolni, olyan mélyen ereszkedik a mennyezet a tóba. Ezzel hiába próbálkoztak a későbbiekben a váradi barlangász-búvárok is, nem sikerült tovább jutniuk.

Még a 20. század elejéről ismert, hogy a tízfalusi karsztfennsíkon létezik a Handl Károlyról elnevezett víznyelő barlang (a román szakirodalomban Peștera Bătrânului); a bejáratok közötti légvonalbeli távolság 4050 méter. A kolozsvári barlangkutatóknak 1936-ban sikerült vízfestéssel bizonyítaniuk, hogy a Handl-barlangban eltűnő víz a révi Zichy-barlangban tör elő. Ez a kapcsolat a két barlang között már 60 évvel ezelőtt izgalomba hozta a barlangászokat, mert ha sikerült volna átjárhatóvá tenni a barlangrendszert, a révi Zichy-barlang nagyságát és hozzáférhetőségét illetően, világhírré tett volna szert.

1948-ban a fellendülőben lévő szakszervezet létrehozta a Népi Turisztikai Egyesületet. Székhelye a Fő utcán volt. A menedékházak az NTE tulajdonába kerültek, pénzalapot különítettek el a tömegturizmus fejlesztésére, ösvények, jelzések, hidak, korlátok, létrák létesítésére és karbantartására. Irodavezetőként a szakszervezet Somogyi Sándort (1914–1994) alkalmazta, aki ismert természetbarát, jó szervező, népszerű és nagyon tevékeny ember volt. Ő maga köré gyűjtött egy turistákból és sok fiatalból álló csoportot. Tagjai vezették a tömegtúrákat, de ha kellett, keményen dolgoztak is. E csoportba cseppentem be én is 1949-ben.

Szóba jött a révi helyzet: szeretnénk volna újra járhatóvá tenni a Körös bal partján lévő, Czárán által épített turistaösvényt, bejárni a révi Zichy-barlangot a második szifonig, újra feltárni a tízfalusi Handl víznyelő barlang ismert részét és esetleg továbbhatolni. A csoport

1950 tavaszát és nyarát szánta erre. Tavasszal a Körös bal partján lévő Czárán-utat tettük rendbe (egyengetés, feltöltés, korlátok elhelyezése a veszélyes helyeken). Aztán a révi barlangot tettük járhatóvá az első szifonig. A még Handl által a sziklafalba rögzített, elég jó állapotban lévő gerendákra vagy 5 méteren tölgypallókból hídlást szegeztünk. Korlátok nem voltak, így a látogató nagyközönség nem használhatta, mert akárki megszedülhetett és beleeshetett volna a 4–6 méter mély kristálytisza vizű tóba, melynek hőmérséklete 10,5°C volt. A tavon túl kitágul a barlang, 30–40 méter magas katedrális formájú termeken át haladtunk, aztán egy nagy omlás hatalmas sziklái között értünk el az iszapos-homokos terembe, amelynek végében volt az első szifon tava és a beleérő mennyezet.

1943-ban Kessler Hubert úgy jutott át a szifonon, hogy nap-számosokkal árkot ásatott a lerakódott agyag-homok fövénybe, ezzel a tó vízszintjét sikerült 60 cm-rel csökkenteni. Mivel a mennyezet csak 40 cm mélységig ér a tóba, keletkezett egy 20 cm-es rés, ahol át lehetett hatolni. Azóta az árkot betemette a hordalék. Úgy döntöttünk, átúszunk a víz alatt. Volt egy légmentesen záró, 30 literes fémdobozunk, meg néhány gázmaszk-tokunk, ezeket pakoltuk a túloldalon szükséges meleg ruházatot, lámpákat, pár szendvicset. Fürdőruhára vetköztünk, ketten átúszunk a csomagokkal. Odaát tapogatózva előszedtük a dobozból a zseblámpát, majd a karbidlámpát, üzembe helyeztük, aztán a száraz ruhába öltöztünk. Ámulva néztük a sok gyönyörű mészkőképződményt.

A tízfalusi Handl-barlangot Handl Károly révi pályamester fedezte fel, ő is hatolt be oda elsőként, 1904-ben. Ebbe a barlangba bemenni nem kockázatmentes. A mi első expedíciónkra 1950 júliusában került sor. A csoportot Somogyi Sándor vezette. A legnehezebb a behatolás: először egy tíz méter mély kútba kell lemenni kötélletrán, közben az Öreg-patak vize zúdul az ember nyakába. Igaz, száraz időben nem sok ez a víz, de a holmit itt is vízmentesen záró dobozokban kell szállítani. Lent kb. 12 méteres, vízmentes, köves szakasz következik, vízfolyással. Itt hason csúszva lehet háladni a második, hat méter mély aknáig. Azon ismét kötélletrán kell leereszkedni, természetesen a zuhanyozás itt is velejárája a kalandnak. Tágas járatba ér a barlangász, balra egy kürtő, felette betömődött dolina van. A patak itt beszívárog a padozatba, és eltűnik. Tovább csak felülről csepeg a víz, és szebbnél szebb tavacskákat alkot. Jó 60 méter után balra egy felfelé tartó

oldalját tágas terembe vezet. A néző nem tud betelni a csodával: sztalagmitok, sztalaktitok, oszlopok, drapériák, a mennyezetten milliárdnyi kisebb nagyobb cseppkő függ, a padlózatán vastag rétegben kalcitgyöngyök. Minden hófehér, sárga, barna és vörös árnyalatokban csillog. A képződmények érintetlenek, itt még nem jártak a vandálok. Lenyűgözve tér vissza a látogató a főjáratba. Ezt a nagy oldaljáratot Gyémánt teremnek nevezték el Somogyiék.

A főjáraton továbbhaladva ismét egy terem következik, szélesebb, és lehet úgy négy méter magas. Úgy néz ki, itt a bejárható rész vége. A falon feljegyzések vannak, eddig ért el Handl, Czárán, Kessler. Feliratos teremnek kereszteli a csoport. Hogyan tovább? Nézelődnek. A terem nem túl gazdag mészkőképződményekben, minden sáros, sok falevél, fű, szemét ragad az iszaphoz. Nyilvánvaló, ha kinn eső vagy zivatar van, ez a járat hirtelen megtelik vízzel. Az később a padozaton át leszivárog az ismeretlen alsó járatokba, repedésekbe. Az 1950 júliusi expedíció tagjai ízelítőt is kaptak abból, milyen, ha kinn esik az eső. Egyszer csak egyre erősödő morajlásra lettek figyelmesek: kinn eleredt a nyári zápor. Szerencsére idejében felfogták, miről van szó. A víz már derékig ért a főbejáratban, amikor sikerült a biztonságos Gyémánt terembe menekülniük. Három óra hosszat tartotta őket fogságban a víz, aztán leszivárgott a főbejárat padozatán, iszapot, szemetet, sarat hagyva maga után.

Visszatértek a Feliratos terembe, és tovább nézelődve egy drapéria mögött felfedeztek egy kerek lyukat. Valamikor a víz vájhatta ki, de nem fér át rajta az ember. Rájöttek: ha kivésik, ez lehet a továbbhaladás útja. El is döntötték, hogy a következő expedíciónak ez lesz a feladata, aztán a már leírt úton visszatértek a felszínre.

Augusztusra beköszöntött a várva várt száraz időjárás. Végre megszületett az elhatározás: 19-én, szombaton lesz az indulás, 24-én a visszatérés.

Ahhoz, hogy a Feliratos teremben a mennyezet alatti lyukat annyira kivessük, hogy tovább lehessen haladni, egy állványt kellett ott építeni, meg egy létrát. Két csoport véste a lyukat, két-két órát tartott a váltás. A szabad váltás pihent, evett aludt, és figyelte: nem készülődik-e eső. Legyőzve a babonákat és az előítéleteket, a fiatalabbik idevalósi juhász, Gheorghe Praja is lejött. Nagyon nagy segítségünkre volt, mert háromszor annyit tudott vésni, mint mi. A lyuk egyre bővült, kissé balra fordult, függőlegesen-lefelé szélesedett. Végre eljött a nagy

pillanat, a vékonyka Kucserik Zoli átkúszott. Fejjel lefelé ért egy terembe. Utána eresztettünk egy meggyújtott karbidlámpát, és vártunk. Eltelt pár perc, majd:

– Amit látok, olyan szép, hogy nincsenek rá szavak!

Egyenként átkúsztuk az új járatba, ahova ember még nem tette be a lábát. Minden fehér, a padló tele csillogó kalcitgyöngyökkel, a falak mentén kristályvízzel telt, szebbnél szebb tetaratta-medencék, sztalagmitok és drapériák. A hófehér uralkodott, a karbidlámpáink fényében minden kékesen csillogott. Kerülgettük a tavakat, továbbhaladtunk. Egy nagyobb terembe értünk, ide iszapos homok folyt be kívülről – Iszapvár lett a neve. Aztán tovább tartott a tavacskákkal tűzdelt járat, egyre szélesedett és lejtősebb lett, de egyre alacsonyabb is. Előbb meghajolva, majd négykézláb, végül kúszva haladtunk. Aztán csak Zoli juthatott tovább, de ameddig lámpája világított, csak ez a szűk, lapos járat látszott. Lábánál fogva húztuk vissza. Nyilvánvalóvá vált, hogy még messze van a második révi szifontó innenső oldala.

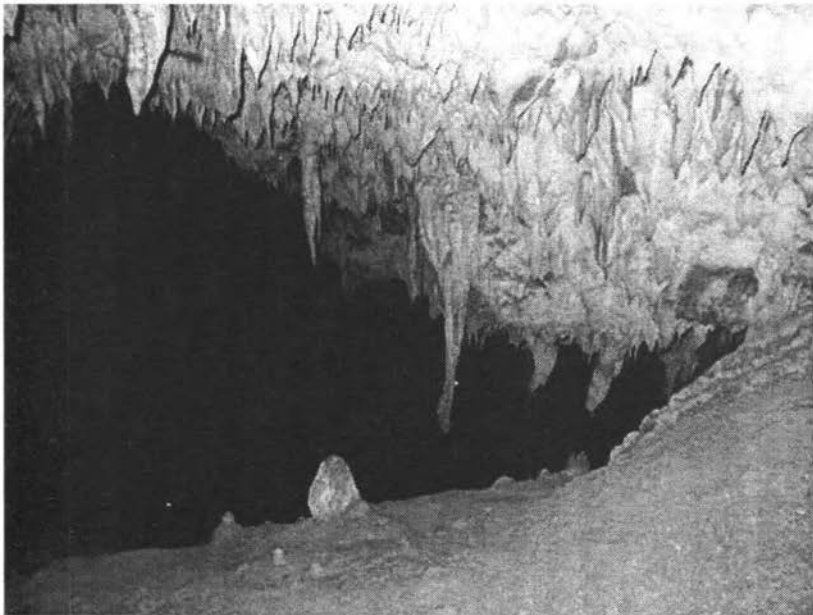
Másnap feltérképeztük a barlangot, de azóta a térkép elkallódott, az itt közölt emlékezetből lett rekonstruálva.

A tízfalusi Handl- (Pokol-)barlang bejárata

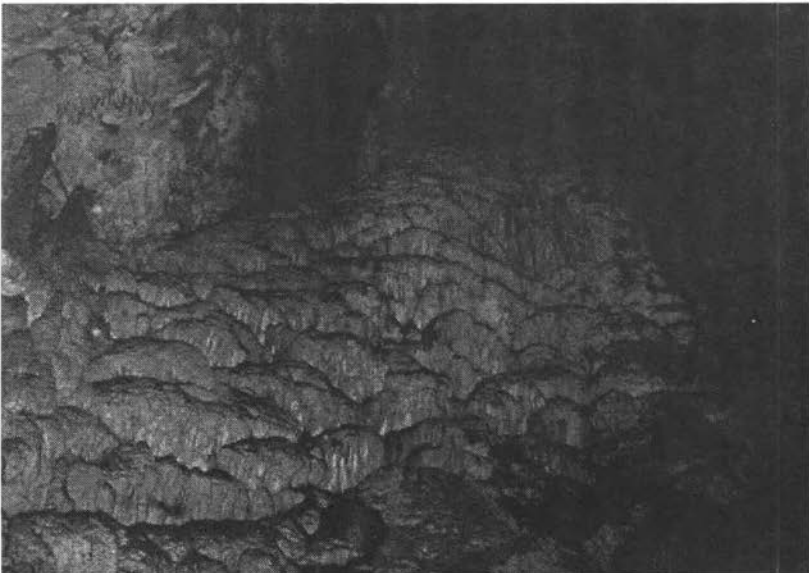
Az „Öreg tó”

Cseppkőképződmények a tízfalusi Handl- (Pokol-) barlangban

Cseppkőképződmények a tizfalusi Handl- (Pokol-) barlangban

Kál Géczi Mihály

Amit a barlangi vezető a látogatóknak mesél

A barlangot Handl Károly vasúti pályafelügyelő fedezte fel 1903-ban. Hosszú éveken át minden nap felsétált vízért a tiszta vízű forráshoz. Eltelt 33 év, egyik alkalommal a forrás vize felett denevért látott kirepülni. Feltételezte, hogy barlang van a sziklafal mögött. Elmondta elképzelését Veress István akkori révi református lelkipásztornak, aki értesítette Czárán Gyulát „a természet szerelmesét”. Czárán Rézbányáról hozott bányászokkal robbantással törte át a kb. 75 cm vastagságú sziklafalat. Gróf Zichy Ödön helybeli földbirtokos is támogatta a munkálatokat.

A mészkő – kalciumkarbonát – repedésein beszivárgó víz meg a barlangi patak tágította, mélyítette az üreget, létrehozva ezt a mintegy 2.700 méter hosszú csodálatos földalatti labirintust, amelyből kb. 680 méter látogatható.

A barlangnak három fő járata van. Az egyik járatban paleontológiai ásatások során barlangi medve csontokat találtak amelyek a nagyváradi Körös Vidéki Múzeumban láthatók. Feltételezhető, hogy a barlangnak valahol volt egy bejárata. A barlangnak ez a járata nem látogatható.

A révi cseppkőbarlang kisebb, nagyobb és hatalmas termei nagyon gazdagok cseppkőképződményekben. Felsőbáb – sztalaktit, alsóbáb – sztalagmit, oszlop, drapériák, falfolyások, mosdótalak sokasága díszíti a termeket. Handl Károly, Seprősi Czárán Gyula élvezettel nevezték el őket. A természet „fantáziáját” könnyen követte az emberi fantázia. A nagyobb termek az: Édenkert, Purgatórium, Mennyország, Pokol nevet kapták. A Pokolból egy szűk járaton a patak fölötti pallón a legnagyobb terembe, a Táncterembe jutunk.

A falakról leszivárgó, lefolyó víz alkotása a Nagy kígyó, Kis kígyó, Fehér sas, Elefántfej, Damoklesz kardja, Szószék, Mohamed bugyogója.

A cseppkő képződése nagyon lassú folyamat. Egy kb. 3 cm hosszúságú cseppkő keletkezéséhez 280–300 év szükséges. De ott, ahol a kalciumkarbonát mellett található szennyeződések közül a mangánoxid dominál, 2000 év is beletelik, míg a cseppkő egy centimétert nő. A szennyeződések színezik a cseppköveket: a vasvegyületek

vörösrre, a mangánoxid feketésre. Az úgynevezett „csokoládé-kavicsok” is ettől a vegyülettől kapták a színüket.

A cseppkő képződése: a széndioxidban gazdag esővíz (szénsavas víz) beszívárog a mészkő repedéseibe és oldja azt. Az üreg faláról lecseppenő, vagy lefolyó vízcsepp elveszti széndioxid tartalmát és a kalciumkarbonát (mészkő) szinte láthatatlan gyűrű formájában kiválik. A mennyezetről lecseppenő víz építi a sztalaktitot. A sztalagmit az üreg aljára lecseppenő vízben még megmaradt oldott anyagból válik ki. Ha a kettő összeér cseppkőoszlop keletkezik.

A barlang levegőjének hőmérséklete télen nyáron 10,2°C, a víz hőmérséklete pedig 7°C. A levegő páratartalma magas: 85–87 % körül mozog. A magas páratartalom kedvez a gombáknak. Barlangunkban kb. 40 gombafaj él, közülük nem egy értékes antibiotikumot termel.

A természetnek ezt a nagyszerű alkotását óvjuk, védjük, ne firkáljuk össze, ne tördeljük cseppköveit, ne rongáljuk berendezéseit, mint ahogy azt egyes felelőtlen látogatók tették.

Órizzük meg az utókornak!

A szoros megközelíthető:

a) Vasúton:

Halta Peștera – barlangi megálló,

Halta Vadu Crișului – községi megálló,

Stația Vadu Crișului – nagyállomás, messze van a szorostól,

Stația Șuncuiuș – sonkolyosi állomás felől.

b) Országúton:

Az E 60 nemzetközi útról Vadu Crișului – Rév község felé vezető letéren a falun keresztül a szoros bejáratáig – kocsival 4 km.

Venczel Márton

A révi Zichy-barlang állatvilága

Földrajzi helyzetét tekintve a barlang bejárata 305,5 méter tengerszint feletti magasságban, a 46° 57' 10" szélességi és a 40° 11' 20" hosszúsági körök metszéspontján fekszik. A barlangban a változatos élőhelyek számos gerinctelen- és néhány gerinces állatfajnak nyújtanak kedvező életfeltételeket. A sajátos mikroklíma kialakulásában döntő szerepet játszott az a tény, hogy a közel vízszintes fekvésű barlang egyetlen bejáratral rendelkezik, ezért a levegő be- és kiáramlása folyamatosan és meghatározott feltételek között történik. A barlang bejáratánál nyert adatok alapján a nyári időszakban a barlang-száda alsó felében a hideg levegő kifelé áramlik, míg a felső felében ezt a folyamatosan beáramló meleg levegő helyettesíti. A téli időszakban a légáramlat iránya megváltozik, úgyhogy a hideg levegő alul áramlik be a barlangba, felül pedig a meleg levegő fog folyamatosan kiáramlani. A levegő áramlási sebessége azonban csak ritkán haladja meg az 1 métert másodpercenként. A mérések ugyanakkor azt is igazolták, hogy ez a kettős légáramlat csak a barlangjárat első szakaszát érinti, a bejáratától távolodva ugyanis a hőmérséklet ingadozása fokozatosan csökken. Racoviță & Crăciun (1970) szerint kb. 100 m-re a bejáratától a levegő átlagos hőmérséklete megközelíti a 10,2°C értéket (9,8 – 10,4°C). A barlang relatív páratartalma 99 % körüli, míg a barlangot átszelő patak hőmérséklete 9,2°C és 10°C között ingadozik (átlag = 9,8°C).

A fauna

Számos közlemény alapján joggal állíthatjuk, hogy a révi Zichy-barlang egyike hazánk fajokban leggazdagabb barlangjainak. A Pleșa és munkatársai (1996) által végzett felmérés szerint a barlangból eddig legalább 28 állatcsoportot mutattak ki, 95 különböző taxonnal. A faunát a fajok szárazföldi és vízi környezet szerinti csoportosításával fogjuk röviden jellemezni.

A szárazföldi élőhelyek faunája

A szárazföldi faunát nagyfokú változatosság jellemzi. Racoviță (2002) szerint a vizsgált Királyerdő-hegységi barlangok közül eddig itt észlelték a legnagyobb fokú fauna-diverzitást. Jelen ismereteink szerint

legalább 32 különböző troglafil (=időszakosan föld alatti üregekben élő), illetve troglobionta (=kizárólag földalatti üregekben élő) taxont azonosítottak a barlangból. Gyakoriság szempontjából a bogarak (Coleoptera), az ugróvillások (Collembola) néven ismert szárnyatlan ősi rovar-rend és a pókok (Araneae) képviselői számítanak a legfontosabbnak. Az azonosított fajok több mint egyharmada troglobionta (Racoviță 2002).

Gyűrűsféregek - Kevéssertéjűek (*Oligochaeta*)

Dendrobaena rubida. A húszas években gyűjtött anyagból ezt a troglafil gyűrűsféreget Pop (1968) határozta meg.

Allolobophora antipai. Az anyagot Pleșa és munkatársai gyűjtötték és Pop V. határozta meg (Pleșa et al. 1996).

Pókok (*Araneae*)

A Wolf katalógus (1934–1938) az alábbi fajokat említi: *Meta merianae*, *Dysdera ninnii*, *Amarobius claustrarius*, *Nesticus biroi*, *Steatoda bipunctata*. Későbbi kutatások során, csak a *Nesticus biroi* és egy másik faj a *Tegeneria* sp. jelenlétét sikerült kimutatni (Pleșa et al. 1996). A barlangban különösen a *N. biroi* gyakori, amely egyben hazánk egyik bennszülött pókfaja.

Kaszáspókok (*Opiliones*)

A Wolf féle katalógus (1934–1938) négy opiliones fajt említi a Révi-barlangból: *Nemastoma quadripunctatum sili*, *Dicranolasma opiliones*, *Trogulus opaciformis*, *Opilio parietinus*. Pleșa és munkatársai szerint azonban az utóbbi három faj jelenléte a barlangban kétségbe vonható. Újabb gyűjtések alapján Avram S. *Ischyropsalis dacica*-t, Avram & Dumitrescu (1969) pedig *Gyas annulatus*-t és *Nemastoma quadripunctatum*-ot határozott meg.

Szárazföldi ászkák (*Oniscoidea*)

Egyetlen faj, a *Mesoniscus graniger* jelenlétét sikerült kimutatni, amely leggyakrabban ugróvillásokkal (*Collembola*) alkot társulást. A földalatti élettérhez való alkalmazkodás eredményeként ennek az ászka-fajnak a külső váza nem tartalmaz pigment szemcséket és a szemei is hiányoznak.

Ikerszelvényesek (*Diplopoda*)

A bioszpeológiai intézet munkatársai által gyűjtött anyagokból Ceuca (1958) egy erdélyi bennszülött troglafil fajt (*Polydesmus montanus*

montanus-t) mutatott ki, amely leggyakrabban magas nedvességtartalmú felületeken, ugróvillások, ászkák, pókok társulásaiban fordul elő.

Ugróvillások (*Collembola*)

Dr. Loksa Imre (pers. com.) az alábbi fajokat említi a Révi barlangból: *Hypogastrura viatica*, *Frisea claviseta*, *Neanura muscorum*, *Tullbergia krausbaueri*, *Folsomia candida*, *Tomocerus minor*, *Neelus murinus*, *Arrhopalites pygmaeus*. Gruia (1969) *Onychiurus rectopapillatus*-t is gyűjtött ugyanonnan.

Bogarak (*Coleoptera*)

A Wolf féle katalógus, Csíki és Bokor adatai alapján az alábbi fajokat említi a barlangból: *Duvalius redtenbacheri biroii*, *Helephorus brevipalpis montenegrinus*, *Enicmus minutus*, *Pholeuon moczaryi*, *Choleva cisteloides*. Racoviță (1971) vizsgálatai alapján a *Pholeuon (Parapholeuon) moczaryi* populációjának ingadozása nagymértékben összefügg a vízállással, a legalacsonyabb egyedszámot ugyanis mindig közvetlenül a magas vízállások után mérték. A *Duvalius* az egyedüli ragadozó bogár-nem a Nyugati Szigethegység barlangjaiból. Egyedszáma rendszerint mindig nagyon alacsony (Moldovan 2002).

Csigák (*Gastropoda*)

Eddig egyetlen csigafajt sikerült a barlangból kimutatni, a *Paladilhia (Paladilhopsia) transsylvanica*-t (Rotarides, 1943). Megjegyzendő azonban, hogy ez a faj elsősorban vizes élőhelyek lakója.

Békák (*Anura*)

Pleșa és munkatársai (1996) egyetlen alkalommal kecskebékát (*Rana esculenta*) figyeltek meg a barlangfolyosón, a bejáratától mintegy 15 m-re.

Denevérek (*Chiroptera*)

Az eddigi adatok alapján a barlangból két fajt sikerült kimutatni a nagy- és a kis patkósorrú denevért (*Rhinolophus ferrum-equinum* és *R. hipposideros*) (Borda 2002). Az áttelelő kolóniák (néhány tizes nagyságrendben) rendszerint mindkét faj egyedeiből állnak össze, míg nyári időszakban csak elvétve fordulnak elő denevérek a barlangban.

A vizes élőhelyek faunája

Az eddigi vizsgálatok alapján a különböző élőhelyekről (időszakos és cseppkőmedencék, kavics és homokszemcsék közötti üregeket kitöltő vizes környezet) 59 fajt és alfajt sikerült azonosítani, amelyek közül 5

bennszülöttnek számít (Iepure & Moldovan 2002). A fajok többsége (46) csak időszakosan él vízi környezetben (=sztigofil)(fonálférgek és kevéssertéjűek nagy része). 13 faj azonban kizárólag vízi környezetben él (=sztigobionta). Állatföldrajzi és ökológiai argumentumok alapján elképzelhető, hogy a sztigobionta fajok egy része az egykori tengerek parti övezetéből hatolt be mai élőhelyére (Pleșa 1969).

Egysejtűek (Protozoa)

A véglények közül eddig a Rhabdocelidae jelenlétét sikerült csak igazolni (Pleșa et al. 1996).

Fonálférgek (Nematoda)

Viehman és munkatársai (1964) az alábbi Nematoda fajokat mutatták ki a Révi-barlangból: *Tripyla papillata*, *T. monohystera*, *T. filicaudata*, *Ironus tenuicaudatus* és *Nygolaimus* sp. Ez a fajlista Altherr (1971) munkája nyomán további fajokkal egészült ki: *Plectus cirratus*, *Tripyla glomerans*, *Tobrilus consimiloides*, *T. gracilis*, *T. paludicola*, *Anatonchus tridentatus* és *A. filicaudatus*. Az utóbbi faj kizárólag sztigobionta és harmadkori maradvány-fajnak számít (Iepure & Moldovan 2002).

Ó-gyűrűsférgek (Archiannelida)

Eddig egyetlen tengeri eredetű maradvány-fajt, a *Troglochaetus beranecki*-t sikerült innen kimutatni (Pleșa 1977). Ez utóbbi ugyanakkor hazai bennszülött-fajnak is tekintendő, mivel a Királyerdő-hegység mellett eddig csak a Déli-Kárpátok és a Bánát egyes barlangjaiból ismeretes.

Kevéssertéjűek (Oligochaeta)

Botea (1968) az alábbi fajokat említi a barlangból: *Aelosoma hemprichii*, *Phreatothrix pragensis*, *Rhynchelmis limosella*, *Tubifex tubifex*.

Kagylósrákok (Ostracoda)

Danielopol (1978), valamint Iepure & Moldovan (2002) szerint a Révi barlangban legalább négy különböző fajt lehet fellelni: a *Mixtacandra chappuisi*-t, a *Kowalskiella phreaticola* (= *Cordocythere phreaticola*) fajt, a *Metacypris cordata*-t és az először innen leírt *Candona biharica*-t.

Homoki kandicsok (Harpacticoidea)

Chappuis (1933) az alábbi fajokat említi a barlangból: *Paracamptus schmeili*, *Bryocamptus zschokkei tatrensis*, *Moraria brevipes*, *Spelaocamptus*

spelaeus. Újabb vizsgálatok alapján további fajokat is sikerült kimutatni: *Bryocamptus* (*Rheocamptus*) *typhlops*, *Bryocamptus* (*Rheocamptus*) *spinulosus*, *Bryocamptus* (*Bryocamptus*) *zschokkei caucasicus*, *Echinocamptus* (*Limocamptus*) *echinatus* f. *hoferi-dacicus*, *Moraria poppei*, *Elaphoidella putealis*, *Parastenocaris* sp. A *Spelaeocamptus spelaeus* faj elterjedési területe az eddigi adatok alapján feltehetőleg csupán a Nyugati Szigetehegység területére korlátozódik.

Kandicsok (*Cyclopoidea*)

Pleša (1958, 1972) vizsgálatai alapján az alábbi fajok mutathatók ki a barlangból: *Paracyclops fimbriatus*, *Eucyclops* (*Eucyclops*) *serrulatus*, *Megacyclops* (*Megacyclops*) *viridis*, *Acanthocyclops kieferi* és *Speocyclops troglodytes*. A két utóbbi faj kizárólag sztingobionta.

Karcsú rákok (*Syncarida: Bathynellacea*)

Šerban (1975) szerint két parányi sztingobionta maradványrág-faj *Bathynella* faj (*B. natans natans* és *B. vaducrisensis*) él együtt az homok és kavicszemcsék közötti üregeket kitöltő (interszticiális) vízi élőhelyeken. A *Bathynella natans* kitűnően alkalmazkodott a szűk határok között ingadozó hőmérsékletű hidegvizű környezethez, ezért peterakása egész évben folyamatosan történik (Pleša 1969).

Édesvízi ászkák (*Asellota*)

A *Microcerberus plesai* fajnak az eddigi ismereteink szerint ez a barlang az egyedüli élőhelye (Chappuis & Delamare Debutteville 1959, Pleša et al. 1996). Egyes szerzők szerint ez a tengeri eredetű faj harmadkori reliktumnak számít.

Felemáslábú rákok (*Amphipoda*)

Cărăușu és munkatársai (1955) a *Niphargus longicaudatus maximus* és a *N. kochianus stygocaris* fajokat azonosították. A felemáslábú rákok különösen az olyan cseppkőmedencéket kedvelik, amelyek aljzatán agyagbevonat van.

Ugróvillások (*Collembola*)

Dr. Loksá Imre meghatározása alapján az alábbi fajok ismeretesek: *Tullbergia krausbaueri*, *Folsomia candida*, *Neelus murinus*, *Arrhopalites pygmaeus* és egy *Onychiurus* faj (Pleša et al. 1996)

Könyvészet:

Altherr, E. 1971. *Contribution à la connaissance des Nématodes cavernicoles de Roumanie*. Bull. Soc. Vaud. Sc. Nat., 71(335): 23-46.

Avram, S. & Dumitrescu, D. 1969. *Contribuții la cunoașterea răspândirii geografice și a ecologiei opilionidelor cavernicole, endogee și epigee din România*. Lucr. Inst. Speol. "E.Racoviță", 8: 99-145.

Borda, D. 2002. *Chiropterele*, În: G. Racoviță, O. Moldovan, B. Onac (editori), *Monografia carstului din Munții Pădurea Craiului*, Presa Univ. Clujeană, p. 172-182.

Botea, F. 1968. *Cercetări asupra faunei de Naididae (Oligochaeta) din diferite ape interstițiale hiporeice din România*. Lucr. Inst. Speol. "E.Racoviță", 7: 217-230.

Cărăușu, S., Dobreanu, E. & Manolache, C. 1955. *Amphipoda (forme salmastre de apă dulce)*, Fauna R.P.R. Crustacea, 4(4), 410 p.

Ceuca, T. 1958. *Contribuții la cunoașterea diplopodelor din fauna Republicii Populare Române*, St. Cerc. Biol., 9(2): 335-343.

Chappuis, P.-A. 1933. *Copépodes (première série) avec l'énumération de tous les Copépodes cavernicoles connus en 1930*. Arch. Zool. exp. gén., 76(1): 1-57.

Chappuis, P.-A. & Delamare Debutteville C. 1959. *Un Microcerberinae nouveau de Roumanie*. Vie et Milieu, 9(3): 325-333.

Danielopol, D. L. 1978. *Über Herkunft und Morphologie des Süßwasserhypogäischen Candoninae (Crustacea, Ostracoda)*. Sitzber. Österr. Akad. Wiss. Mathem.-naturw. Kl., Abt. 1, 187(1-5): 1-162.

Gruia, M. 1969. *Date asupra răspândirii colebolelor în peșterile României*. Lucr. Inst. Speol. "E.Racoviță", 8: 161-178.

Iepure, S. & Moldovan, O. 2002. *Fauna subterană acvatică*, În: G. Racoviță, O. Moldovan, B. Onac (editori), *Monografia carstului din Munții Pădurea Craiului*, Presa Univ. Clujeană, p. 117-126

Moldovan, O. 2002. *Duvalius – singurul gen de coleoptere carnivore subterane din Munții Pădurea Craiului*, În: G. Racoviță, O. Moldovan, B. Onac (editori), *Monografia carstului din Munții Pădurea Craiului*, Presa Univ. Clujeană, p.165-171.

Pleșa, C. 1958. *Conspectul sistematic al ciclopodelor (Crustacee Copepode) cunoscute până în prezent din Republica Populară Română*. Studia Univ. „Babeș-Bolyai”, ser. II (2) Biol., 3(7): 137-150.

Pleșa, C. 1969. *Cercetări asupra periodicității reproductive la unele crustacee cavernicole troglobionte*. Teza de doctorat, Inst. Biologie „T. Săvulescu”, București, 187 p.

Pleșa, C. 1972. *Une technique nouvelle pour la récolte de la faune des gours*. Spelunca, 4.ème série, 12(1): 7-8.

Pleșa, C. 1977. *Nouvelle données sur la répartition et l'écologie de Troglochaetus beranecki Delachaux (Archiannelida) en Roumanie*. Trav. Inst. Spéol. „E. Racovitza”, 16: 9-16.

Pleșa, C., Moldovan, O. & Munteanu, A. 1996. *Aperçu biospéologiques sur la Grotte de Vadu-Crișului, Monts Pădurea Craiului (Transylvanie, Roumanie)*. Trav. Inst. Spéol. „E. Racovitza”, 35: 115-142.

Pop, V. 1968. *Les lumbricidés cavernicoles de la collection Biospeologica*. Arch. Zool. exp. gén., 109(2): 229-256.

Racoviță, G. 1971. *La variation numérique de la population de Pholeuon (Parapholeuon) moczaryi Cs. de la grotte Vadu-Crișului*. Trav. Inst. Spéol. „E. Racovitza”, 10: 273-278.

Racoviță, G. 2002. *Fauna subterană terestră*, În: G. Racoviță, O. Moldovan, B. Onac (editori), *Monografia carstului din Munții Pădurea Craiului*, Presa Univ. Clujeană, p. 127-133.

Racoviță, G. & Crăciun, V. 1970. *Note sur la topoclimat de la grotte de Vadu-Crișului*. Trav. Inst. Spéol. „E. Racovitza”, 9: 61-80.

Rotarides, M. 1943. *Eine neue Paladilhiosis (Gastr. Prosobr.) aus einer siebenbürgischen Höhle, nebst einer Bestimmungstabelle der ungarischen Paladilhiosis – Arten*. Fragm. Faun. Hung., 6(1): 25-29.

Șerban, E. 1975. *Sur la Bathynella de Roumanie: B. (B.) boteai, B.(B.) vaducrisensis n.sp., B.(B.) plesai Șerban et B.(B.) motrensis Șerban (Bathynellacea, Bathynellidae)*. Int. J. Speleol., 7: 357-398.

Viehmann, I., Pleșa, C. & Rusu, T. 1964. *Peștera de la Vadu-Crișului*. Lucr. Inst. Spéol. „E. Racoviță”, 3: 49-81.

Juhász Viktor

Az Erdélyi Kárpát Egyesület Révi Osztálya

A Révi-szoros szépségeit a Nagyvárad és Kolozsvár közötti 1870. szeptember 7-én megnyílt vasútvonal tárta fel a közönség előtt. Az ebben az időben Stájerországból Révre került Handl Károly vasúti pályafelügyelő, Veress István révi református lelkésszel bejárta és felkutatta a szorosot, s írtak az EKE főtítkárának, Radványi Dezsőnek javasolva, hogy az egyesület terjessze ki működését Révre is. Ennek eredményeként Czárán Gyula elkészítette a Sebes-Körös bal partján Rév és Vársonkolyos között azt a turistautat, amelyet róla neveztek el, s ma is jól járható. 1903-ban Czárán Gyula robbantásokkal feltárta a révi cseppkőbarlangot s ezt követően 1905. március 5-én alakult meg az EKE Révi Osztálya. Ahogy arról az Erdély honismereti folyóirat 1905-ben megjelent 7–8. száma beszámol, az alakuló gyűlésen jelen volt Kolozsvárról M. Kovács Géza, az EKE főtítkára, dr. Herrmann Antal egyetemi tanár, valamint Rohlbenhauer József tag. A révi kaszinóban összejött értekezlet az EKE Révi Osztályának elnökévé gróf Zichy Ödönt, ügyvezető alelnökké dr. Veress István református lelkészt, pénztárnok-gondnokká Handl Károlyt, títkárrá Gulácsi Endre állami iskolaigazgatót választotta. Gróf Zichy Ödön az E.K.E. kérésére a barlang nyílása mellé egy menedékházat, majd egy emeletes szállót építtetett az egyesületnek. Az EKE nagy pártfogója, gróf Zichy Ödön tiszteletére a barlangot Zichy-barlangnak nevezte el.

A barlang, a menedékház és a szálló kezelését a Révi Osztály vette át, amely már akkor gondoskodott arról, hogy a révi fazekasok tárgyaikat árusítsák a barlang bejárata előtt.

Az első világháború után az EKÉ-t kiszorították ezen munkaterületről. A Zichy-birtokot a román állam kisajátította, s eladta a Havasalföldről idekerült Mateescu családnak. Ettől kezdve a barlangot Peștera Mateescu-nak nevezték el, s az EKE Révi Osztálya is megszűnt. 22 év múlva, 1940. november 24-én alakult újra az EKE Révi Osztálya, melyről az Erdély 1940-ben megjelent száma számol be. A zsúfolásig megtelt gyűlésteremben fogadták a réviiek az EKE kolozsvári központjának küldötteit Friedsam Gyula, Cseh Ferenc és Jancsika Albert személyében. Az alakuló közgyűlés megválasztotta az osztály

tisztikarát: elnök Kulcsár Andor református lelkész, alelnök Borcsa István jegyző, titkár Balogh Károly, jegyző Zemplényi Zoltán, pénztáros Titz Alfréd, ellenőrök Károlyi Antal és dr. Sándor Mihály orvos; a barlangkutató osztály vezetője Marosi Sebestyén. Az újralakult osztály 1941. április 27-én ünnepélyes keretek között átvette régi munkaterületét, a Zichy-barlangot, menedékházat és szállót. Megkezdődtek a munkálatok: a régi hidak lépcsők újjáépítése a barlangban, két szoba rendbehozatala, fedelek javítása, a közös háló berendezése. Táborosi László, az EKE-központ tagja irányítása alatt a révi EKE elkészítette az útjelzéseket. A Sebes-Körös áradása 1941. szeptember 2-án elvitte a hidat. Az új híd építését 1942 júliusában kezdték meg, ünnepélyes felavatására 1942. augusztus 16-án került sor. A híd építéséhez a faanyagot a Zichy-uralom adta, a költségeket az EKE fedezte.

A második világháború után az EKE – immár másodszor – megszűnt.

Az 1989-es fordulat után, 1993. július 31-én újralakult az EKE Révi Osztálya. Az alakuló gyűlésen az EKE Bihar Megyei Osztálya részéről jelen voltak többek között Dukrét Géza elnök, Méder Árpád alelnök, Gyarmati Gábor titkár, dr. Semsely Andor, Ujvárosi Tibor, Egri Ferenc, Tóth László és Tóth Norbert tagok.

A EKE Révi Osztályának megválasztott vezetősége: elnök Juhász Viktor ny. tanár, alelnök Boros József Attila református lelkész, titkár Mérai László alpolgármester, pénztáros Domján Imre könyvelő.

A révi csoport tagjai mindjárt munkához is láttak, kitakarították és rendbe tették az egykori református temető megmentett sarkát, ahol a Zichy-barlang felfedezője, Handl Károly nyugszik. Amikor az EKE Országos Találkozóját (Vándortáborát) 1993. augusztus 6–8-án Réven tartotta, ezen a révi tagok is részt vettek, segítséget nyújtva szervezésben, több mint 50 személy családnál való elhelyezésében. Az élménydús táborozást hangulatos táborúzzal zártuk, s ezt megelőzően mind a 164 résztvevőt megvendégeltük bográcsgulyással, házikenyérrel és fagyalattal, melyet a révi református nőszövetség tagjai készítettek, a hozzávalót a réviiek biztosították.

A tábor programjának keretében Juhász Ibolya ny. révi tanárnő A révi sziklaszoros, míg Juhász Viktor ny. révi tanár A révi Zichy-cseppkőbarlang felfedezésének és feltárásának története című elő-

adásokat tartották. Ez utóbbit Juhász Viktor 1993. október 29-én a nagyváradi múzeumban rendezett szimpózium keretében román nyelven is megtartotta.

A következő évben – 1994. május 26-án – a révi EKE kezdeményezésére és fáradozása révén Rév központjába a Korongozó fazekas szobrának talapzatára ünnepség keretében elhelyeztünk egy kétnyelvű feliratos márványtáblát, melyen ez áll: *În memoria strămoșilor mei olari – Fazekas őseim emlékére. 1979 – Tózsér Eliz.*” Az ünnepség keretében Juhász Viktor tartott beszédet, amelynek szövege megjelent a Partium 1995 februári számában. Ez év június 26-án került sor arra a nagyszabású rendezvényre, amelynek keretében a révi református templom belső falán két emléktáblát lepleztünk le. Az egyikben névszerint szerepel az a 37 lelkész, aki Réven szolgált 1750-től napjainkig. A másik tábla Kulcsár Andor lelképásztornak állít emléket, aki 48 éven át – 1909–1957 között – szolgált a révi gyülekezetben, s 30 évvel ezelőtt idegenben (Ausztriában) halt meg. Ezen a táblán Jeremiás könyve 22,10 versének lélekbe markoló szövege olvasható: *„Ne sirassátok a halottat és ne bánkódjatok érte, hanem azt sirassátok, aki elment, mert nem jön vissza többé és az ő szülőföldjét nem látja meg.”* Ezek után kimentünk a révi akáclobos temetőbe, ahol az örökzöld bokrokkal benőtt sírra sírkő került Ady első múzsájának, Márton Gabriellának állítva emléket. A 110 évvel ezelőtt született írónt Ady-versekkel és az író nő írásaival méltattuk. A sírkőre és az egybe gyűltekre mondott áldás után a XC. zsolttárral erősítettük hitünket. Ezek után a temető közelében lévő egyik ház udvarán felállított fenyőágakkal díszített sátorban asztalhoz ültettük a több mint 150 vendéget, akik jóízűen fogyasztották el a bográcsgulyást, a kemencében sült kalácsot s a házi bort.

Erről az igen sikerült rendezvényről beszámolt az Erdélyi Gyopár, a nagyváradi Bihari Napló, a kolozsvári Szabadság, a bukaresti Romániai Magyar Szó, az Erdélyi Napló, valamint a kolozsvári rádió (1994. július 3.), a bukaresti rádió (június 28.), a nagyváradi televízió (július 2.)

1995. április 9-én került sor a helyi amatőr színjátszó csoport ünnepi bemutató előadása előtt arra az ünnepi gyűlésre, amelyen megemlékeztünk a révi EKE megalakulásának 90. évfordulójáról. Miután az ünnepi évforduló tiszteletére az EKE Bihari Osztálya

emléktúrát rendezett a révi sziklaszoros Czárán útján, az ünnepi gyűlésen részt vettek a révieken kívül nagyváradi, valamint kolozsvári EKE-tagok is. Az országos EKE képviselőjében jelen volt Dukrét Géza elnök, míg a Bihari Osztályt Egri Ferenc alelnök képviselte. Ez alkalommal Dukrét Géza díszoklevelet nyújtott át Juhász Viktornak, kitartó és önzetlen munkássága elismeréséül.

1995. július 7-én bensőséges ünnepi rendezvény keretében emlékeztünk meg a révi református templomban az első és második világháború áldozatairól, s emléktáblát helyeztünk el a templom belső falán a két világháború hősi halottainak neveivel. Ez is az EKE kezdeményezésére és hozzájárulásával történt.

1995. július 18-án fogadtuk a Duna TV munkatársait, akik a Réviszorosban filmeztek. Ezt a felvételt a Duna TV augusztus 2-án közvetítette is a Régiók műsor keretében.

A révi EKE és RMDSZ kezdeményezésére a révi református gyülekezet munkája és anyagi támogatásával 1996. november 1-jén mintegy félezer résztvevővel felavattuk a két világháború áldozatainak emlékművét. Az obeliszket a kegyelet állította a háború valamennyi áldozatának vallástól, nemzetiségtől függetlenül. „Mert aki felejt elpusztul. Haláluk, belőlünk az élet igenlését váltja ki. Mi a megbékélés felé fordulunk. Kárhozzátjuk azokat, akik gyűlöletet szítanak. Mi nem uszítunk, nem akarunk senkivel háborúságot. Irgalmasságot akarunk Krisztus szavával, hogy békévé oldódjék a megemlékezés” – hangoztatta igehirdetésében Tőkés László református püspök, aki románul is összefoglalta mondanivalóját. Igét hirdetett még Boros József Attila révi református lelkész is. Az asszonykórus s az alkalomhoz illő versek után Juhász Viktor ny. tanár két nyelven beszélt, név szerint is megemlékezve a falu tíz első világháborús és tizenegy második világháborús hősről, de mint kihangsúlyozta, az obeliszk nemcsak a fronton elesett hősi halottak, hanem minden ártatlan áldozat emlékének szól, megköszönve a részvételt és mindazok áldozatát, akik munkájukkal, adományaikkal lehetővé tették az obeliszk felállítását. Koszorúzás után a megemlékezés közös ima és Tőkés László áldása után a Szózat eléneklésével zárult. Gyertyák pislogó fénye mellett mindnyájan elzarándokoltunk a régi református temetőbe, hogy megkoszorúzzuk Márton Gabriellának, Kulcsár Andor révi református lekipásztor feleségének, Ady Endre első váradi szerelmének, a Lázban

című vers ihletőjének síremlékét, melyet az EKE és az Ady Társaság 1994-ben állított.

1996. november 10–12. között a révi EKÉ-sek fogadták a Duna TV hattagú stábját – szállást és ellátást biztosítva számukra –, akik Halász Péter vezetésével Réven, Mezőtelegden, Magyarkakucson, Élesden és Sólyomkőváron filmeztek. Ezt a felvételt a Duna TV 1996. december 1-jén már közvetítette is a Kapcsok műsor keretében.

1998. október 25-én több mint 100 ember gyűlt össze a révi menedékház előtt, megünnepelni a Zichy-cseppkőbarlang felfedezésének 95. évfordulóját: Nagyváradról 65-en Dukrét Géza az EKE Bihar Megyei Osztálya elnökének vezetésével, Kolozsvárról 20-an Máthé Gyula, az EKE országos elnökének és Prezenszki Tibor Kolozs megyei elnök vezetésével, a révi EKÉ-sek Juhász Viktor révi elnök vezetésével és egy 16 tagú budapesti kiránduló csoport. A kölcsönös üdvözlések után Juhász Viktor ismertette román és magyar nyelven a Zichy-barlang felfedezésének és feltárásának történetét, majd Dukrét Géza beszámolt arról, hogy 1998-ban az EKE hivatalosan visszakapta munkaterületét a Bihar Megyei Tanács mellett működő bizottságtól, elmondva, hogy a 95. évforduló tiszteletére az egyesület tagjainak sikerült kitakarítaniuk és újrafesteniük a jelzéseket 80 kilométeren, a révi és a vársonkolyosi turistaösvényeken. A munkálatokat tavasztól őszig Coancă László és Újvárosi Tibor vezette.

Dorel Cosma, Rév polgármestere szeretettel üdvözölte a megjelenteket, megköszönte az elvégzett munkát és biztosított arról, hogy a továbbiakban minden támogatást megad, többek között táblákat a jelzésekhez és a nagy magyarázó térképhez a menedékház mellé. Kérte, hogy közösen szerezzünk anyagi alapokat, hogy tegyük rendbe a barlangot is, amelynek szerinte nincs gazdája. Ezután Újvárosi Tibor és Coancă László beszélt az újonnan jelzett utakról, majd a barlang bejáratához vonult a társaság, ahol megkoszorúztuk az 1993-ban – a barlang felfedezésének 90. évfordulóján – elhelyezett emléktáblát, majd hat fiatal túravezetővel elindultak a csoportok, s bejárták az újonnan átadott turista utakat, ahonnan visszatérve Máthé Gyula, Méder Árpád és Juhász Viktor vezetésével a révi régi temetőben megkoszorúztuk Handl Károlynak, a barlang felfedezőjének és első gondnokának sírját.

Az ünnepnap eseményei után a révi sziklaszoros bejáratánál asztalhoz ültették a több mint száz vendéget, akik jóízűen fogyasztották el a pálinkát, bográcsgulyást, házi bort.

Az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról 1998. november 1-jén egy színvonalas műsor keretében a révi református temetőben emlékeztünk meg több mint másfélszáz résztvevő előtt.

2000. március 12-én tisztújító E.K.E. gyűlést tartottunk, melyen részt vettek Nagyváradról Dukrét Géza, az EKE Bihar Megyei Osztályának elnöke, Gyarmati Gábor titkár és Székely Zoltán, valamint Kolozsvárról Máthé Gyula országos elnök és Behabetz Magda titkár is. A közgyűlés egyhangúlag az E.K.E. Révi Osztályának vezetőségébe a következőket választotta: elnök: Juhász Viktor, alelnök: Domján Imre, titkár: Bódis Andrea, pénztáros: Mérai Gizella.

2001. augusztus 9–16. között Réven tartottuk az EKE Honismereti táborát, melyen 50 személy vett részt (36 fiatal s 14 idősebb; 29-en Nagyváradról, 10-en Székelyhídról és 11-en Szilágysomlyóról). A tábor programja szerint délelőtt az egyik csoport a turista utak karbantartásával, egy másik csoport az emlékhelyek takarításával foglalkozott, míg a harmadik csoport a fazekasok műhelyeit látogatta meg, s ismerkedett ezzel a mesterséggel, leülve a korong mellé is. A délutáni programban előadások hangzottak el, melyeket Juhász Ibolya és Juhász Viktor tartottak. (A révi sziklaszoros, A révi Zichy-barlang felfedezésének és feltárásának története, A révi EKE története, A révi fazekasság). Egy irodalmi összeállítás keretében megemlékeztünk Ady Endre első váradi szerelméről, Márton Gabriella írónőről, aki a révi református temetőben nyugszik, valamint Wass Albertről. Verseket mondtak: Bódis Andrea, Méhész Géczy Angéla, Péter Renáta, Kovács Anita, Domokos Ferenc, Sipos Sándor és Juhász Viktor. Utolsó este a helybeliek megismerkedtek a tábor lakóival egy közös vacsora és tábortűz mellett.

2002. június 29–30-án vendégül láttuk a hódmezővásárhelyi Liszt Ferenc és Péczely Attila Zeneiskola 42 tagját (diákjait és tanárjait), családoknál szállást biztosítottunk számukra. Az első nap délutánján megemlékeztünk Ady Endre születésének 125. évfordulójáról s a révi EKE-tagok a vendégekkel bensőséges ünnepség keretében, mintegy 150 résztvevővel megkoszorúztuk a révi református temetőben Márton

Gabriella, Ady Endra első váradi szerelmének – több vers ihletőjének – sírját. Este részt vettünk a kultúrházban a hódmezővásárhelyiek igen színvonalas ének, tánc, zene műsorán, melyet közös vacsora után táncház követett. Másnap (vasárnap), kirándulást rendeztünk a Révi-szorosba, s meglátogattuk a Zichy-cseppkőbarlangot.

Ezután a szoros bejáratánál bográcsgulyással, kapros-túrós lepénnyel vártak bennünket a révi EKE-sek kis csoportja, miután a vendégek hazaindultak.

A hódmezővásárhelyiek meghívására 2002. szeptember 29–30-án a réviak 16 tagú csoportja részt vett Hódmezővásárhelyen a Bor ünnepe rendezvényen.

2002. szeptember 22-én a révi kultúrházban megemlékeztünk Kossuth Lajos születésének 200. évfordulójáról. Ez alkalommal került sor Juhász Viktor és Juhászné Orth Ibolya: Rév monográfiájának bemutatására. A könyv bemutatását Dukrét Géza végezte. Ezen az ünnepségen részt vett Szilágyi Zsolt parlamenti képviselő, valamint Dorel Cosma Rév község polgármestere is s kb. 100 tagú közönség, s miután a szerzők dedikálták a könyveket a jelenlévőket asztalhoz ültettük.

Tekintettel arra, hogy 2003-ban 100 éves jubileumi évfordulója lesz a révi Zichy-cseppkőbarlang felfedezésének, elhatároztuk, hogy az EKE Bihar Megyei Osztályával együtt 2003. augusztus 9–10-én kétnapos rendezvény keretében emlékezünk meg erről az eseményről, melyre meghívunk mind erdélyi, mind külföldi vendégeket is. A kétnapos sátor tábor programja: I. nap: Ünnepi megemlékezés, előadások, barlanglátogatás, koszorúzás a barlang bejáratánál, valamint a felfedező Handl Károly sírjánál. Este bográcsgulyás, tábortűz. II. nap: Csoportonként túrák. Táborbontás.

Az EKE Révi Osztályának jelenleg 21 aktív, tagsági díjat fizető tagja van: Juhász Viktor, Juhász Ibolya, K. Géczy János, Hasas János, Sipos Sándor, Técsi István, Mészáros Géczy János, Domján Imre, Kovács Viktor, Péter Etelka, Mihók Géczy Gizella, Bódis Andrea, Kovács Sándor, Kovács Mária, Péter János, Mihók Géczy Ferenc, Domokos Ferenc, K. Géczy Erzsébet, Szolga Géczy János, Hasas Gizella, Géczy Hegedűs Ferenc.

EKE Honismereti tábor Réven, 2001-ben

A régi EKE-tagok lelkes kis csoportja

FÜGGELÉK

Új cseppkőbarlang Bihar megyében

– Érdekes felfedezés –

Rév, november 21.

Mióta az Erdélyi Kárpát Egyesület a révi sziklaszorosban elkészítette a turista utat, nemcsak Biharmegyéből, hanem az ország különböző vidékeiről is számosan keresik fel Rév vidékét, hogy gyönyörködjenek a természet remek alkotásaiban. A turistaút szépségei néhány nap óta a természetnek egy új csodájával, egy cseppkőbarlanggal szaporodtak meg.

A cseppkőbarlang a révi szorosban lévő vízesés fölött van. Tudvalevőleg azt a vizet, amely az esést képezi, egy földalatti patak szolgáltatja, amely Tízfalun ered s miután körülbelül 14 kilométeren át a föld alatt folyik, az eséstől 100 lépésnyire a sziklából nagy robajjal előtör.

Handl Károly révi pályafelügyelő már régebben sejtette, hogy ott, ahol a patak a sziklából előtör, barlangnak kell lenni, bár a szikla alakulata, s az a körülmény, hogy itt semmiféle nyílás nem volt látható, a felfedezést nem látszott igazolni. Handl pályafelügyelő közölte gyanúsítását a bihari hegyek fáradhatatlan kutatójával, Czárán Gyulával, aki aztán a múlt hetekben a patak előtörésénél robbantásokat eszközölt, egy óriási barlangot fedezett fel, amely a többi révi barlangtól abban különbözik, hogy remek cseppkőképződményekkel bír.

Czárán a barlang első részét a patak szabályozása által teljesen rendbe hozta s megközelíthetővé tette. Mindjárt a bejárat elején három remek cseppkőalak vonja magára a figyelmet: egy hat méter hosszú sárkány, mellette egy oroslán, felette pedig egy nagy lecsüngő lüszter.

Tovább haladva a barlang kétfelé ágazik. Az egyik rész tovább vezet a patak mellett, a másik pedig mintegy harminc méter magasságba vezet fel. Ezt a magaslattal a felfedező Kálvária hegynek nevezték el. Ezen hegy legvégső részén van egy üreg, amelynek

lejárátánál a cseppkövek egy szép és elragadó oltárt képeznek. Nem hiányoznak itt még a gyertyák sem, amelyek bottal megütve, a skálának néhány hangját tisztán kiadják. Az oltár közelében van egy óriási oszlop, amely alabástrom fehérségű s olyan mintha művészi kezek faragták volna.

Miután a Kálvária hegyről lejön az ember, tovább folytatja útját a patak mellett. Itt balra ismét van egy hegy, de rajta a cseppkőképződmények már nem oly érdekesek. Sokkal érdekesebb a patak mellett egy nagy medencét ábrázoló kősziklán egy függöny alakú óriási cseppkőképződmény. Fájdalom a barlang járható része itt a vizen át véget ér. A felfedezők ugyan létrák segítségével a vizen át még valamivel tovább haladtak s egy gömbölyű terembe jutottak, amelynek közepén egy-két méter magasságú földgömb van cseppkőből. A felfedezők szerint a cseppkőbarlangnak legszebb része itt kezdődik. Tovább már ők sem tudtak hatolni a víz miatt. Ez csak csolnak segítségével lesz majd lehetséges.

Hogy minő természeti szépségeket rejt a révi új cseppkőbarlang sötét üregében, és hogy meddig terjed, ma még nem tudjuk. De abból, hogy a barlang mindenütt a patak mellett húzódik, azt a következtetést lehet vonni, hogy a barlang több kilométerre terjed. Ha az új cseppkőbarlang teljesen fel lesz tárva, mindenestre egyike lesz a Bihari hegység, sőt az ország legérdekesebb látnivalóinak. Méretével talán valamennyit felülmúlja és szépsége diadalmasan mérkőzik akármelyikkel.

Veress István

(Megjelent a SZABADSÁG című politikai napilapban Nagyváradon, 1903. november 22-én.)

Utazás a föld alatt

A révi cseppkőbarlang (újabb részletek)

November közepén fedeztük föl a nagyméretű révi cseppkőbarlangot, amelyről már e lap közölt ismertetőt. Ezen ismertetésben természetesen a barlangnak csak a megközelíthető részeiről szóltam, jelezvén egyszersmind, hogy a további kutatás csakis csolnak

segítségével lesz lehetséges. Handl Károly révi pályafelügyező, Rév vidékének ez az alapos ismerője, nehezen készített csolnakot, igaz, *hogy csak olyan lélekvesztő volt ez, amelyet a bárnlakai oláhok készítettek.* Két kivájt fatörzsből állt az egész alkotmány, melyeket a használat előtt össze kellett kötni. Ezzel az alkotmánnyal indultunk el a felfedező útra.

December 19-e volt, midőn Handl pályafelügyező, egy osztrák mérnök rokona s e sorok írója a barlangba behatolt. Míg künt verőfényes tiszta idő volt, addig mi hárman hat munkással fáklyafény mellett kutattunk a föld mélyében, e csodálatos üreg belsejében. Dél előtt 9 órakor megkezdődött a súlyos fatörzsekből álló csolnak beszállítása, ami irtózatos nehézségekkel járt a barlangban lévő sok szikla kiemelkedés miatt. Valami nehezen így eljutottunk az eddig járható részig, ahol egy gömbölyű sziklateremben egy tó zárta el a szabad járást. Egy hosszú átfektetett gerendán át eljutottunk a tó másik oldalára, ahol egy sziklafal emelkedik. Létra segítségével a sziklafalon keresztül mentünk s ismét egy gömbölyű terembe jutottunk, amelyben 2–3 méter víz van. Ezt a termet egy másiktól egy óriási cseppkövekből álló s kényelmesen körüljárható földgömb választja el, amelyen minden képzelődés nélkül Afrika alakja s a mellette lévő Arábia – elválasztva a Veres tenger által – egészen jól kivethető. Ezek a termek, amelyekből egy pár hosszabb, vagy rövidebb kiágazás nyílik ki, pazarul vannak felékesítve a legkülönbözőbb alakú cseppkövekkel.

A legutolsó gömbölyű terembe nyúlik egy sziklaszoros, körülbelül két méter szélesen. Itt kezdődött számunkra a „terra incognita”. Körülbelül fél tizenkettőkor voltunk készen a csolnak összeállításával. Már ettől kezdve csakis csolnakon lehetett tovább hatolni, mert a sziklaszoros alját a barlangon átfolyó patak egészen betöltötte. Bizony furcsa érzelmek fogtak el bennünket, amidőn hárman elindultunk a csolnokon az ismeretlen tájak felé. A csolnaktól, amely után a visszamaradt 6 munkás tágra nyitott szemekkel nézett, a fáklya és a magnézium vakító fénye mellett csodálatos látvány tárult elénk. A szűk, de roppant magas sziklaszoros mindkét oldalát oly remek cseppkőképződmények borították, hogy én olyanokat, bár több cseppkőbarlangban voltam, még nem láttam. A cseppkövek itt nem csupán fehér színűek, hanem olyanok, mint a gyémánt, majd mint a kristály, amely milliósugarokban veri vissza a fényt. Mintegy elbűvölve

haladtunk a barlang belsejében. Csolnakunk vígan siklott tova a kékes színű, csatorna szerű vizen, míg végre a kilátást, a tovább haladást egy fehér cseppkőfüggöny elzárta. Itt a víz már igen mély, körülbelül 5–6 méter. Abból a körülményből, hogy meglehetősen nagy nyíláson jön ki a víz a függöny alól, csaknem biztosan arra lehet következtetni, hogy a függönyön túl még folytatása van a barlangnak. Hogy ez csakugyan így van-e, csakis a függöny áttörésével volna megtudható.

A csolnakkal ismét visszatértünk a gömbölyű terembe, majd még egyszer behatoltunk a sziklaszorosba, ahol még egy sziklakuigrásnál kikötöttünk s megvizsgáltuk az itt lévő igen alacsony padmalyt, amelyben szintén remek cseppkőképződmények vannak. Amidőn a csolnakkal vissza akartunk indulni, az a kellemetlenség történt velünk, hogy a csolnak, valószínűleg léket kapva, kezdett elmerülni.

Az osztrák mérnöknek s nekem volt annyi időnk, hogy a csolnaktól kiugorhattunk, de Handl a vízben maradt, szerencsére itt csak derékig ért a víz. Ő aztán kihúzta a csolnakot, a vizet kiöntette az emberekkel belőle, s így jött értünk és vitt ki a szárazra minket, hajótörötteket. Bizony, ha ez a cseppkőfüggőnyénél történt volna, nem tudom, hogyan menekültünk volna meg.

Déli egy óra volt, midőn újra künn voltunk a napfényen. Oly jól esett ismét a szabadban lenni a kiállott izgalmak után. A barlang természetesen még ezzel nincsen teljesen feltárva. Még újabb nehézségek árán újabb részleteket lehet felkutatni.

Igaz, hogy a természet fukar, sok akadályt gördít az ember elé, ha a szépségeit élvezni akarja. Itt is lehet, hogy a cseppkőfüggöny az eddiginél pazarabb részleteket takar a kíváncsi tekintet elől.

Veress István

(Megjelent a SZABADSÁG című politikai napilapban Nagyváradon, 1903. december 29-én.)

A révi barlang felavatása

A gyönyörű, immáron európai hírű révi cseppkőbarlangot augusztus 27-én, vasárnap avatják föl ünnepélyesen. Ez alkalomból az Erdélyi Kárpát Egyesület a barlangnál tartja évi közgyűlését, amelyre már kiosztották a meghívókat is. A felavató ünnep a Himnusszal kezdődik, amelyet a barlang előtt énekelnek a jelenlévők. Azután az uradalom képviselője átadja a barlangot az E.K.É.-nek. Veress István feformátus lelkész, az E.K.E. révi osztályának ügyvezető alelnöke avató beszédet mond, végül a Szózat mellett az ünnepély véget ér. Este társas vacsora lesz.

Az egyesület révi osztálya a következő lelkes hangú felhívást intézi Bihar megye közönségéhez:

Vármegyénk hegyein évekkel ezelőtt csak elvétve járt idegen. Ma már egyre hangosabb az erdő a turista rajok zajától. Igen, mert az E.K.E. nem állott meg a politikai földrajz határvonalánál, hanem működését vármegyénknek eddig általunk elhanyagolt tájaira is kiterjesztette. Rendre feltárta a Meleg-Szamos forrásvidékét, a Galbinát, a Csodavárat, Rézbánya környékét és végül környékünk határát, az elbűvölő Körös mentét és a Zichy Ödön cseppkőbarlangot. Egyszóval megindította a természeti szépségeinkhez az idegen forgalom áradását.

Mi megértettük a buzgó egyesület nemes szándékát, törekvéseit. Segítségére siettünk. fiókosztályává alakultunk. Részt kérünk az ő nagy munkájából és most vele együtt döntögetjük az Erdély és Magyarország között lévő ama ezeréves válaszfalat amelyet az 1848-iki törvényhozás eltörölt, de a különvált testvérek szívéből egészen kiirtani mégsem sikerült. – Erdélyből Bocskai, Bethlen és Rákóczi dübörgő hadakkal szállottak volt le síkságunkra, vért ontani az egész Magyarország szabadságáért. Meghívásunkra most is megindul Erdély. Hozzánk jön f. hó 27-én és felveszi érettünk a harcot, de most a munka fegyverével.

Hazafias tisztelettel kérjük tehát vármegyénk lelkes honfiait és lányait, hogy éppen úgy amiként a nemzeti hősök korában történt, seregeljenek most is egy táborba és csatlakozzanak a kitűzött zászlóhoz, de legyenek az E.K.E. közgyűlése alkalmából segítségünkre ebben,

hogy erdélyi testvéreinket igaz magyaros szeretettel és kellő ünnepélyességgel fogadhassuk.

Rév, 1905. augusztus 12-én.

Hazafias üdvözzettel:

Veress István
ügyvezető alelnök

Gulácsi Endre
oszt. titkár

(Megjelent a SZABADSÁG című politikai napilapban Nagyváradon, 1905. augusztus 13-án.)

Az E.K.E. révi osztályának I. közgyűlése

F. évi június hó 27-én az országos hírű „Zichy Ödön” cseppkő-barlangnál tartotta a múlt évben alakult E.K.E. révi osztály I-ső közgyűlését. Jelen voltak: Bary József törv. elnök (Nagyvárad), Bitzy János főerdész (Rév), Bodor Pál lelkész (Rév), Beöthy Dávid szolgabíró (Élesd), Fiber Vilmos erdész (Remec), Gulácsy Endre igazgató (Rév), Hanka Imre albíró (Élesd), Handl Károly barlang-gondnok (Rév), Hollóssy Gyula főjegyző (Rév), Jakabfi József (Élesd), Kaszó Gyula erdész (Rév), Kakas Vencel (Rév), Kis Dávid (Nagyvárad), dr. Nagy Béla kir. közjegyző (Élesd), Osváth Jenő járási számvevő (Élesd), Torday Lajos tanító (Rév), dr. Várkonyi Gábor járásbíró (Élesd), gróf Zichy Ödön (Gégény), és a központ képviselőjében M. Kovács Géza E.K.E. főtitkár.

Elnökölt gróf Zichy Ödön, ki a rendes évi közgyűlést a következő szavakkal nyitotta meg:

Igen tisztelt Uraim és Tagtársaim!

Mindenekelőtt hálás köszönetet mondok Önöknek, hogy első közgyűlésünkön oly szívesek voltak megjelenni. Körül-belül 1 éve annak, hogy révi osztályunk megalakulása után kezelésbe vettük a cseppkőbarlangot s így szükségét láttam annak, hogy egybegyűlvén beszámoljunk a történekről, mit alkottunk, mennyire haladtunk kutatásainkban, egyszóval, hogy működött egyesületünk az elmúlt évben, s mik a teendőink a jövőre? Egyuttal kedves kötelességemnek tartom, ha mindnyájunk nevében köszönetet mondok Veress István

lelkész úrnak az elmúlt évben tett fáradozásáért, aki sajnós, eltávozott körünkből és aki, remélem, a távolban is jóindulatát egyletünknek fenntartja. Köszönetet mondok Handl Károly barlang-gondnok úrnak, aki ügyes munkálkodásával és rendelkezéseivel nemcsak az E.K.E., de az egész turistavilág tetszését és elismerését kiérdemelte. Ígéretem szerint a hidat a Körösön keresztül elkészíttettem és átadtam a közforgalomnak, remélem, hogy a vonat megállását is nemsokára megnyerjük és akkor rohamlépésekkel fogunk haladni a kitűzött cél felé.

Ezennel az E.K.E. révi osztályának I-ső közgyűlését megnyitom és felkérem Gulácsy Endre oszt. titkárt a jegyzőkönyv vezetésére. A közgyűlés éljenzéssel fogadta az elnöki megnyitót. Határozatilag kimondotta, hogy Veress Istvánnak és Handl Károlynak köszönetet szavaz és arról őket írásban értesíti.

Ezután Gulácsy Endre oszt. titkár terjesztette elő költői lendülettel megírt évi jelentését, amelyben felsorolta az osztály évi működését.

A Zichy-barlangból eddig már 750 méter van feltárva. A barlangnak a múlt évben 4425 látogatója volt. A nagyméretű látogatásnak okozója nemcsak a barlang szépsége, hanem az is, hogy a turisták kényelmi igényeinek az E.K.E. turista vendéglő megnyitásával eleget lehet tenni. Megemlékezett továbbá ama pótolhatatlan veszteségről is, amely Czárán Gyula elhunytával nemcsak az E.K.E.-t és annak révi osztályát, hanem az egész hazai turistaságot érte. A tartalmas évi jelentést a közgyűlés tudomásul vette és azzal kapcsolatosan többek hozzászólása után kimondotta, hogy jövőre a barlangban a gyertyák használatát korlátozza és hogy egy fővezető mellé esetről-esetre kiegészítő vezetőket alkalmaz. Ezután Handl Károly barlang-gondnok a következő jelentést terjesztette elő:

Méltóságos Elnök Úr!
Tisztelt Közgyűlés!

A múlt év tavaszán alakult meg az E.K.E. révi osztálya. Az alkalommal ama megtisztelő megbízást nyertem, hogy az 1903-ban fölfedezett cseppkőbarlangra az E.K.E. nevében mint barlang-gondnok felügyeljek és azt a rendelkezésemre álló eszközök erejéig tehetségem szerint tovább fejlesszem, továbbá, hogy az osztály pénztárát kezeljem. Feladatokat most már az képezi, hogy az említett időponttól kezdve

a T. közgyűlésnek működésemről beszámoljak és az 1905. évi osztály pénztári számadást előterjeszem. Az E.K.E. központja amikor a „Zichy Ödön”-cseppkőbarlangot szerződészerűleg kezelésbe vette, az uradalommal egyetértve felülvizsgálta mindazokat a munkálatokat, amelyeket a barlangban végeztem és ugyanakkor megállapította azokat a terheket, amelyek néhai neves turistánknak, Czárán Gyulának előlegezésből származtak és azzal megterhelte az osztálypénztár számadását. Intézkedett továbbá az iránt is, hogy rendszeres számadási könyvek fektetessenek fel, szelvényes jegyeket küldött, hogy a belépő díjakat azokkal ellenőrizni lehessen. Így kezdődött meg a rendszeres kezelés. Az E.K.E. központja számadásaimat kiküldöttje által fél-évenként felülvizsgálta, lezárta és a forgalmi kimutatást esetről-esetre rendelkezésére bocsájtotta a központnak és az uradalomnak. Az említett forgalmi kimutatások eredményét a következőkben van szerencsém előterjeszteni: Az 1905-ik évben

belépőjegyekből befolyt . . .	2780 K	50 f
központi jelvényekből.	42 K	- f
tagdíjba	6 K	- f
nyomtatványokból	89 K	93 f
<u>Összesen: . . . . .</u>	<u>2918 K</u>	<u>43 f</u>

Kiadás volt:

Központi tagdíj és porto	6 K	12 f
központi jelvény	41 K	88 f
adosság törlesztés	858 K	44 f
központi közgyűlés kiadásai	207 K	53 f
barlang fejlesztés, munkadíj	1616 K	81 f
<u>Összes kiadás: . . . . .</u>	<u>2730 K</u>	<u>65 f</u>
<u>Készpénz maradvány f. évre . .</u>	<u>187 K</u>	<u>78 f</u>

Amint a felsorolt számadatokból látszik, az elmúlt évet hiánnyal zártuk le, mert szerződés szerint az uradalomnak kötelesek lettünk volna 307 K 13 f százalékot beszállítani, de nem volt miből, tehát azt a folyó évre mint terhet kellett áthoznunk. Barlang fejlesztés és kezelési kiadásaink igen magas összeget tettek ki, mert a barlangban a munka

soha sem szünetelt. Nagyobb kiadásaink voltak a Kórust és a Stix-patakot összekötő lépcsőzet, továbbá a Pokol felett készítenő áthidalás munkálatainál és a Pokoltól a belső részbe juthatás céljából készült 30 m alagút furásánál. Most már a fő munkálatok elő vannak készítve és ha elegendő pénz fog rendelkezésre állni, akkor az újabban felkutatott részt is csakhamar meg lehet nyitni a nagyközönség előtt.

Kötelességemnek tartom arról is jelentést tenni, hogy az E.K.E. központ 3 nagy, 8 kicsi jelzőtábla, 2 kötélhágcsó, 2 csónak, levelezési nyomtatványok, bélyegek adományozásával támogatta osztályunkat, továbbá a barlang leírását számunkra kinyomtatta és az abból befolyó jövedelmet teljesen részünkre engedte át. E címen a múlt év folyamán 89 K 93 f. bevételünk volt, továbbá váradi Vukics Juliánna szintén egy csónakot ajándékozott. Ezekben voltam bátor a múlt évi működésemről és a pénztár állapotáról jelentésemet megtenni. Kérem a jóváhagyó tudomásulvételt és a felmentvény megadását.

Közgyűlés jóváhagyólag vette tudomásul a jelentést, megadta a felmentvényt és azután megállapította a f. évi költségvetést, amely szerint 2600 korona bevétellel szemben 2582 K 13 fillér kiadás irányoztatott elő. Továbbá kutatásokra és feltárásokra az előirányzatban 1000 korona vétetett fel.

A tárgysorozat további rendjén Kovács Géza főtitkár indítványára a közgyűlés az eddigi tisztikart és választmányt, továbbá a megüresedett alelnöki állásra Hollósy Gyulát, választmányi tagságra pedig Bodor Pált egyhangulag kikiáltotta.

Bitzy Jánosnak és Bodor Pálnak a jegyzőkönyv hitelesítésére való felkérése után az elnök a közgyűlést bezárta és zárószavában kérte a tagokat, hogy jövőre se tagadják meg a tisztikartól a támogatást és igyekezzenek a turistaságnak mentől több hivat toborozni.

K. G.

(Megjelent az ERDÉLY honismertető folyóirat 5–6. számában Kolozsváron, 1906-ban, szerkesztő: Merza Gyula)

Az Erdélyi Kárpát Egyesület 15-ik közgyűlése

Valóságos országos ünneppé nőtte ki magát az E.K.E. nagyszabású közgyűlése, melynek keretében f. hó 27-én a Kolozs- és Biharvármegyei hegység ölelkező pontján, vagy mint az elnöki megnyitó jelezte „Erdély sziklakapujánál”: a révi Zichy-cseppkőbarlangnál, e ritka természeti tüneményt ünnepélyesen átadták a közforgalomnak s az ott emelt turistavendéglőt mintegy 300 intelligens turista s a környékből összesereglett s ünnepi ruhát öltött pórnép jelenlétében hivatalosan fölavatták. A zászlók és zöld füzérek, melyek az E.K.E. monogramját tüntették fel, ott lobogtak az új szálló homlokzatán s a barlang előtt hevenyészett nagy sátor alig tudta befogadni a vendégeket, hol 150 teríték várta a Kolozsvárról érkezőket. Hollósy Gyula közjegyző a révi fogadóbizottság élén lelkes „Isten hozott”-al üdvözölte az E.K.E. elnökségét, mire Feilitzsch Arthur báró elnök pár szóval megköszönve a szíves fogadtatást, hosszú sorban, 3 szakaszra oszolva indult el a menet, a mintegy órányi fekvő barlanghoz. Az E.K.E. gyönyörű kilátást nyújtó Körös-menti turista-útján haladt végig a társaság, melyet a szálló előtt cigányzene s az E.K.E. néhány tagja fogadott. Budapestről, Bécsből, sőt Szófiából (Bulgária) is voltak vendégek. Pompás ebédhez ült a barlang csodáit végigélvező turistasereg. Báró Feilitzsch elnök foglalta el az asztalfőt, körülötte ült még az E.K.E. vezetősége részéről Kovács Géza főtitkár, Merza Gyula főpénztáros, Tanács József ellenőr és ifjabb gróf Zichy Ödön, a barlang tulajdonosa; továbbá Mannsberg Sándor báró, Korniss Károly gróf, Márky Sándor dr. és Herrmann Antal dr. egyetemi tanárok, Lészay Ferenc nagybirtokos, Hollaky Zoltán, Bérczy főszolgabíró, Bitzy urad. főerdész, Veress István református lelkész, Handl Károly pályafelvigyázó (a barlang tulajdonképeni fölfedezője) stb. és nagyszámú hölgyközönség alkották a szabadban a turista-parlamentet. D. u. 3 órakor érkezett meg a Nagyvárad felől érkezők hatalmas száztagú társasága, köztük Farkasházy dr. élesdi orsz. képviselővel. Nagy éljenzés fogadta a bevonulókat s nyomban kezdetét vette a közgyűlés. A tartalmas és gondtal kidolgozott elnöki megnyitó hatásos mozaik képekben ismertette az E.K.E. céljait és zúgó éljenzés követte a remek beszédet az unió által egybeforr két haza határvonalán.

(Az elnöki megnyitót folyóiratunk vezető cikkelye egész terjedelemben hozza.)

A hévvel előadott lelkes elnöki megnyitó után a választmány évi jelentését olvasta fel M. Kovács Géza főtitkár a gyűlés nagy figyelmével, melyet szintén más helyen közlünk. Merza Gyula főpénztáros a költségvetést mutatta be 1906. évről, mely szerint a bevétel 18100 korona, az átvitel pedig 400 koronát tesz ki. Az évi költségvetés megállapítása, továbbá a zárószámadások jóváhagyása után megadták a fölmentvényt a főpénztárosnak, mire a tisztújítás következett. Az elnök és a muz. igazgató nem esett választás alá. M. Kovács Géza főtitkárt a közgyűlés állásában véglegesítette. Továbbá a tisztkarba és választmányba újonnan beválasztódtak Mannsberg Sándor báró alelnöknek, K. Fodor János titkárnak, Holló Károly, Förstner Tivadar, Müller Béla jegyzőknek, Jármay Béla, gróf Korniss Károly, Récsey Ede, Csernátony Gyula dr. választmányi tagoknak, továbbá ifj. gróf Zichy Ödönt az egyesület tiszteleti tagjának választották. Zúgó éljenzés követte Feititzsch báró szavait, midőn a közgyűlés egyhangú határozatát kinyilvánította.

Török Imre dr. indítványára a közgyűlés előkészítéséért a főtitkárnak és az egyesület vezetőségének jegyzőkönyvi köszönetet mondott a közgyűlés. Az elnöki bezáró után a barlang elé vonultak, ahol a Himnusz eléneklésével kezdetét vette a barlangfelavató ünnepély.

Gróf Zichy Ödön ezután rövid beszéd kíséretében a Zichy család fehér-kék színeivel feldíszített kulcsát a barlangnak átadta az E.K.É.-nek, melynek nevében br. Feilitzsch Arthur elnök vette azt át lélekemelő beszéd kíséretében.

Ezután Veress István ev. ref. lelkész, a révi oszt. ügyvezető alelnöke gyönyörű beszéddel avatta föl a cseppkőbarlangot (lásd a 115. lapon).

A Szózat zárta be az ünnepet, mely után a jelenlévők egyrésze a délutáni vonatokkal elutazott, míg a nagyrész táncra perdült és a legvidámabb hangulatban folyt a tánc, míg felgyultak a lámpionok s vacsorához ült a társaság.

A tulajdonos gróf által rendezett pazar szépségű tűzijáték fejezte be a hivatalos ünnepséget.

A közgyűlést többek között üdvözölték:

A Magyarországi Kárpát Egyesület Iglóról, a Mecsek Egyesület Pécsről, a Keleti Kárpátok osztálya Debrecenből, az Orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése Szegedről, az Alsófehérmegyei tört.

és rég. egyesület Gyulafehérvárról az E.K.E. Brassó-megyei osztálya, Zakariás János dr. alelnök stb., számos testvéregyesület pedig képviseltette magát.

Turista-áldomás

Herrmann Antal dr. a révi közgyűlés alkalmával nagyhatású beszédet mondott az új turista-szálló felavatásakor rendezett turista ebéd alatt. – Itt közöljük a szép turista áldomást egész terjedelmében amint következik:

A hajdani Erdély eljött ide, hogy az anyaországgal megkösse a turistauniót. Azt akarjuk, hogy a Királyhágó ne válaszfal legyen többé köztünk, hanem összekötő kapocs, közös, hatalmas oltár, melyen együtt áldozunk a hazai szent természet fenségének.

Ma a Királyhágó az egyik oldalán hágó, a másik oldalán lejtő, amely Tündér Ilona regés varázskertjébe, Erdélybe lejt.

Erdély a gazdag természetnek dús tárháza. Minden, ami szép és bájos, ami fenséges és elragadó, fel van itt halmozva, mint egy zsúfolt kincses boltban.

E bolt vásárja az E.K.E. E boltnak kirakatot rendeztünk be itt, ahol kicsiben tetszetős összeállításban koncentrálva van ország részünk minden táji szépsége, érdekessége.

Ez a kirakatunk: Rév és vidéke. Oda állítottuk a világforgalom útjába, hogy mindenkinek a szemébe ötljék, hogy lássa minden erre járó, mennyi gyönyörűséget lehet benne a boltban kapni, még pedig úgyszólván ingyen. E kirakat őre az E.K.E. révi osztálya.

Rév mellett vezet el az a mély út, amelyen át jönnie kell, mint Tell mondja Gesslerről (Durch diese hohle Gasse muss er kommen). Jönnie kell az idegennek, a turistának, nem azért, hogy elveszen, mint Gessler, hanem hogy – tündérkertben gyönyörködjék, ha beteg, pihenjen, ha fáradt, éledjen, ha életunt, üdüljön és pezsdüljön, ha elernyed. Az a turista, aki ide jön, feltétlenül a Révbe jut. Une réve très charmante (egy nagyon bűvös álomnak) nevezte egyszer egy utitársam, egy szellemes francia írónő, Rév vidékét.

Idé rándultunk ki mi, az E.K.E. tagjai. De ha mi sétálunk, az nem csak mozgást jelent. Mi hódolunk és hódítunk. Hódolunk a magyarok

Istenének, aki oly páratlanul gyönyörű paradicsomnak teremtette ezt a drága hazát, és e nemzetet vezette bele, mint ősi örökségbe. Hódolunk a természet kultuszának. És hódítunk a kultúrának, a nemzeti szellemnek, a haza és emberszeretetnek, a testvériségnek. A turistaság két irányban boldogító. Boldoggá teszi a turistát. Mert erőt, egészséget, edzést, mozgékonytágot, tartós ifjúságot ad, s hozzá vidámságot, meglepődést, fogékony lelket, nemes kedélyt. Az pedig mind feltétele a boldogságnak. Az igazi turista nem lehet rossz ember, a turistatársak nem lehetnek ellenségek. A turistaság a kiengesztelés, a béke, a szeretet. De az E.K.E. egyúttal előmozdítja területei lakóinak boldogulását is.

És az E.K.E. úttörői valóságos honszerzők. Csak az igazán a mienk, amit ismerünk. Mídon e hazát megismerjük és ismertetjük, szellemileg elfoglaljuk azt. És ismeret nélkül nincs tudatos szeretet. Ignoti nulla cupido! Honismeret nélkül a hazaszeretet talán kevésbé biztos, mint az állatnak a lakóhely-ösztöne.

Milyen könnyű megszeretni e hazát annak, aki tudja, mi szép, mi gyönyörű. Beh könnyű volna megszeretnünk egymást, ha éreznők, hogy mind e gyönyörűség a mi közös osztatlan birtokunk, hogy mindnyájunknak jut belőle bőven.

Az E.K.E. az ország függetlenségének, az önálló vámterület egy jelentős formájának is munkálója. Arra tanít minket, hogy legyünk függetlenek a külföldtől a természet szépségeinek élvezésében, gyógyító erejének felhasználásában is. Maradjunk itthon turistáskodni, üdülni, fürdőzni. Milliókat megtakarítunk ezzel. Sőt ezenfelül milliókat szerezhetünk, ha a sok áldás élvezésére ide hozzuk az idegent. Svájccal vetekedhetnének attrakcióink, sőt népéletünk érdekessége, életvizeink varázsereje túlszárnyalja a világturistaság ezen Eldorádóját. Mi is exportálhatnánk ózont, a modern ember fontos életszükségletét.

A magyar égboltozat egy andalítóan kedves része borúl a magyar föld egy gyönyörű darabjára. De a kék ég és a zöld föld alatt is van itt még egy uradalom. Itt a sziklák megnyítják szájukat, hogy hirdessék az ország dicsőségét. Barlangok tátonganak felénk. Több ezer évvel ezelőtt ezekben tanyázott a vidék lakóinak egy része. Orosz Endre barátom éles szeme megtalálta a gölönccsértségük nyomait. Aztán rettegett a nép a barlangoktól, azt hitte, hogy rémekkel, gonosz szellemekkel népesek, hogy az alvilág bejárói. Mi pedig most ide zarándokoltunk a legszebb barlangba, ahol az ember szentségtelenítő kezeitől még tiszták és épek, a legnagyobb képzőművész, a természet remekei, ahol gyönyörű női

alakok lebegnek előttünk csupa világos ruhában, mintha ide költöztek volna a szemben lévő Tündérvár hajdani lakói.

A barlangok sejtelemszerű titokzatossága bűvös erővel vonzza a modern embert. Légérdekesebb látványosságuk a sötétség. A természet rejtélyei várják itt a megfelelő tudományt. És a turista itt is utásza lehet a tudománynak.

E vidék ura a föld felett és a föld alatt, Erdély e kapuját környező uradalmak tulajdonosa, gróf Zichy Ödön, a magyar főúr mintaképe.

Nemes és tanulságos pédát mutat a magyar föld birtokosainak. Nem engedi, hogy parlagon heverjenek azok a kincsek, melyekkel oly pazarul megáldotta a természet e földet. Finom érzéssel és nagy áldozatkészséggel gyümölcsozteti a kincseket, nem magának, hanem a vidék javára, a haza dicsőségére. Kezet fogott ebben a fenkölt szellemi munkában egy méltó társsal, az Erdélyi Kárpát Egyesülettel. Vajha közönségünk méltányolni tudná e vállvetett hazafias tevékenységet. Gróf Zichy Jenő mélyen tisztelt barátom Ázsiában járt, hogy magyarokat keressen. Vajha gróf Zichy Jenő, valahányszor itt jár ennél az ő nevét is viselő barlangnál, mindig találna itt magyarokat, minél több, vidám, boldog magyart. Adja Isten, hogy még sokáig gyönyörködhessek szép, hazafias műve sikerében. Éljen nemes lelkű házigazdánk, gróf Zichy Ödön.

Barlang-felavató beszéd

– (A „Zichy Ödön” cseppkőbarlang felavatása alkalmából.) –

A BARLANG, melynek sötét ürege előtt állunk, újabb bizonyóságot tesz ama láthatatlan titokzatos s mélységében kikutathatatlan természeti erőről, amely lassan ugyan, de biztosan folyvást alkot, teremt s gyakran nehezen megfejthető, vagy éppen megfejthetetlen talányokat állít a véges emberi elme elé. Egy ilyen talány a révi cseppkőbarlang. Miképen Egyiptom sivatagján lecsukott ajakkal, titokzatosan mered a szemlélő felé a Sfinx, magában hordozva évezredek titkait: úgy áll előttünk e rejtélyes barlang, hallgatagon ama kérdésekkel szemben, melyeket előállása, eredete és képződése felől magunknak felteszünk... Igen, a természet féltékenyen őrzi titkait s e barlangnak is csak egy

részét engedte még meg feltárni a látogatók előtt, azt is mennyi küzdelem, mennyi fáradság után! Óh, de már az eddig feltárt rész is egy csodás, káprázatos világot mutat nekünk szeszélyes alakulataival, a külső természeti világban előforduló alakok hű utánzataival.

Mélyen tisztelt hallgatóság! A szobrász az ő gondolatát szoborban örökíti meg, a festő vásznán juttatja kifejezésre: így emberi nyelven szólva az örökkön teremtő Alkotó a maga legfelségesebb gondolatait a természet szépségeiben és kincseiben adja tudtunkra. A szobrász szobra, a festő festménye gyönyörködtet bennünket, sőt bámulatba ejthet, de mi mindezen gyönyörhöz képest a természet szépsége által nyújtott öröm és elragadtatás?! – A szobrász, a festő csak utánóz, de a természet mindent a maga eredetiségében, valóságában mutat fel. Óh, én ezért nem tudom megérteni azon emberek gondolkozásmódját, akik a helyett, hogy a természet által nyújtott örömök forrásából merítenének a mesterkélt, lelket és testet megőző élvezetek után futkosnak. Óh, nem tudom én megérteni, hogy miért nem karoljuk mi fel lelkünk minden erejével, szívünk minden érzelmével a természet szépségeit kutató turistaságot s miért megyünk idegenbe, holott e haza megszentelt földjén annyi szépség, annyi természeti alkotás tárul elénk! – Rónák és hegyek, magas bércek és völgyek híva-hívznak itt minket látogatásukra s mi hidegen elfordulunk tőlük; gyakran figyelmünkre se méltatjuk őket.

Miénk e haza, e drága magyar haza! Vér árán, sok küzdelemmel szereztük azt meg, de az idők folyamán botorul elfeledkeztünk arról, hogy nem elég e hazát megszerezni s megtartani, hanem azt meg is kell ismerni. Rossz gazda az, akinek legyen bár ezer és ezer holdra terjedő birtoka, de életében sohasem vesz alkalmat magának egyszerűen, hogy azt megtekintse. Vétket követünk el, ha hazánk földjét megismerni nem igyekezünk s nem törekszünk arra, hogy ezen megismerésből származó hasznot a föld népe, a közjó javára fordítsuk. Azonban, mint minden társadalmi mozgalom, úgy a turistaság is áldozatot követel; de valljuk be, hogy mi e tekintetben bár saját hazánk földjéről van szó – úgyszólván semmit sem áldoztunk. Van, mélyen tisztelt hallgatóság, a mi hazánkban egy bálvány, egy moloch, melynek oltárára rakjuk le minden vagyonunkat, minden törekvésünket, lelkünk minden kincseit: ez a politika. Ez a szörny megbénítja látóidegeinket, zsihasztólág hat akaraterőnkre s mint valami polip,

tart lekötözve karjaival. – A mi mai örömnepünkbe azonban ne szóljon bele keserű hang, abban a tiszta, üdítő légkörben, amely itt, az erdők által koszorúzott bércek ölén bennünket körülvesz, ne hangozzék a vád szava. A mindennapi élet lármája, a különféle önző érdekekért küzdők vásári zsvaja ne hatoljon ide, a természet eme magasztos templomába, ahová bennünket a Mindeneket alkotó művei iránti bámulat és lelkesedés hozott.

* * *

Hiányos volna beszédem, mélyen tisztelt hallgatóság, ha a révi turistaságnak egyébiránt mindössze csak pár évre terjedő történetét röviden nem vázolnám. A révi sziklaszoros a maga groteszk szépségeivel hazánkban úgyszólván páratlanul áll. Elmondhatjuk, hogy miképpen Schiller egyik balladájában Ibikus szent félelemmel lépett Pozeidon szent berkeibe: úgy bizonyára minden természetbarát bizonyos ihlettséggel lép e sziklaszorosba, ahol szemét a sziklaalakulatok, fülét pedig a Körös andalító zenéje kötik le. – Már 32 évig robogott végig e helyen a vonat. Az utasok megbámulták az itteni természeti szépségeket, elragadtatással szemlélték a Körösbe alázuhanó vízesést, de mindez csak elmosódó kép, ködkép volt... Senki sem gondolt arra, hogy e táj szépségeit közelebből szemügyre vegye s közvetlenül szemlélje a sziklaszoros egyes elragadó pontjait. Élt azonban – s hála Istennek még ma is él – Réven egy ember, akinek nagy részben a barlang fölfedezését s föltárását köszönhetjük: Handl Károly, aki az ő lényének egyszerűségében, a természet szeretete által indítatva, kikutatta e sziklaszoros minden zege-zugát s mint egy sóhaj, szállt fel kebeléből az a kívánság, hogy bárcsak eljönne már az idő, hogy Rév és vidéke szépségeit a nagyközönség nagyobb mértékben méltányolná. Ő mentette meg már korábban az itteni vízesést, amennyiben az államvasutak figyelmét arra felhívta, s rendbe hozatta. 1903. január havában én írtam az Erdélyi Kárpát-Egyesület megboldogult főtitkárának, Radnóti Dezsőnek, hogy az egyesület terjessze ki figyelmét, illetve működését Rév vidékére is. Radnóti a levelemre küldött válaszában jelezte, hogy már programjába vette az E.K.E. egy turista-út létesítését a sziklaszorosban. Valóban 1903. április végén néhány nap alatt a nagynevű turista, Czárán Gyula elkészítette a sziklaszoros bejáratától az oly szép pontokkal ékeskedő turista-utat

Vársonkolyosig. Eközben öméltósága gróf Zichy Ödön a „Tündérvár” mellett lévő barlang szádájához kényelmes lépcsőt s az ott lévő nagy üregben lócákat és egy asztalt készíttetett; míg Fodor László uradalmi számtartó és Hollósy Gyula révi körjegyző magok költségén csináltatták ugyanott a „Tündérvár” feliratot. Ugyanezen év május 1-én volt a turista-út felavatása egészen csendben, zajtalanul. Czárán Gyula az út létesítője, dr. Szádeczky Gyula, 25 egyetemi hallgató s mi réviek vettünk azon részt. Itt e helyen, ahol most vagyunk, gyönyörködtünk a természet szépségében s dicsőítettük azt lelkes szavakban, nem is sejtve, hogy ott, ahol e patak előtör, csupán 75 cm vastag sziklafal választ el bennünket egy nagyszabású cseppkőbarlangtól...

1903 nyarán úgy Kolozsvárról, mint Nagy-Váradról többen látogatták meg a turista-utat, valamint a Tündérvárat. Ezen év november havában ismét eljött Czárán Gyula s Handl felhívására robbantásokat eszközölt a patak előtörésénél, s ime egy sziklafal leomlása után előtűnt a nagyszabású barlang. A barlangban kezdetben csak a „Kálvária”-ig s a „Lótusz”-ig vezető út volt járható. A barlang felfedezését s ismert részeinek leírását a Nagyváradon megjelenő „Szabadság” 1903. évi november 22-ik számában ismerttettem. Innen vették át a többi hazai lapok is, természetesen nagyobbrészt túlzásokkal, a ténynek meg nem felelő leírásokkal toldva meg. A barlang „Stix” részét ugyanazon év dec. 23-án jártuk be hárman, még pedig egy meglehetősen primitív járművel. A barlangnak a „Kórus”-tól kezdődő s eddig felfedezett részét Handl Károly teljesen maga kutatta át Márton vezetővel. A szeszélyes pataknak rendes mederbe való terelése, a barlang rendbehozatala szintén az ő érdeme.

A patak, amely itt előtűnik, fönt a hegyekben, Tízfaluban ered s egy barlangba ömölve 8–10 km-t tesz a föld alatt. Ehhez a barlanghoz 1904. június 28-án kirándultam egy kis társasággal s nagy küzdelem után behatoltunk abba, de egy helyen hiányos felszerelések miatt vissza kellett térnünk. Másodszor július 19-én Handl, Csák Andor gimn.-tanuló s én rándultunk a tízfalusi barlanghoz teljesen felszerelve két vezetővel s a barlangot – amennyire csak tudtuk – fölkutattuk. Meglepett bennünket e barlang remek volta s magassága, amely tekintetben a világnak eddig ismert minden barlangját felülmúlja. A kényelmetlen bejáratot Czárán Gyula valamennyire rendbehozatta; de így is a bejutás igen nehéz. A főtörekvésünk az alsó és a felső

barlang összehozatala volna s akkor elmondhatnánk, hogy a világ legnagyobb barlangja áll előttünk. Óh, de ehhez nagy áldozat, vállalkozó szellem, akaraterős küzdelem szükséges!

Ily körülmények között a talaj teljesen elő volt készítve arra nézve, hogy végre-valahára az E.K.E. révi osztálya megalakuljon. Az meg is történt a jelen év március 5-én. A végleges megalakulás június 12-én folyt le. A révi turistaság történetének rövid vázolója végén lehetetlen meg nem emlékezni ifj. Zichy Ödön öméltóságáról, mint a barlang tulajdonosáról, akinek annyit meg annyit köszönhetünk! Az ő áldozatkészségét hirdeti e turista-vendéglő s az a rend, amelyet itt látunk. Mily örömmel s hányszor tanácskozott velünk a turistaság ügyeiről, hogy megmutassa nemes példájával: ilyennek kellene lenni minden magyar mágnásnak, érdeklődve a közjő iránt. Megmutatta nemes példájával, hogy nem szóbeszédre, hanem tettekre, nemes áldozatkészségre van nekünk szükségünk. Isten éltesse őt sokáig!

* * *

Mélyen tisztelt hallgatóság! A bibliában olvassuk, hogy Dávid Saul üldözései elől az engadi pusztába, a sziklák közé egy barlangba menekült. Ma is vannak Saulok: a társadalom bűnei, ezer bajai azok, amelyek kifárasztanak, folyton üldöznek bennünket. Mint egykor Dávid, úgy mi is meneküljünk előlük ide a barlangba, a természetnek nyugtot adó kebelébe, ahol idegeinket, lelkünket újra felüdítjük. A mai kulturának túlhajtott finomsága, a gőz- és villanyerővel száguldó kor, a mindennapi élet zaklató volta a testét, lelkét hamar betegé teszi az embernek s így ha volt valaha az ember a természetre utalva, úgy a mai időben – van! Jöjjön azért mindenki, aki teheti, ide, hogy meglátogassa a természet eme remek zugát. Jöjjön e barlangba a vallásos, az istenfélő ember, a remek alkotások a Teremtő erejét hirdetik neki! Abban a patakban, amely beláthatatlan időkig ezen üregen át folyva millió cseppekben zuhog alá a Körösbe: felismeri a Végtelent, a soha el nem múltót! Jöjjön ide a tudós: kutassa át a tudomány eszközeivel e barlang rejtélyeit, rovarait, kőzeteinek minéműségét. Jöjjön ide a turista s gyönyörködjék a cseppkövek formáinak szépségében. Jöjjön ide mindenki, aki a legjobb baráttal, a természettel fenn akarja tartani a barátságot!...

Mélyen t. hallgatóság! Avassuk fel e barlangot a nagy Isten tiszteletére, a természet dicsőségére! Legyen e hely a békének, a nyugalomnak a helye; legyen egy oázis, ahol a lélek az élet sivatagjain való vándorlás után újra felüdül. Legyen barátságos sziget, ahol biztonságban érezzük magunkat a mindennapi élet hullámaintól. Legyen szentély, ahol újra elmerengünk a természet titkain s csodálat ébred fel bennünk azon tapasztalatra, hogy míg a törpe ember, aki itt sziklákat furt át, e barlang mélyébe behatolt, rövid idő alatt minden örömeivel, minden szenvedésével eltűnik innen: addig alkotásai s e barlang, e magas sziklák, melyeket hatalmába kerített, – túlélék őt – az ő lételők a jövő kódéba múlik. Abban a tudatban tisztelje az ember teljes odaadással a természetet, hogy: míg ő véges, – a természet végtelen.

Veress István

(Megjelent az ERDÉLY honismertető folyóirat 7–8. sz.-ban Kolozsváron, 1905-ben.)

Barlang-avatás – ünnep a révi völgyben

A külföldi nagy újságok pompás fotográfiákban ismertetik a révi barlangot és festői környékét, az ország legtávolabbi részéből tódulnak a turisták a körösvölgyi csoda látására, az erdélyi nép egész nyáron ott tarisznyázik a Svájc szépségével vetélkedő tájon; a nagyváradi ember pedig, akinek a természetrajzát csakugyan érdemes volna már egyszer megírni, vállat von és mosolyog: Bánom is én! Mi közöm hozzá? Mikor már világhírré vergődött a révi barlang, mifelénk ott tartunk, hogy: no, majd csak megnézzük valahogy...

Vasárnap pedig már ünnep is volt Réven, az első ünnepély. A barlang felavatása. A vonatok... ontották a publikumot Budapestről, Kolozsvárról, Debrecenből, Szolnokról, Désről, Szatmárról, tudom is én honnan özönlött a vendég. Na igen, Nagyváradról is szálingózott egy-két társaság. Persze a mieinknek eszük ágában sem volt bekujtorogni a barlang útvesztőibe. – Az már csak erdélyieknek való – mondogatták jókedvűen – odalent sötét van. Mit is kerestek volna a

nagyváradiak a barlangban, mikor a kis svájci kocsmá előtt húzta a cigány, a Dula Miklós bandája, s járták a párok. Nagyváradi kisasszonyok kolozsvári jogászokkal, debreceni fiskálisok szolnoki dámákkal kedves összevisszaságban. Nagyszerű barátkozás volt ez. De talán a séták, a romantikus vidéken, a moha szakállas sziklák között, a Tündérvár alatt, az erdő méhében még édesebbek voltak... Az E.K.E., mármint az Erdélyi Kárpát Egyesület tagjai, ezek a derék, udvarias urak voltak a társaság kalauzai. Köztük turista jelvénnel az egyetlen, az első és utolsó nagyváradi hegymászó Kiss Dávid bátyánk, aki körülbelül úgy érezte magát, mint Kolumbusz, amikor ama szárazföldet mutogatta népeinek: – Tessék nézni ezt a sziklát! Micsoda remek alkotása a természetnek!

Nemcsak mulatozás volt odakint, komolyabb esemény is történt ennél. Az E.K.E. közgyűlése, meg a barlangavatás. A közgyűlést lombdíszes lampionos ponyvasátor alatt tartották, ahol előbb banketten ünnepelték a vendégeket. Felolvasták az évitést amely többek között arról is számot ad, hogy az egyesületnek 2500 rendes tagja van és 300 apítója. Bárány Feilitzsch Artur, az E.K.E. elnöke lelkes szép beszédben köszönte meg az egyesület nevében gróf Zichy Ödön áldozatkészségét, hogy a gyönyörű barlangot 30 évre az E.K.E.-nek átengedte... Ezután következett a barlang ünnepélyes fölavatása, amikor Veress István révi lelkész szárnyaló beszéde után átadták a kulcsait a fölfedezőnek, Handl Károly gondnoknak.

A gyűlés véget ért s kezdődött az istenigazából való mulatság, a nóták, a tánc. Este az égbenyúló dolomit bércek tövében, a vasúti sínek mentén tűzijátékot rendeztek...

Marton Manó
felelős szerkesztő

(Megjelent a NAGYVÁRAD című politikai napilapban, 1905. augusztus 29-én.)

A révi Zichy-cseppkőbarlang

Aki a magyar államvasutak vonalán a révi szoros közt robogva, a kocsik ablakából gyönyörködik az átelleni sziklafalon leömlő Máv-esés kedves képében, – nem is gondolná, mily kemény, nagy munkát végzett ez a szeliden alázuhogó kis patakocská mindjárt ott kissé hátrább a hegy sziklaméhében. Mert semmi más, egyedül ő alkotta a nevezetessé vált barlangot: s ezen folynak habjai most végig, hogy annak továbbépítésén, bár észrevétlen, de biztosan haladó munkával folyton dolgozzanak. Lehet, hogy e munkáját a sziklatömegnek valami repedése előkészíté, vagy megkönnyíté, de a vízvájta tunnel karakterét a barlang alsó részének képe mutatja félreismerhetetlenül: ez alsó, földszinti rész hosszú alagutat képez, melyben a patak vetette meg ágyát.

Amennyire impozáns a vastag rétegsorokban feltornyosuló s a barlangi kapu fölött baldachinszerűleg messze előrehajló sziklafal homlokzata, melybe a barlang bejárata nyílik: oly jelentéktelennek látszik maga a bejárás ürege, csak hogy éppen befér a látogató a széles, de alacsony nyíláson, vigyázva, hogy bele ne üsse fejét az alácsüngő cseppkőkoloncokba. De belépve hirtelen megnő a mennyezet s fenn 3–4 méternyi magas éles csúcsívben kapcsolódik össze. A cseppkőburkolatok már itt mindjárt az előcsarnok falain kezdenek jelentkezni s a padmalyról is cseppkőcsapok csüngnek alá; de fennálló cseppkőképződmények, szobrok, bábok (Báb-oknak nevezem a barlang talajából felnyúló, alulról felfelé nőtt képződményeket – a stalagmitokat. Csap szóval jelölöm azokat, melyek felülről nőve lefelé, a barlang mennyezetéről csüngnek alá – stalagtitok. Azon cseppkőburkolatoknak jelölésére peddig, melyek a barlang falain végigszivárgó vízből képződve, ezeket mintegy páncélszerűleg beborítják, a vért szót használok.) még itt az alsó részben nincsenek és nem is lehetnek; mert a benne folyó pataknak meg-megáradó s mindent el-elöntő habjai azok képződését lehetetlenné teszik.

Legelőbb mindjárt feltűnik egy, a boltozatról alákúszó, négy méter hosszú fehér vért-képződmény: a Vámpir. Fenn nagy bunkós fejénél erősen kiszélesedik s innen le farka felé teste egyenletesen vékonyabb-vékonyabb lesz. Hátát és a fejét cifrázó dudorok sárga csíkokkal

vannak tarkázva; s háta közepén fejtől farka végéig szintén sárga színben élesen kifejlett gerincképződmény húzódik alá. Az egész valami rejtélyes tengeri szörnyetegnek benyomását teszi a nézőre.

Mellette az Oroszlánbőr: a falon szétterpeszkedő rőt-sárga cseppkővértzet.

Hátrább fenn a mennyezetben a Magyar Korona: sárgás és veresbarna redőkkel díszített nagy szürkés főveg, benne a fej helye üresen hagyva; hosszú palást ereszkedik róla alá.

Jobbra elől az Elefántfej hosszú ormányával úgy tekint le a patak rohanó habjaira, mintha „perkopf” készülne beléugrani abba.

A balang boltozatai itt már 6–8 méternyi magasságra nőnek meg s oldalfalain nagyon markánsul kifejlődött rétegsorok tornyosulnak egymásra. Imitt-amott huruba-nagyságú leszakadt sziklatetemek hevernek.

Most hirtelen alászáll a boltozat s alig 3 méter magas kaput alkot a barlang további menetéhez; e pontról 58 lépcső vezet fel a barlangnak egy mellékágába; ez a Kálvária. Ide felérve, balra szép kis kápolna-üreg nyílik, hófehérrel váltakozó vörösbarna színű redőzetekből alakítva. Feljebb pár lépcsővel még egy nagyobb üreg tátong, szürke s vörösbarna függönyökkel, bábokkal, díszletekkel pompázva.

Kis falépcső vezet tovább fel ez ág legszebb részéhez. Balra rojtsorokból összeállított nagy masszív oszlop emelkedik; előtte ember-nagyságban kisebb alak, mely két karján a szobrocskákat áruló talián módjára apró bábokat tart; lábainál is kisebb-nagyobb bábok állanak. Az egész nagy csoportot pedig a mennyezetről rojtos drapériákban aláereszkedő baldachin fedi be, a fehér, szürke, barnapiros, rőt színeknek ízléssel kombinált változataiban tarkázva.

Odább nyersen hagyott, díztelen masszív vastag képződmény nyúlik fel a boltozatig: a Szárnyas Oszlop; a túloldalából u. i. óriási kőszárny nőtt ki, melyen még a szárnytollak sorozata is jól kivehető.

A Szárnyas Oszloppal átellenben a sziklafalat tapétászerű kifejlődésben bámulatatos szabályosságú és ízlésű rajzolatok díszítik; pedig e remek képeket meglehetősen ronda kezek rajzolják: figyelmesebben nézve u. i. semmi más, mint a mészke által kacsaringós repedésein kiizzadt iszapnak e repedések vonalain történt lerakódása festi azokat a falra.

Pár lépéssel odább egy rojtos függönnyel bezárul ez ág s innen visszafordulva, le kell ismét a főágba, a patakhoz menni. Ennek

boltozata most egyszerre oly alacsonyra száll alá, hogy csak erősen lehajolva lehet mintegy öt-hat lépést tovább haladni. Itt kitágul ismét a barlang menete s bőséges cseppkőképződmények tűnnek újra fel.

Különösen feltűnő és sajtáságos hatást tesz ama rojtos szegélyű terjedelmes cseppkőtábla, mely mint egy nagy, hosszú ereszt nyúlik előre a talaj és a víz fölébe, üresen hagyva az alatta lévő térséget s egyuttal talapzatát alkotva a fölötté alakult cseppkőképződményeknek: a Lótusz; mielőtt u. i. a víz színe a lecsapolás folytán alászállott volna, lótuuszlevélszerűleg látszott az egész szétlapulni a víz tükreán. A rajtalévő cseppkőképződmények egymás fölébe emelkedő rojt-sorozatokat alkotnak, hófehérral tarkázott kávészínűre festve.

Itt egy nagyobb tágas öblösödés következik; s eddig jutottunk száraz lábbal az első lecsapolás eredményeként Handl 1903. év november havában; innen már csak térden felül érő vízben mehetünk tovább a szemben lévő sziklafalig, melyre lépcsőn kell felmászni.

Sajtáságos regényes karaktere van ez érdekes csarnoknak. Mélyében a sötét víztükör csillog, s erre bal oldalt a Lótusz borúl egész hosszában rá, mely itt már egy emeletes rojt-sorokból alkotott cseppkőfüggönyzetnek szolgál talapzatul. E függöny sok izléssel s változatossággal van színezve. Alsó rojt-sorai, melyek a Lótuszt szegélyezik, szürkés hamuszínűek, a középső sorok szép bronz színűekkel tűnnek ki, az egymásból fejlődő felsőbb sorok csap- és fodordíszítése pedig élénk sárgásbarna színt mutat.

Feltűnően ragyog elő az egészből egy halvány krém-színű, csaknem hófehér, szakállalakú cseppkőburkolat, melynek kristályai úgy tündökölnék, mintha gyémánttal volna kirakva: ez a Mohamed szakálla, jelenti, hogy nemsokára következik a Törökvilág Magyarországon...

A csarnok jobb oldalát is részben hófehérral váltakozó eleven színezetű fodrozott cseppkővértetek díszítik, de a lapos sziklamennyezet kizárólag fehér cirádákkal van tarkázva.

A lépcsőn fel s a sziklapárkányon tovább menve, egy hídról Perzefone fürdőszobája tűnik elő: 5–6 m átmérőjű kerek cseppkőcsarnok; alja medencét alkot, melyet a patak lát el vízzel. Alul a víz színe fölött csaknem feketében játszó sötét bronz színű cseppkővért köríti a medencét s ad igazi alvilági hangulatot a scénának. Ezen felül hófehérral kedvesen tarkázott sárgás és rőtveres képződmények

következnek, gazdag rojtfüzérekben emelkedve egymás fölébe. Különösen pazarul van díszítve az Öltöző Kabin fodrozott csipkés mennyezete; fölötte pedig egy falain hófehérrel tapétázott s felül egész fekete mennyezettől borított fülke a fürdőruha számára. Gazdag függönyzetek s drapériák díszelnek mindenfelé; miket végre egy óriás rojtkból alakult emeletes cseppköredőzet zár méltóan be.

A hídon tovább menve s a redőzet mögé kerülve, ennek felső része egy szószerk-baldachin alakját veszi föl; míg az alsó rész, sárga színű óriás gombakalapjával s az ennek pereméről alácsüngő sötétzöld, csaknem fekete szakállképződménnyel valami tengeri medúza alakját mímeli.

E mögé balra bekanyarodva, fölötte ízléses filigrán munkában gazdagon kidolgozott s díszített csipkefodros mennyezet látható; míg lábánál vízmedencékre oszlik fel a talaj, melyek szeszélyesen fodrozott párkányokkal vannak egymástól elválasztva, – nagyobb cseppkőbarlangokban gyakran látható érdekes tünemény.

A főmenetbe visszatérve, ez itt keskenyebb alagútba megy át, melyet egész szélteben faltól-falig a benne folyó patak vize töltött ki még akkor, midőn a vízlecsapolási munkálatok folytán tavaly ősszel idáig Handllal legelőször behatoltunk. Nem is voltunk akkor képesek tovább menni a víz miatt; s csak pár héttel később sikerült Handlnak két vállalkozó társával, Stern Adolf mérnök rokonával és nagytiszteletű Veress István révi ev. ref. lelkész úrral e „Grand Canal”-t csónakon bejárni s végére eljutni.

Styx nevet viseli e sziklacsatorna; a barlangoknak legromantikusabb s talán legérdekesebb részévé avatja, valóságos speciálitássá teszi nemcsak díszítésének bőkezű gazdagsága, hanem azon igazi alvilági komor hangulat, mely az egészen elömlik. Megkövült népsége, a bábok, szobrok, mindenféle alakok sokasága, nem az élet piros színét viseli magán, mint a barlang többi részében, hanem alvilági árnyakhoz méltóan a gyász sötét mezébe van mind burkolva.

A sötét bronz-zöld és feketébe játszó olajzöld, a sötétbarna árnyalatok egész a feketéig, az uralkodó színek; de megérintve imitt-amott egész világos, halvány rózsza, krémszínű vagy fehér cseppkőcsoportok ragyogásától, melyek mint az elmúlt életből ide áthozott kedves emlékek, derítik fel közbe a komor hangulatot. Ugyanazon alak képződése néhol derült színekben indul meg és sötét színekben

végződik; vagy éppen megfordítva: komor a kezdet és derült a vég, – a hangulatok küzdelmének eredményeként.

De legpazarabb talán mégis a csatorna hosszának közepe táján lévő 10–15 m magas tág kerek csarnok, hol bővebb tere nyílt a művésznek képességét kifejezni; ez kápráztató fénnel van kiállítva s gazdag színpompában tündöklük.

Ezen túl rendes méreteire szűkül ismét össze a csatorna; majd megint kissé kitágul a végén; s itt a sötét, komor falak s boltozatok közt egyszerre vakító fehér nagy redőzött, cseppkőfüggönyzet ereszkedik csaknem a víz színéig alá, bezárva végleg a tovább haladás útját.

A földszinti menetnek itt egyelőre vége; még az sem igen látható, honnan ömlik itt be a víz a csatornába. De azért van ám még ennek is folytatása ott a vastag sziklafalakon túl, a Pokol-nak nevezett részben.

Innen vissza kell ismét térni végig a Styxen, melynek bejárata fölött egy feketesárga zászló búslakodik; ide menekült a föld alá, a pokol fenekére: nem jó idő jár reá már oda fenn.

Ami innen tovább felfelé következik, azt már maga egyedül Handl kutatta fel nyaktörő, merész sziklamászásokkal; s a barlang e pazarfényes emeleti részeinek felfedezése kizárólag az ő érdeme. Jobb keze: Mítru barlangvezető segédkezett neki hűséges odaadással s a barlangi sporttól megittasodott lelkesedéssel a vakmerő, nehéz munkában. Csak ezen emeleti részek felfedezése tette tulajdonképpen a barlangot méltóvá arra, hogy a szép nagy cseppkőbarlangok sorában helyet foglalhasson.

Ott fenn, tíz méter magasban, hová lépcső vezet föl, nagy üreg tátong, melyből hosszú rojtozott függönyök csüngnek alá: ez a Kórus, mely mindjárt a Nagy Orgonával kezdődik: hosszú sípok sorai, három emeletben egymásra rakva; a csapok fehérek, de végükön pirosba mennek át. Remek díszű alkotás. Jobbra lentebb két szobor fog egymással kezét, mímelve a Ménmarót-párt, azon két sziklabálványt, mely kint a szorosban a vasútról is látható. Feljebb egy kapu bejáratát két nagy ajtónálló alak őrzi, alattuk és körülöttük egy sereg kisebb nagyobb apró szenttel; s az egészre oda fenn faragványokkal s csipkemunkával gazdagon díszített s pazar színpompában ragyogó magas boltozatú mennyezet borul rá.

A kis falépcső tetejéről, szemben az alant tátongó mélységen túl a sziklapárkányon, érdekes cseppkőképlet tűnik szembe: a Kapucinus csuhája kávészínű-barna cseppkőből képződve, s alakja három szakaszra osztva, a fejnek, törzsnek s az alsó testrésznek megfelelőleg. A csuha szabásánál azonban egyszerre kifogyott a kelme, nagyon kurtára maradt, s a barát lábszárai lenn erősen kinyúlnak belőle. Biztos kézzel alkotott, meglepő szabályosságú, mondhatni művészi képződésű, három méter magas alak, egymásba átmenő színárnyalatok ízléses sávozásával. Körülötte hófehér tapétázás adja meg a falaknak díszét.

Most a nagy lépcső egy mélységet hidal át, melynek falai gazdagon vannak cseppkőképződményekkel rojtózva. Jobbra egy szobor húzódott egy baldachin alá. Balra teljesen hozzáférhetetlen helyen, egy mélyen benyúló nagy fülkében karcsú oszlopok, bábok serege; felül a mennyezetről rózsaalakú piros tömzsök csüngnek alá, hófehér tövisekkel és csapocskákkal felfegyverkezve.

A lépcső feltűnően egy folyosóba vezet le, melyben két alak áll őrt: egy cifra mezbe öltözött, magasabb termetű, s egy igénytelen kisebb báb: a hárem őrei. Ezek jelentik, hogy itt kezdődik a Törökvilág Magyarországon.

A folyosó végén díszlik a Hárem függönyzete: gazdag rojtfűzerekből és csipkesorokból három különféle színvegyületben összeállított gyönyörű drapéria. Az egyes csoportokat összefoglaló rojtkalapok barnák; a rojtok maguk pirosak, közeik pedig többnyire hófehér színben pompáznak.

A falépcsőn lefelé indulva, kedves kis Bethlehem-sátor nyílik a jobb oldali sziklafal üregében, fodros redőzetű mennyezettel, hófehér háttérrel; bent a jászol a pásztorokkal, fent a sátor fölött három báb néz le: a Három király alakja.

A lépcsőn felérve s rögtön jobbra fordulva, egy gazdag függönyzetű, ajtó-üregen át a Diván-tanácsba lehet belátni: egy komolyabb hangulatú egyszerűen, de nagyon jó ízléssel díszített kerek terem, a hol nem annyira a színek pompája, mint inkább azok összhangja kapja meg a szemet. A fehér, hamuszín és halvány barnapiros színek uralkodnak a teremben. Mindjárt az ajtónál a szultán turbános alakja; mellette a nagyvezér; odább a miniszterek, pasák és más kisebb-nagyobb urak segítenek intézni az ország dolgait. A mennyezet keresetlen, lapos, egész sima; cseppkőoszlopok nyúlnak fel belé a

talajból, s masszív, vastag csapok csüngnek róla alá. A háttért egyszerű függönyzet zárja be.

Innen a lépcső felé vissza indulva jobbra Mohamed testőrsége áll díszben: egy sereg különös jó ízléssel, tetszetősen formált cseppkő-szobor. Válogatott gyerekek: a Gárda.

Meztelen lapos sziklamennyezet alatt visz az út tovább a Török fürdő-be: kisebb csarnok, de a legbőkezűbben díszítve, keleti fényűzéssel felszerelve. Balra egy hatalmas krémszínű függönybástya őrzi, rojtkristályok emeletes sorozataiból összeállítva. Odább egy kiugró erkélyen kisebb-nagyobb szobrocskák, apró csecsebecsék díszelnek, a legkisebbek alig 7–8 centiméter nagyságúak; egy magasabbra nőtt, tekintélyesebb báb felül uralkodik az egész sereg fölött. Még tovább, a medencén túl egy karcsú odalisk lankatag alakja epedez, s a falakon vörös fehérrel tarkázott függönyzetek pompáznak. De mindent felülmúl a fürdő ezen részének mennyezete s ami róla aláleng: pirosbarna csapok, tük, bojtok; felakasztott madarak lelógó fejei csőröstől, köztük egy-egy mérges veres kanpulykafej; a levest ízesítő zöltségek fajtái: sárgarépa, petrezselyem, peszternák és a többi: felülről lefelé nőtt sűrű erdeje a kerti veteményeknek, mind pirosbarna cseppkőből kimintázva.

Egyébiránt a fürdő mennyezetének nagy része, különösen a közepén, egész sima; de a mennyezet vörösbarna sziklalapja csaknem egészen be van hófehér cseppkőtakaróval borítva, mely mint egy tejút húzódik rajta végig, s e hófehér burkolat be van keresztül-kasul minden irányban feltűnő picike kis lelógó bábockákkal hintve, melyek egy sakk-tábla pionjaira emlékeztetve állnak ott sorban egymás mellett.

S egy csodaképződmény ereszkedik e legénység soraiból alá: vörösbarna színben egy szalagot ábrázol, ép' oly módon megcsavarva, mint azt egy kos-szarvnál lehet látni. A finom, lenge képződmény, szabályosságával, könnyedségével, bámulatos, szinte érthetetlen alkotásával, természeti hűségével, – egyik díszdarabja az egész barlangnak.

A Török fürdőből megint visszatérve, jobbra a küszöbön Mohamed mellszobra áll; fölébe finom kézzel alkotott hússzínű, fehérrel sávozott, gyöngéd redőzetű lobogó szárnya ereszkedik a mennyezetről alá; a Próféta zászlója. Ha fáklját vagy éppen magnéziumszalagot tartunk mögé, az átvilágít rajta mint egy hártán, s gyönyörű látványt nyújt.

Tovább két karcsú odaliszk mellett elhaladva, alacsony kapu alatt kisebb méretű csarnokba nyílik bejárás, melynek belső része már a Purgatórium és a Pokol mélységeibe szolgál le. Kis terjedelméhez képest nagy fényűzéssel van kiállítva. Legelőbb mindjárt kecsesen formált két szép karcsú oszlop tűnik szembe; s éppen fölötte lóg le a mennyezetről egy bő nadrág két ága: Mohamed bugyogója. A mélység fölött magasra nyúló boltozatok óriási méretű csapképződményekkel s redőzetekkel vannak drapériázva. Jobbra halványpiros árnyalatokkal bájosan tarkázott hófehér rojtfüzérek borítanak mindent; s a bejárás mellett egy kis miniatűr-rácskerítést húzott a barlangmester művészi szeszélye.

A szűk kapun visszatérve, balra tovább egy erkélyre visz fel az út, a barlang egyik legpazarabb részébe: e csarnok a Mohamed Paradicsoma.

Falai fehér és barnavörös színek változataival vannak tapétázva. A szemben álló báb-alakra nehéz, gazdag rojtbaldachin ereszkedik a mennyezetről alá, s az előbb említett Kos-szarv ismét láthatóvá lesz.

Balra a Húrik csoportja tetszeleg kisebb-nagyobb vékonyabb, vastagabb babáival. Mögöttük hatalmas masszív fehér oszlop emelkedik ki.

Egyik legérdekesebb része e csarnoknak a vízszintes simára képződött mennyezet, egymást felváltva tarkázó zöldes és barnavörös mészkőből alkotva. E sima zöldesvörös alapon széles fehér szalag húzódik végig, s e szalag mely nem egyéb, mint cseppkőformálta burkolat, – a Tejút képét ábrázolja, az ici-pici kis cseppkőgombocskák sűrű sokaságával, melynek mint annak csillagai, úgy vannak abba beléhintve.

A mi tejutunk azonban bőkezűbb, gazdagabb, változatosabb az égi tejútnál; mert nem csak tejet nyújt, hanem a kiadósabb reggelizés kedvelőiről is gondoskodik. A mi tejutunk közepére u. i. egész hosszában véges-végig hosszú vörösbarna kolbász-hurka van felspékelve, étvágygerjesztőleg lógva onnan alá, hogy az igazhívőket a disznóhús élvezésében a földön rájuk rótt nélkülözésekért itt a paradicsomban kárpótolja.

S a tejútig felnyúló ama cseppkő-oszlop büszkén érzi magát Atlasznak talán, ki az egész mennyezetet tejútjával együtt fenntartja, pedig bizony megállana az nélküle is, oly szilárdul van az egész alkotva.

Falépcső vezet le innen a következő csarnokba, melynek cseppkő-képződményei stilszerű következetességgel kifejlődve, csupa merő rúd, bot, csibukszár karcsúságára formált vékony magas alakokat mutatnak: Mohamed pipatóriuma, gazdag csibukgyűjteménnyel.

Uralkodó szín a világos vörös-barna; de látható közbe egy-egy fehér csibukszár is. Némelyik olyan hosszú, hogy a magas mennyezetig fölér. Különösen benn a csarnok titokszerű mélyében magaslik föl egy merész képződmény, mellette egy természetesebbel, mely talán még a próféta szájába sem férne már be.

A mennyezet díszítése méltó a magas tulajdonoshoz: sűrű sokasága borítja mindenütt az alácsüngő csapok, bojtok, csipkékétek, függönydíszítések, redőzetek, rojtcafrangok, hosszú csőrű apró kis madárfejecskéknek.

Amennyi dísz csak elbír e szoba, fel van rá rakva minden. Egy luxuscsarnokot akart itt építeni a Nagy Úr, hogy parádézzék vele, s csattanósan zárja be a szép látnivalók sorát; mert ami még ezután következik, az nem annyira a szépnek, mint inkább az érdekesnek, a vadromantikusknak körébe tartozik.

Balra fordulva, hosszú falépcső száll alá a Purgatórium-ba: e nagy kerek csarnok magas boltozatain és sötét falain búcsúznak az utolsó cseppkövek; mert itt már az alvilág igazi kietlen kopársága és rideg hangulata uralkodik.

Nyugtalan sziklaomlatagokon, fekete falak közt végre egy ponthoz lehet lejutni, melyből a mélységbe letekintve, onnan a földalatti pataknak sötéten csillámló vízszínét látjuk viszont, amint az szédítő magas fekete falaktól alkotott keskeny sziklafolyosójában hömpölygeti habjait csendesen odább, ez a: Pokol.

E pontról bocsátkoztak le kötélén a barlangkutatók Handl-lal a magukkal hozott összeállítható vászoncsónakban a víz színéig s ezzel kísérlették meg egyenkint előrehatolni a sziklacsatornában, mit azonban már alig 25–30 méternyire a folyosó rendkívüli összeszűkülése legalább is egyelőre lehetetlenné tett.

A barlang nem kínál e részben már semmi szépet, vonzót; ide már nem kísér el a cseppkőalakok barátságos, vendégszerető társasága. Az alvilági borzalmaknak fagyasztó hideg hangulata ül mindenben, s megkönnyült kebellet jut ki a látogató ismét Hádesz hatalmainak e rideg, komor országából.

Végezetül a barlangból kijövet, a bejáratot őrző vaskapun belül a boltzat homlokfalán, fenn a magasban, még egy különös látványosság, a barlangnak egy valóságos speciálitása díszeskedik: az Amerikai nagynéni címere.

Ha az ember utánozni szokta művészetével a természetet, miért ne utánozhatná a természet is az embert? No hát itt meg is próbálta és kitűnően sikerült is neki a tréfa. A művészt megillető teljes szabadsággal élve, hirtelen jött pajzán szeszélyben olyan valamit alkotott, amit neki ugyan szabad volt megtennie, sőt osztatlan elismerést nyert véle mindenkitől a remekül sikerült utánzásért; de a barlang ismertetője, ki ugyanazon művészi szabadsággal nem élhet, sajnálattal kénytelen annak tüzetes leírását vagy képben való bemutatását mellőzni, mert aligha dicséretet aratna vele...

E kissé impertinens természet-tréfája valódi komikai hatással zárja be a barlangi látványosságok hosszú sorát, s a vendég derült hangulatban vesz búcsút a barlangtól, mely annyi érdekes, szép természet-játékával gazdagítja kedves emlékeinek tárházát.

Czárán Gyula

(Különlenyomat az ERDÉLY 1905. 1–2. sz.-ből)

A révi cseppkőbarlang új ágazata

Mint megbízható forrásból értesültünk, a révi cseppkőbarlang bátor és elszánt felfedezője, Handl Károly MÁV tisztviselő a minap, amidőn hűséges kísérőjével Marta Mitruval a barlangon keresztül haladó Stix folyón csolnakázott, s amint az alacsony sziklák között mintegy 400 méterre előrehaladott az u.n. Pokol részig, ahol oly veszedelmes helyek vannak, hogy sokszor kénytelenek voltak a csolnakban hasra feküdni, új részleteket, illetve ágazatokat fedezett fel. A legszebb és legkülönbözőbb alakú cseppkődarabokra, illetve sztalagmitokra bukkant. Az új ágazat nagy terembe végződik, ahol egy templomi orgonához hasonló remek alakzatokat fedeztek fel a bátor kutatók. Az érdekes új ágazatok felfedezéséről Handl barlanggondnok értesítette a budapesti turisták egyletének barlangkutató

osztályát, melynek tíz tagja Jordán Károlyval november elején Révre utaznak, hogy még egyszer megtegyék a fáradságos utat Handl Károly vezetése alatt. Az alig két éve ismeretes barlangot, mely a kolozsvári-nagyváradai fővonal mentén fekszik, az őszi idény alatt is igen sokan látogatják, s mihelyt a téli hónapokban a barlang megtekintése szünetelni fog, kellő elővigyázattal robbantani kezdik és így az újonnan felfedezett részt kényelmesen bejárhatóvá teszik. Az erősen vastartalmú sziklák robbantásához dinamit és ekrazit patronokat fognak használni kellő aláfurásokkal, s ez alkalommal a barlangon keresztül száguldó Stix folyót több helyen áthidalják, úgy hogy ha sikerülnek a robbantások, 300–400 méterrel hosszabbodik a barlang belseje. Itt említjük fel, hogy a barlang áldozatkész tulajdonosa, ifj. Zichy Ödön gróf jövő évre villamos világítással fogja a csodás barlangot berendezni. A villamos hajtóerőt a barlang alatt folyó Sebes-Körös, esetleg a barlangon keresztül folyó bővizű Stix-patak fogja szolgáltatni, melynek mintegy harminc méter mély vízesése van, s így turbina rendszerű gépekhez nagyon alkalmas.

Marton Manó
felelős szerkesztő

(Megjelent a NAGYVÁRAD politikai napilapban, 1905. november 5-én.)

A révi cseppkőbarlang

A múlt év december havában Handl MÁV. pályafelügyelő, ki mellesleg kutató, kereső turista, arra lett figyelmes, hogy a révi szorosban, a Sebes-Körösbe vízesés alakjában alázuhanó bőséges vizű patak, onnan pár száz lépésnyire, hatalmas sziklafal alól tör elő, mintha a föld méhéből fakadna. Elgondolkozott a feltűnő jelenségen s elhatározta, hogy dinamitrobbantással megtágítja a sziklafal keskeny nyílását, hogy a patak keletkezése felől tájékozást nyerjen. Nyomban írt Aradra, Czárán Gyula menyházai birtokosnak, aki szenvedélyes turista, s ki az egész krályhágói hegységben otthonos – akit az oláh nép is ajkára vett már, mert évek óta „Olcsásza hercegének” hívja – s felkérte, jöjjön a helyszínére s kutatnáak együtt a titokzatos sziklák mögött.

Czárán e hírre nyomban odautazott, megejtették ketten az első robbantásokat s feltárult előttük a révi barlang atriuma s ismételt kutatás után a további belterületek s cseppkő és egyéb alakulatok varázslatos világa.

Azóta Czárán Gyula fáradhatatlan áldozatkészséggel és nagy szakértelemmel kényelmes turista-ösvényt készített a nehezen megközelíthető barlanghoz, serpentinákkal s – amint egyik képünk mutatja – a sziklák világában elmésen és merészen alkalmazott lépcsőzetekkel. Az erdőségben minden lépten-nyomon vörös-fehér olajfestékkel megjelölt szálfák jelzik az utat, úgy, hogy a barlangig jutás ma már – bárha meredek volta miatt fársztó – szinte kényelmesnek mondható. Ennél vadregényesebb, de amellet szebb és kedvesebb háromnegyedórai út ritkán jut a turistának osztályrészül. Mindkét oldalt kopár és meredek sziklafalak. Alattuk a keskeny völgyben csak a vasúti sínpárnak és a Sebes-Körös vaduló árjának van szűkös helye; a sziklákat övező, rügyezésben lévő erdőségek pedig március idusán, mikor ott jártunk, már tele voltak hangos madárdallal, milliárdnyi hóvirággal, a téli avaron keresztültörő lila kökörccsinnel, ibolyákkal és melegen ragyogó napfénnel... Együtt ünnepelte velünk a szabad nagy természet is a magyar szabadság elévülhetlen, dicsőséges ünnepét!

* * *

A barlang bejáratát az onnan kifolyó kristálytisza patak medre képezi. Mintegy ötven lépést kellett két-három lábnyi mély vízben gázolnunk, míg a torkolat annyira tágult, hogy szárazföldet, illetőleg sziklát érhattünk. A barlang további iránya innen több méternyi emelkedéssel felfelé halad, s hatalmas sziklafalakkal szegélyezett kisebb-nagyobb, helyenként igen magas boltívű tágabb helyiségeken vezet át.

Mindjárt az elején a „Sárkányok”-nak elnevezett ragyogó fehérségű kettős sziklaalakulat ragadja meg az ember figyelmét, amelyek élesen válnak ki a többi komor, sötétalapú sziklafalaktól, amelyeknek kékes alapszíne a legkülönbözőbb árnyalatokban változik.

Tovább menvén, hol szűkebb, hol tágasabb szorosokon, olykor csak a patak kiszélesedő medrének gázlóin át elérjük az „Oltárt”.

Két színes oszlop között egy „tabernaculum”-szerű kőlap adja meg e szép résznek az oltárszerű jelleget. Az oszlopok sárgás-vörösesek,

ami ehelyütt, de a barlang sok más részében is arra vall, hogy a sziklák falain alácsurgó víznek vastartalmúnak kell lennie.

Innen a barlang jobbra kanyarodik s csakhamar egy felfelé húzódo magas boltozatú részben, jobbra-balra önálló szikladarabok emelkednek ki az alapszintről s elnevezésöknek megfelelően csakugyan „Kálváriára” emlékeztetnek.

E több ölnyi magaslatról, úttalan sziklákön keresztül, amelyek alatt a patak mintegy mély katlanba jutva, állóvíz szerű reservoir-t, mondjuk, kisebb tavat képez, csak a legnagyobb elővígyázattal ereszkedhattunk alá.

A sekélyebb részeiben átlátszó víznek a színe itt sötét smaragdzöld s mélysége 4–5 méter. Néhány szikláról-sziklára fektetett, az embersúly alatt meg-meghajló hosszú vékony deszka képezi itt a nagyon is problematikus biztonságú, ideiglenes padlót, amelyeken egyszerre csak egyenként, balancirozva hatolhattunk át; míg élő ellensúlyképpen a két végen hűséges oláh csatlósaink álltak s örködtek reánk csákyákkal és kötelekkel.

Egy barlangkanyarodással ahhoz a gömbölyű szikladomborulathoz, mondjuk, kődudorodáshoz vezet az ösvény – ha ugyan az úttalan irányt, melyet követtünk, ösvénynek nevezhetjük – amelyet a barlang feltalálói „Földgömbnek” kereszteltek el.

Fölöttébb érdekes, sőt megkapó e szikla felületének ezer hajszálvonalnyi repedezettsége, amelyet sima patinával vont be az az egyenletes finom vízfátyol, amely sajátos ellentétképpen szinte leheletszerű permetezéssel fürösztli állandóan e kőkolosszust!

Innen kezdve a barlang egy hosszú szorosba szűkül össze, ahol már tipikus cseppkőalakulatok vannak.

Eocen-szerű képződések csodás világa tárul itt elénk. Ellentétben a barlang előző részeiben tapasztaltakkal, ahol a cseppkövek ritkábbak, de szokatlan terjedelműek, helyenként majdnem ember nagyságúak; itt levő alakzataik sűrűk és subtilisek, mintha mindmegannyi szálgyertyák volnának, melyeknek végén a megtelő kristálytisza víz-cseppek – a rájuk vetített erős fényben – gyémántszemekként világítanak.

Sajnos, itt már oly keskeny a sziklafalak között a tér, hogy csónakon sem lehet átjutni; az egyedül lehetséges út: a patak medre pedig ehelyütt több méternyi mély.

Egyik társunk végigfeküdt a csónakban s erős acetylen-reflektorral elég messze bevilágított. Gyönyörűséggel konstataálta, hogy alabastrom-fehérségű cseppkövekben gazdag falakkal szegélyezett kisebb tó képezi a barlang folytatását; míg arrább kihamvadt kohósalak fényűek s több színben játszó az oldalfalak s a háttérben a megkapó látképet egy fehér csipkefüggönyszerű fal zárja be.

Rendkívüli nehézségekkel kellett megküzdenünk, hogy azt a kevés felvételt is tehessünk, amiket képeinkben bemutatunk. Lehetetlen helyeken kellett apparátusainkat átjuttatni s főleg mesterség volt állványainkat a sziklás szűk helyeken úgy megtámasztanunk, hogy a gépeket reáerősíthessük. A megcsúszásnak, a vízbeesésnek, az összezúzásnak folytonos veszélyében forogtak összes eszközeink s nem egyszer meg is sérültek.

Legelső felvételünk, a csónakos kép, teljesen sikerült, mert ez volt az első. Ellenben a többi a magnesium okozta erős füst miatt egytől-egyik használhatatlannak bizonyultak; csak annyiban szolgáltak alapul az erősen fátyolos negatívákon áttörő körvonalak, hogy kitűnő művész-utitársunk, Tull Ödön, azok segítségével később emlékezetből rajzolhatta meg a természethez híven sikerült tus-képeit.

A barlang temperaturája mérsékeltlen meleg volt, sőt a víz is, holott az, az ottani nép állítása szerint, nyáron jéghidegen tör elő a sziklafalak alól. Alig, hogy feltáratott a barlang, a néphit máris babonát fűz hozzá; azt tartják, hogy „nem jó a vízből inni, mert nagyon hamar megéhezik az ember tőle”.

Figyelmes kutatás után megállapítottuk, hogy a barlang belsejében sem flórának, sem faunának semmi nyoma nincsen. A bővizű patakban néhány órai ott tartzkodásunk alatt – legalább is a sekélyebb részében – sem halat, sem békát, bogarat vagy más élőlényt nem találtunk; ellenben a sziklafalak és üregek régióiból egy egész denevérhadat riasztottunk fel, amely szegény eszeveszetten szállongott folyton körülöttünk, nem egyszer belénk is ütközvén a fel-fel csapó erős acetylen- és magnesiumfény hatása alatt, amellyel olyan félelmesen zavartuk meg a komor, néma birodalmukat.

A révi barlangnak eddig feltárt bejárható része alig lesz hosszabb 500–600 méternél, de kétséget nem szenved, hogy jóval tovább terjed, mert azon pontról, amelyet csónakos képünk mutat, a reflektor fényében tisztán kivehettük, hogy további sziklafolyosó nyílások torkolnak a tóba, amelyeken át, ki tudja mennyire lehetne beljebb hatolni?!

Különben határozott hitünk az is, hogy miképpen az aggteleki barlang, úgy ez is, minden valószínűség szerint, mérföldekre terjed. Nevezetesen sok azon a vidéken az elvesző s a hirtelen felbuggyanó patak, amikre mindedig nem vetettek ügyet. Már csak azért sem, mert azok többnyire kívül esnek a jártabb helyeken. Tízfalu határában is van egy barlang, Rév-hez 8–10 kilométernyire, amelynek szintén van patakja. Mióta a révi barlangot fölfedezték, több ízben tettek kísérletet, hogy vajon a Tízfalun bedobott tárgyakat a víz nem hozza-e el a révi barlangon keresztül a Sebes-Körösbe? Sikertelen maradt minden próba, mikor egyszer, szinte véletlenül jöttek rá, hogy egy csomó kenderpozdorját, melyet régebben dobtak a tízfalusi vízbe, a révi barlang patakja szépen áthozott. Tehát kétségtelen, hogy a tízfalusi elvesző ár azonos a hegy méhét átfutó révi barlangbeli patakka! Viszont valószínű, hogy medrében sok az akadály, amelyek miatt a többi, próbára bevetett s útközben felakadt tárgy ki nem jöhetett.

Az innen ugyancsak nem messzire eső kies Jád völgyében hasonlóképpen van ilyen titokzatos patak Csernoházán, amelyik egy sziklaüregből tör elő s olyan vízbő, hogy egy nagy malmot hajt, anélkül, hogy a víz voltaképeni eredetéről bárki is csak a leghalványabb sejtelemmel bírna.

Ezenfelül Vársonkolyos község szomszédságában, a Misit völgyében, amely más irányban szintén tíz kilométernyire fekszik Révtől, egy másik, eddig teljesen át nem kutatott barlang is van, melyet Bíró Lajos, nagy természettudósunk, néhány évvel Ausztráliába utazása előtt fedezett fel.

E barlangnak az a ritka nevezetessége, hogy az abban élő rovarok és bogarak vakok, mely sajátos jelenség tanulmányozására évente több és több természettudós jön oda messze-földről, különösen Németországból.

Utóbb Kovács Gézával, az Erdélyi Kárpát-Egyesület lelkes titkárával is volt alkalmam eszmét cserélni, aki szintén bejárta az új révi cseppkőbarlangot s ő is osztotta abbeli nézetemet, hogy mindezen ma még ismeretlen terjedelmű barlangok és vizek szoros összeköttetésben állnak egymással s hogy minden valószínűség szerint a révi cseppkőbarlang, ha egyszer teljesen feltáratott, világhírre méltó, hatalmas természeti kincsévé lesz hazánknak.

Fokozza e fölfedezés nagy jelentőségét főleg az, hogy e ritka tünemény Nagy-Várad és Kolozsvár között, a MÁV-nak egyik fő, nemzetközi vonala mentén fekszik, közvetlen a vasút mellett.

Csak fel kell tární teljesen, hozzáférhetővé tenni, melléje egy idény-szállót építeni s a legrövidebb idő alatt állandó kül- és belföldi turistateleppé lesz!

Desseuffy Aristid

(Megjelent az UNIVERSUM közlönyben 1905-ben.)

Czárán Gyula emlékezete

A Magyar Turista Egyesület szombaton este ülést tartott a földrajzi intézet nagytermében. Az ülésen Szádeczky Gyula kolozsvári egyetemi tanár emlékbeszédet mondott Czárán Gyuláról, a kiváló turistáról. Méltatta Czárán érdemeit, akit a legnagyobb magyar turisták közé sorozott. Nem távoli vidékek ködös határait kutatta, amiből csak a tudomány gazdagodhatik, de a mi hazánkat alig érdeklí, hanem Magyarország egyik legszebb hegyvidékét: a nagy Bihart egy emberöltőn keresztül. Czárán fölfedezései nemcsak a turista-ügyet, hanem a földrajzot s főképpen a geológiát is gazdagították. Az előadás alatt kimondta az egyesület, hogy csatlakozik az Erdélyi Kárpát Egyesület ama fölhívásához, hogy Czárán emlékéit a révi barlang előtt mellszoborral örökíthessék meg.

A nagy turista

EMLÉKSOROK CZÁRÁN GYULÁRÓL

Az ébredő tavasz nem látja többé a nagy turistát. Egyik zivataros januári napon egy kirándulásra indult el, egy nagy kirándulásra, amelyről aztán nem is tért vissza. Eljött hozzá a nálánál még nagyobb turista, aki nap mint nap annyi emberhez tesz kirándulást – a halál – s kiragadta a zord téli időből, elvitte a hitnek ama boldog hegyeire, ahol örök tavasz, örök virulás van.

...Január 8-ika volt. Bihardiószegi beiktatásomról visszatérőben voltam. Az izgalmas két napnak eseményei a legélénkebben éltek még lelkemben: a szavak, a beszédek ott zibongtak fülemben. Mélyen elgondolkozva sétáltam Nagyvárad utcáin, amidőn velem szemközt jött Szolcsányi Hugó jogakadémiai tanár, aki azóta szintén megtette az utolsó kirándulást. Lesújtva, bánattal adta tudtomra Czárán hirtelen elhunytát. Nem tudom leírni, hogy a hír mennyire lehangolt. Bús szívvel, fájó érzéssel tértem vissza a dübörgő vonattal Révre, hogy aztán én is búcsút mondjak a sziklák mesés világának, amelyet a nagy turistával, Czáránnal annyiszor megbámultuk, megcsodáltuk.

A következő vasárnapon, január 14-én d. u. a réviak lelkes kis csapata jött össze a kaszinóban. Egy félórás szenteltünk az ő emlékének. Mint az E.K.E. révi osztályának ügyvivője rövid emlékbeszédet tartottam felette, ecsetelve a mérhetetlen veszteséget, amely a hazai turistákat az ő elhunytával érte.

Czárán Gyulával 1903 tavaszán ismerkedtem meg. Handl Károly révi pályafelügyező hozta el hozzám, szerény paróchiámra. A természetimádók között hamar rokonszenv, barátság szokott létrejönni. Ettől kezdve a legutolsó napjáig állandó összeköttetésben voltunk. Ha Révre jött, soha el nem múlászotta, hogy kis dolgozószobámba, ahol képek, tárgyak, füzetek emlékeztették az embert a turistikára – be ne tekintsen. Ilyenkor aztán huzamosabb ideig elbeszélgettünk együtt. Miként én, úgy ő is turistáskodván az Alpokban is, – volt miről beszélni. De természetesen legtöbbször a révi cseppkőbarlang volt beszélgetésünk tárgya. Hányszor latolgattuk, fontolgattuk: vajon ennél a pontnál lehet-e tovább hatolni, vagy amint ő szokta mondani: „a természet már itt bezárta kebelét”.

Réven a turista ügyet határozottan ő teremtette meg. Ő volt a vezére, mi a mellékbolygók, csak közkatonák. A révi turistautat a sziklaszoroson át Vársonkolyosig néhány nap alatt elkészítette, 1903 április végén. Itt munka közben bámultam meg először ezt a csodálatos embert. Mily kiváló ízléssel tervezte azt az utat a fák között, itt-ott kilátó pontokkal, szeszélyes sziklaszirtek szélén karfákkal, mesés lejáratokkal. Soha nem felejttem el, amint őt ezen napok egyikén munkája közben megfigyeltem. Esős, csepergős nap volt. Elindultam a már elkészült sikamlós úton, hogy őt felkeressem s ebédre meghívjam. Ő már akkor készen volt az út legnagyobb részével s Vársonkolyos

felé robbantgatta a kősziklákat. A robbantások dőrejétől hangzott vissza a sziklaszoros s amint a munkások csoportjához értem, éppen akkor oszlott szét a füstje s lett láthatóvá a nagy turista alakja. Így dolgozott ő nap, mint nap. Táskájában kenyeret és szalonnát hordott. Igénytelen volt. Meghívásokat ebédre, vagy vacsorára nem igen szokott elfogadni, ott szeretett étkezni a munkások között a természet ölében. Rendesen nála voltak Homér, Petőfi, Byron munkái. Ezekből táplálta a természet iránt való szeretetét. Csak látni kellett volna azt az örömet, amely arcáról lesugárzott, ha egy-egy alkotása elkészült.

Mikor készen volt a révi turistaút s annak végén az Excelsior kilátó pontnál ketten megálltunk, mint valami büszke vezér a diadalmas csata után, úgy nézett le a sziklaszorosban kanyargó új útra, mintha tekintete csak azt akarta volna mondani: Ime ti mozdulatlan sziklák, hatalmamba ejtettelek benneteket, de csak azért bántottalak, hogy megkedveltesselek benneteket az emberekkel.

Már 1903. május 1-én fel is avattuk Czárán remek alkotását. Egészen fellelkesülve magyarázta a dr. Szádeczky Gyulával kiránduló kolozsvári egyetemistahallgatóknak az út nevezetesebb pontjait. Midőn a Ménmarót-párt – régebben két püspöknek nevezték – megkerültük s a remek sziklaképződéstől lenéztünk a lábaink alatt zuhogó Körösbe, dr. Szádeczky felhívta hallgatóit, hogy a gyönyörű út alkotóját, Czáránt éltesseék. Czárán a szokott szerénységgel így szólt: „Ne engem éltesse az urak, hanem magasztalják a természetet, amely ily remek alkotásokat hoz létre”.

Délben a vízesésnél, az azóta felfedezett cseppkőbarlang előtt ebédeltünk. Emlékszem, hogy először őt élítettük. A réviak nevében megköszöntem buzgó fáradozását az út elkészítéséért. Eszembe jut, hogy beszédemet ilyenformán kezdtem: „Bár itt nem volna helye a beszédnek stb.” Ő erre válaszolt s hangsúlyozta, hogy éppen itt van helye a dikciózásnak, ahol két oldalról meredek sziklafalak néznek le reánk s a hegyoldalból kijövő patak csevegése, a májusi madárdal annyira föllelkesíti az embert. Szóval az a beszéde remek volt, a természetnek valóságos apotheossza.

1903. november havában fedezték fel Handl Károllyal a révi cseppkőbarlangot, Handl adta az eszmét, övé volt azonban a kivitel. Nála nélkül el volna még most is rejtve előlünk a természetnek eme remeke. Erre a barlangra Czárán sokat költött. A költségeket mindig ő

előlegezte. Éppen így sokat költött a barlang felső részére, a Batrina völgyben. 1904. szeptember havában egyik nap estefelé – mindig ilyenkor, kirándulásairól való hazatérte után szokott hozzám jönni – vidám arccal nyitott be kis szobámba. Csak ennyit mondott: Gratulálok! Mindjárt tudtam, hogy mihez gratulál. Ugyanis Handl, Csák Andor s én, ezen év július 19-én fedeztük fel az alsónál fenségebb batrinai barlangot. Czárán ez alkalommal a barlangban több felvételt tett, valamint a sziklaszoros egyes szebb pontjairól is készített felvételeket. 1904 karácsonyán ezekből a szép kilátású felvételekből küldött aztán néhány példányt nekem, szíves, szeretetteljes sorok kíséretében. Az egyes felvételeknek adott nevek, mint pl. „A busongó Március”, „A barátкаи Jakobinus”, igen szépen jelentik az ideális lelkét, kiváló megfigyelő képességét.

A múlt év nyarán Czáránt nem láttuk Réven. Különben is missióját itt, bizonyos tekintetben bevégezve látta. A révi cseppkőbarlangról azt hitte, hogy itt már képtelenség tovább hatolni. Másfelől a révi mindinkább zajosabbá váló élet, a nagy idegen forgalom, nem igen állott volna összhangban az ő magányt kedvelő természetével. Mindenkinek feltűnt, hogy 1905. augusztus 27-én a barlang felavató országos ünnepélyén nem vett részt a nagy turista. Ekkor volt elfoglalva a Galbinában, az ott létesített remek turistaút rendbehozatalával. Csak ősszel jött el Csucsára, hogy a Dregan völgyében és Remec környékén kutatásokat eszközöljön. November vége felé egy délután temetésre kellett mennem Brátkára. Estére átmentem Csucsára vacsorálni s rendkívül kellemesen lepett meg, hogy Czáránt ott találtam a vasúti vendéglőben. Alig ismertem reá. Nagyon megváltozott. Megöregedett. Szinte fakóbb lett. A vacsorát elég kedélyesen töltöttük el, de amidőn tudomására hoztam, hogy Révet elhagyom, búsan így szólt: „Hja barátom te elhagyod Révet, engem meg az egészség hagy el.” E közben bizonyos melancholiával nézett a lámpa fényébe. December 3-án, vasárnap este fölkeresett Réven kis szobámban. Kellemesen töltöttük az időt; turistikai dolgokról beszélgettünk. Elővettük a Baedekert s utána néztünk, hogy az aggteleki barlang hosszabb-e, vagy az adelsbergi barlang. Midőn a Jungfrau vasútról beszéltem neki, melynek munkálatait 1898-ban és 1903-ban láttam, így szólt: „Na, ha készen lesz a Jungfrau tetejére vezető vasút, elmegyek s megnézem. Kész vagyok egy hónapig is várni, csak hogy derült

időben lenézhessek onnan.” A nagy turista nem is gondolta, hogy nemsokára egy sokkal magasabb helyről fogja szemlélni a világ szépségeit, mint a Jungfrau teteje. Én azonban már akkor aggódtam érte. Cselédünk ugyanis, aki őt lámpással Handl lakására kísérte, ijedten beszélte el, amint hazatért, hogy a Nagyságos úr útközben többször megállt s nehezen vett lélegzetet. Úgy látszik e miatt mondott le a Runk tetőre való kirándulásról és sietett haza Mennyházára s nem is láttuk őt többé. Most már ott domborodik sírja a mennyházai temetőben. A körülötte levő haragos zöld fenyők mintegy nehezteni látszanak reánk, hogy a természet leghűbb barátját nem tudtuk tovább itt tartani.

A szép napok, gyönyörteljes percek, melyeket együtt töltöttünk a révi sziklaszorosban csodálva bámulva a természetet, – örökre eltűntek. Őt elvitte a nagy kaszás, engem elhozott a sors onnan. Őt siratja ott minden szikla, fa, bokor; én is siratok minden sziklát, fát, bokrot, hogy el kellett hagynom őket s velük együtt éltem aranykorát...

Dolgozószobámban, íróasztalom felett függ a nagy turista arcképe. Úgy este felé, szürkületben, amely időtájban fel szokott volt keresni révi kis szobámban, – oly mereven nézek e képre. Mint szeretném mondani: Lépj ki a keretből, elevenedj meg. Ülünk vonatra, járjuk be a révi sziklaszorost; nézzünk be a barlangba... Mind hasztalan... Midőn a Bihar-hegységben, Rév csodaszép vidékén, a tavaszi verőfény új életre kelt fát, fűvet; a föltámadott természet nem üdvözölheti többé leghívebb barátját; idegen arcokat, tolongó ismeretleneket lát remek művei körül; de nem fogja látni a kebeléről örökre elszállt – nagy turistát.

Veress István

(Megjelent a SZABADSÁG című politikai napilapban Nagyváradon, 1906. április 15-én.)

A Zichy-barlang új szakaszának feltárása

A Földtani Intézet 1942. évi barlangkutatásai újra olyan eddig ismeretlen, földalatti, természeti kincseket tártak fel, amelyek a hazai turistaság érdekkörébe esnek és számára új, hálás feladatokat tartogatnak. A turistaságot közelről érintő eredmények egyike az, hogy sikerült a révi Zichy-barlang eddig ismert végét jelző szifon mögött új, páratlan szépségű barlangszakaszokat felfedezni. Az újonnan feltárt járatok cseppkőképződményeivel Hazánkban csak az aggtelekiek vetekedhetnek, ezért remélem, hogy a Zichy-barlang rövidesen az eddiginél méltóbb helyet foglal el az ország idetenforgalmi értékei között.

A Zichy-barlang részletes leírása az Erdélyi Kárpát Egyesület kiadásában jelent meg. (Czárán Gyula: A révi Zichy-cseppkőbarlang. Kolozsvár, 1905.), ezért az eddig ismert szakaszokat bővebben nem ismertetem most.

A Zichy-barlang mesterségesen kitágított bejárata a révi szoros legvadregényesebb szakaszában, a MÁV „Zichy-barlang” megállójával szemben, kb. 295 m tszf. magasságban nyílik. A barlangnyílásból állandóan bővizű patak folyik. Vize rövid felszíni folyás után 12 méteres vízesés alakjában a Sebes-Körösbe zuhan. A mésztartalmú vízből a vízesésnél mésztufa válik ki, de a pataknak ezt a maga előtt épített mésztufapadját lent a Sebes-Körös eróziója állandóan támadja. Az egyre áthajlóbbá váló mésztufasziklák időnként a folyóba zuhannak.

A barlangi patak eme építő és a Körös romboló munkájának versengésében alighanem a folyó marad a győztes, ha a vízesés alatti részt megfelelő partvédelmi berendezésekkel hamarosan meg nem védik.

A régen egészen szűk barlangnyílást 1903-ban Czárán Gyula, a kiváló Bihar-feltáró robbantotta ki és akkor tárták fel a barlang elülső, kb. 400 m hosszú szakaszát, amelyet a nagyközönség számára is hozzáférhetővé tettek. Ennek a szakasznak a végén kb. 6 méteres mélységbe kellett a patakhoz leereszkedni, Czárán kutatótársa, Handl Károly innen összerakható csónak segítségével később még újabb, fél kilométeres barlangszakaszt tárt fel. Ennek végén azonban mély tó állta útját.

A tó tulsó végén a barlang egyre alacsonyabban leereszkedő boltozata mélyen a víz alá hajolt, szifont alkotott, s az minden további feltáró kísérlettel dacolt. Ezt a tavat, illetve a tavat határoló sziklafalakat kellett elsősorban alapos vizsgálat alá venni. Erre a célra szolgáltak azok a titokzatos bádoghengerek, amelyeket szállításuk közben hol újfajta tejeskannának, hol robbantószereknek néztek. Négy ilyen légmentesen leforrasztott bádoghengert derekamra csatoltam és belegázoltam a tó kristálytisza, de sajnos jéghideg vizébe. Igaz, hogy gumiruha volt rajtam, de az csak mellig ért, a víz viszont néhány centiméterrel feljebb és hamarosan betódult a ruhámba!

Meglehetősen tehetetlennek éreztem magam, amikor a lábam alatt a talajt elveszítettem és – költői hasonlattal élve – úgy lebegtem a tó közepén, mint a meduza a feneketlen óceán tetején. Egyik kezemben a karbidlámpa, a másikban a bányakompasz, úszásról szó sem lehetett. Valahogyan sikerült a sziklafalakkhoz „lebegnem” és azok mentén már jobban tudtam előrehúzódkodni. A tó nyugati végén erősebb vízáramlást vettem észre, itt a sziklafal – amennyire lábammal kitapogathattam – kb. fél méternyire nyúlt a víz színe alá. Nagy örömömre itt a vízben fehér ide-oda cikázó vakrásokot (niphargus) láttam. Ezek jelenléte hosszabb földalatti vízfolyásra enged következtetni. Ezeket a barlanglakókat egyébként a Zichy-barlangból eddig még nem mutatták ki.

Elő kellett tehát vennem a régi, jólbevált vízszintsüllyesztést. A tó partjához közel vízmércét állítottam fel, majd megkerestem a pataknak azokat a helyeit, ahol azt kisebb-nagyobb akadályok, torlaszok megduzzasztják. Sajnos nem sokat találtam, ezért el kellett határoznom, hogy a patak egész medrét, kb. 100 méteres hosszúságban kiszélesítem és így a víznek gyorsabb lefolyási lehetőséget adva, némi vízszintsüllyedést érjek el. A már több hete tartó szárazság miatt a barlangi pataknak rendkívül alacsony vízállása volt; ha az idő még egy hétig így marad, akkor remélhetem, hogy kísérletem eredménnyel jár.

Négy napi munka után már 30 centiméterrel süllyedt a tó színe és a szifon mögött titokzatos zúgás hallatszott. Ötödik nap este azonban veszedelmesen borulni kezdett, éjjel végül hatalmas zápor verte a turistaszálló tetejét. Szept. 6-án hajnalban, első pillantásom a Sebes-Körösre esett. Lesújtó látvány volt! Megáradva, sárgás-piszkosan hömpölygött a máskor oly tiszta víz. Az eső tehát nagyobb méretű

volt és bizonyára a barlang vízgyűjtőterületét is érte. A barlang-bejáráshoz szaladtam, ahonnan még tiszta víz folyt, az áradás még nem érte el a barlangot. Az áthatolást a szifon alatt tehát gyorsan meg kell még kísérelni, mert különben lehetséges, hogy ilyen kedvező vízállás csak évek múlva tér vissza és kárba vész az eddigi munka. Összeszedtem a szükséges felszerelést és a bérlő fiával, Danielisz Endrével a szifon-tóhoz siettem. A sietést természetesen nem szabad szó szerint érteni, mert a közönség számára hozzáférhetővé tett barlangszakasz után vagy száz métert még az első kutatók által készített, közel négy évtized óta korhadó pallókon kell a legóvatosabban, lépésről-lépésre haladva megtenni. A pallók alatt mély víz folyik. A pallók után a már sekélyebb pataokban kell gázolni, melynek agyagos medre azonban meglehetősen lefékezi a sietni akaró kutatót. Néhány szűk sziklahasadék még tökéletesebbé teszi az akadályversenyt, melynek végén biztatóan csillogott a szifontó tükre. Áradásnak semmi jele nem mutatkozott, tehát megelőztük az árvizet.

Karbidlámpa helyett most vízmentes, a homlokomra szerelt villanylámpát vittem magammal, hogy kezem szabadon maradjon. A vízben, a sziklafal mellett húzódkodva a tó nyugati vége felé igyekeztem, ahonnan a zúgás is hallatszott. Itt azonban a sziklák még mindig a víz alá nyúltak, bár már nem annyira mélyen. Itt-ott üregek nyíltak meg, amelyeket a múltkor még nem láttam. Az egyikbe sikerült bejutnom, sőt lábam újra talajt ért. A magamra kötött kötél másik végét Danielisz fogta a tó partján. Itt már akadályozott a kötél. Vízörvényeket nem észleltem sehol, ezért leoldottam magamról a kötelet és nélküle hol úsztam, hol „lebegtem” a vízben előre. A sziklákon pompás beöblösödések jelezték azt a hatalmas oldó és vajú munkát, amit az árvízkor itt borzalmas erővel keresztültóduló víz kifejtett. Az alacsony mennyezet alatt mindenütt elegendő hely volt, így nem kellett a víz alá buknom, ahogy azt vártam. Mindenütt a zúgás hangját követtem. Végül hirtelen kiszélesedett a szűk járat, fejem felett az eddig alig 40–50 centiméter magas boltozat beláthatatlan magasságba szökkent. A barlang folytatásában voltam!

Sietve kikapaszzkodtam a vízből a kavicsos, homokos partra. Újra elfogott az a leírhatatlan izgalom, amit mindig éreztem, ha egy ilyen még ember nem látta világ feltárul előttem.

Nem lennék őszinte, ha azt állítanám, hogy elsősorban a tudományos vagy idegenforgalmi szempontok azok, amelyek a barlangkutatással járó nehézségek leküzdésére erőt adnak. Bizonyára ezek is lényegesek, de elsősorban mégis mindig az az élmény sarkal, amivel a Természet a rejtett kincseskamrájába bahatoló első fényhozót megajándékozza. Ez a legszebb jutalom, a legszebb ajándék. Minden barlangfeltárással kapcsolatban akadnak tudományos problémák, amelyek azután véleményeket és ellenvéleményeket kiválthatnak; ezek képviselői gyakran késhegyig menő harcot folytatnak. Az idegenforgalmi kiaknázással kapcsolatban pedig még nagyobb hullámokat verhetnek a szenvedélyek. Egyének, testületek vagy egyesületek érdekei összeütközhetnek, sérelmek és irigykedések keletkezhetnek, barátok ellenségekké válnak és ezek az örvénylések bizony legtöbbszörre akarva-nemakarva magukkal ragadják a gyanútlan feltárót is. Ezért a legszebb, legtisztább örömet csak a felfedezés soha vissza nem térő pillanataiban érezheti a kutató...

Ezt az örömet éreztem én is, amikor az alvilági patak érintetlen fővenyartjára léptem és szememet a hatalmas boltozaton és a messze sötétségbe vesző folyosón végigjártam. A teljes egyedüllét még tökéletesebbé tette a szinte templomi hangulatot. Mintha szentélyben járnék, olyan óvatosan, majdnem félve néztem körül és gyönyörködtem a pompás cseppkődíszítésekben és fantasztikus sziklaalakzatokban. Hatásos zenei aláfestést szolgáltatott valami magasból zuhanó vízsugár távoli csobogása, zúgása, a patak csörgedezése és néhány a mennyezetről hulló vízcsepp állandó, ütemes csobbanása.

A mesebeli varázs nemsokára megtört. Szemem megakadt a sziklafalakon kb. két méter magasságban vonuló vékony agyagos vonalon. Ez a patak árvízszintjének vízvonala, ilyen magasságig duzzasztja a szűk szifon árvízkor a patakot és menthetetlenül elzárja a visszatérés útját! Eszembe jutott a megáradt Körös és a várható árvíz, ezért gyorsan a barlang átkutatásához fogtam. Először is a titokzatos zúgás okát kerestem. Hamarosan megtaláltam. Keskeny, igen magas hasadékból vízsugár ömlött a patakba. Az erősen vízmarta, sziklaélekkel tagozott hasadékból kb. 20 méternyi magasságig fel tudtam kapaszkodni, de vastagtalpú, nehézkes gumicsizmáim miatt egyelőre nem másztam tovább, hanem inkább a nagy folyosót jártam be.

A 4–6 m szélességű folyosó falait rendkívül szép, dús cseppkőképződmények díszítik. Nemsokára a folyosó elágazásához értem. Balról, alacsonyabb járatból a patak ömlött, a jobboldali ág megtartotta a folyosó eddigi kb. 20 méteres magasságát. Az elágazásnál beláthatatlan magasságig emelkedő másfélméter átmérőjű, egyik élén a sziklához nőtt cseppkő ejtett bámulatba. A jobboldali, száraz ágban folytattam utamat. Ennek fenéke kb. 4 méterrel magasabban van a patak szintjénél. Hatalmas sziklatömbök nehezítik itt a járást. Valószínű, hogy a patak régen ebben az ágban folyt, de állandó mélyülése közben könnyebb utat talált a baloldali, tektonikus úton előkészített járatban. Vagy ötven méternyire újra egyesült a két járat és innen már végig a patakban vagy annak partján haladhattam. Jobbról egy kisebb vízbefolyás növelte a patak vizét, ennek közelében kivételes nagyságú hófehér vakrák cikázott. Nemsokára alkoholos fiolában átkozta a birodalmában megjelent első embert.

A jobboldali sziklafalon rendkívül szép, hatalmas várszerű cseppkőcsoport tűnt fel. „Cseppkővár”-nak neveztem a balagnak ezt a legszebb képződményét. Nem messze innen a patak egy mélyen lehajló sziklafal alatt végleg eltűnik és a folyosó is elvégződik.

Itt tehát egy újabb szifonnal kell megbirkózni, de arra a rendelkezésemre állott idő rövideje miatt már nem vállalkozhattam.

A következő napokban térképezés és fényképezés miatt újból felkerestem az új barlangszakaszt és ekkor kísérletképpen néhány órát rászántam arra, hogy a vízszintet a második szifonnál is süllyeszsem. A patakmederben felhalmozott kavics tömegeket a víz útjából eltávolítottam és ekkor egy ideig még sohasem tapasztalt hatalmas dübörgés hasította át a barlang csendjét. Mintha valaki óriás pörölyvel verné a sziklafalakat, olyan lárma hallatszott a szifon felől. Amikor a szifonhoz szaladtam, már megszűnt ez a kísérteties hang, de a szifon előtt erősen hullámozott a víz. A rejtélyt sikerült hamar megfejteni. A szifon mögött a vízből kiálló, de alulról köröskörül vízzel körülhatárolt, lefelé fordított üsthöz hasonló üreg lehet a sziklaboltozatban. Amikor a víz színe süllyedni kezdett, a sziklaüstben légritka tér keletkezett, s ez végül is arra kényszerítette a külső levegőt, hogy a víz alatt robbanásszerűen az üstbe tóduljon és így helyreálljon a légnyomások egyensúlya.

A barlang további folytatásának kulcsa tehát itt van. Nem lesz könnyű a szifont megnyitni, mert a vízfolyást alig duzzasztják akadályok, ezért a vízszint süllyesztése csak a patakmedernek igen nagy hosszúságban való szélesítése által érhető el. Még több kilométernyi barlangszakasz vár feltárássra, mert a barlangi patak eredete valószínűleg a „Tízfalui” határban, a jelenlegi országhatáron túl van.

Érdekes párhuzamokat lehet a Zichy-barlang és az Aggteleki-barlang között vonni. Mindkét barlang egyszerű alaprajzú patakos barlang, mindkettő gazdag és szép cseppkövekben bővelkedik, mindkettő patakhordalékában megtaláljuk a nagy barlangok kifejlődéséhez oly szükséges kemény kvarckavicsot, sőt a kavicsot is ugyanaz a fekete vasas-mangános bevonat burkolja. Az Aggteleki barlangnál is egy szifon zárta el a barlangnak a megszállt terület alá nyúló folytatását, akár a Zichy-barlangnál. A Zichy-barlang szifonját pontosan tíz évvel az aggteleki szifon legyőzése után sikerült megnyitni. Remélem, hogy úgy amint az Aggteleki barlang folytatásának felfedezése ezelőtt tíz évvel felhívta az illetékes körök figyelmét erre a nagy természeti kincsünkre és megindította a barlang idegenforgalmi kiépítését, a Zichy-barlang új szakasza is megnyitja az utat a barlang „szébb jövő”-je felé...!

A szifontónál a felmérések alkalmával még lejjebb süllyesztették a vizet, ezért jelenleg a magasabb növéssűek légmentes úszóhengerek nélkül is átkelhetnek a tavon. Azon a helyen, ahol a közönség számára hozzáférhetővé tett barlangszakasz végén kötélnek kellett a régi pallókhöz leereszkedni, az Erdélyi Kárpát Egyesület szilárd tölgyfa-lépcsőt építtetett. A korhadó fapallókon való közlekedésnél azonban kötélbiztosítás ajánlatos.

Dr. Kessler Hubert

A révi cseppkőbarlang felfedezése

– Egy öreg természetjáró visszaemlékezései –

Észak-Erdély hazatérése hazahozta Erdély legnagyobb ismert cseppkőbarlangját: a révi Zichy-barlangot. Az E.K.E. tagjai fedezték fel ezt a barlangot ezelőtt 37 évvel és egyesületünk tette hozzáférhetővé jelentős költségekkel. Meghatottsággal és lelkes érzéssel olvastuk a felfedező társaság egyetlen életbenlevő tagjának a 70 éves dr. Weress Istvánnak a felfedezésről írt sorait. Isten éltesse kedves, hű tagunkat a természetjárásnak és egyesületünknek dicsőségére.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek a messze múltba visszanyúló kultúrmunkájában egyik legszebb fejezet a Rév környékén levő természeti szépségeknek feltárása. Igaz, hogy a feltárás munkáját a kutatás szenvedélyétől ösztönöztetve egyes természetbarátok hajtották végre, de a kezdeményezés és irányítás az E.K.E. elévülhetetlen érdeme. E kezdeményezés és irányítás nélkül felfedezetlenül maradt volna a révi és tífalusi barlang, hiányoznák a sziklaszorosban a menedékház és a turista-szálló, a szebbnél szebb kilátásokban bővelkedő turista-út és még sok minden. Az E.K.E. sokat áldozott Révire. Most, hogy 22 évi román uralom után ismét visszakerült magyar hazánk birtokába a Sebes-Körös völgye Révvel és a cseppkőbarlanggal, az E.K.E. ott folytatja munkáját, ahol 2 évtizeddel ezelőtt abbahagyta: aminek bizonyossága a révi Zichy osztálynak újraalakítása az elmúlt november hóban. Amidőn – mint élő tanúbizonyság csaknem négy évtized távlatából, egy egész eltűnt nemzedék sírhalma felett visszatekintve a múltba, – le akarom írni a révi cseppkőbarlang felfedezésének történetét, megvallom az elfogódás, a meghatottság érzése vesz rajtam erőt. Az olvasók, az én kedves magyar turistatestvéreim meg fogják nekem bocsájtani azt a gyengeséget, hogy előadásomban beleszövöm saját egyéni vonatkozásaimat is a barlanghoz, amely szívügyemmé vált s az is marad életem utolsó napjáig. Elmondhatom, hogy ez a barlang nem kis szerepet játszik életpályám kialakulásában.

1900. június 16-án érkeztem Révire, hogy elfoglaljam misszió-lelkészi állásomat, amelynek feladata volt a 15 szórványban élő hiveknek a hitben, s főképpen a magyarságban való megerősítése. A

vonatnál Rév községének akkori buzgó, nagyműveltségű jegyzője, Hollóssy Gyula fogadott, akinek sok érdeme van az E.K.E. ügyének felkarolásában. Révre Bethlenből mentem, ahol 2 évig nevelősködtem az áldott lelkű és emlékü gr. Bethlen Pál családjában. Erdélyi, s azt megelőzőleg svájci tartózkodásom nagymértékben felébresztette bennem a természet iránti szeretetet és tiszteletet. Réven csakhamar megismerkedtem Handl Károly pályafelügyezővel, aki Stájerországba való volt s az alpesek vidékéről hozta magával a természetrajongást. Ismerte Révnek és környékének minden zege-zugát. Együtt kóboroltuk be ezt a gyönyörű vidéket s az az óhaj támadt bennünk, bárcsak a természetet kedvelő nagyközönséggel is megismertethetnénk a sok szépséget.

Erdélyi tartózkodásom alatt láttam az E.K.E. nagyszabású kultúr-munkáját, amely nem maradt mögötte az alpesi turista egyletek működésének. 1903. január havában én írtam az E.K.E. főtítkárának Radnóti Dezsőnek, hogy az egyesület terjessze ki működését Rév vidékére is. Radnóti a levelemre küldött válaszában jelezte, hogy az E.K.E. már programjába vette egy turista-út létesítését a sziklaszorosban. Április hóban eljött Czárán Gyula, a nagy természetjáró s elkészítette a Révtől Vársonkolyosig terjedő turista utat, mégpedig oly leleményességgel, hogy erről az útról nézve tűntek fel igazán a sziklaszoros elragadó szépségei. Ekkor ismerkedtem meg Czárán Gyulával, ezzel a széplelkű emberrel, akihez haláláig meleg barátság fűzött. A turista-út felavatása 1903. május 1-én folyt le, amelyen Czárán Gyula, dr. Szádeczky Gyula kolozsvári egyetemi tanár 25 hallgatójával s mi réviak vettünk részt. Az út bejárása után a révi vízesésnél ebédeltünk, éltetve az út elkészítőjét, Czárán Gyulát és gyönyörködve a természet szépségeiben. Nem sejtettük még akkor, hogy ott, ahol a vízesést alkotó patak előtör, csupán 75 cm vastag sziklafal választ el bennünket egy nagyszabású cseppkőbarlangtól.

1903 nyarán sokan látogatták a turistautat s a Tündérvárat Kolozsvárról és Nagyváradról. Handl Károllyal többször meglátogattuk a vízesést s néztük azt a helyet, ahol a patak kijön a szikla alól. Handl elmondta, hogy amikor nagy szárazság van s a patakban nincs nagyon sok víz, a patak felett egy kis nyílás keletkezik, amelyen át a denevérek ki és be repülnek. Egy napon puskát hozott magával Handl s a nyíláson belőtt. Óriási dörgő visszhang keletkezett, amiből nagyobb

üregre következtettünk. Handl azt is megfigyelte, hogy Tízfalun egy patak ömlik egy nagy üregbe. Ebbe a patakba hullott szalmatörmelék egyszer a révi vízesésnél jött ki. Czárán Gyula, akit értesítettünk ezen észleletünkről, 1903 novemberben újra eljött Révre s 10-én robbantásokat eszközölt a patak előtörésénél s ime egy sziklafal leomlásával előtűnt a nagyszabású barlang, amelynek üregében meghatott léptekkel léptünk be abban a tudatban, hogy itt még emberi lény nem járt soha. Messzire nem lehetett bemenni, mert a patak előtötte a barlang alját. Czárán még két napig maradt itt s egy darabig robbantásokkal sikerült a patakot szűkebb mederbe szorítani. A továbbhatolást azonban egy kerek tó megakadályozta. A barlang annyira izgalomba hozott, hogy Czárán eltávozása után néhány nap múlva egyedül mentem be a barlangba s egy szál gyertyával jól szemügyre vettem mindent s a Nagyváradon megjelenő „Szabadság” november 22-iki számában ismertettem a feltárt részeket. A hazai lapok innen vették át a leírást. A „Szabadság” mindig helyet adott a barlangra vonatkozó közleményeimnek.

December közepén megérkezett Ausztriából Stern Adolf mérnök, Handl rokona. Ekkor elhatároztuk, hogy tovább hatolunk csónakon a barlangban. A továbbhatolás idejét december 19-re tűztük ki. Emlékszem, hogy előző éjjel nem tudtam aludni. Annyira izgatott a kíváncsiság, hogy mi van ott beljebb a barlangban. Handl egy kezdetleges járművet készített: két kivájt fatörzsből, amelyet vaskapcsokkal erősített össze. Ezzel hatoltunk be a barlangba, amelynek feltárásában ez volt a legizgatóbb esemény. Nagy nehezen gerenda és létra segítségével eljutottunk egy gömbölyű terembe, amelybe körülbelül 2 méter széles sziklaszoros nyúlik. Fél 12-kor készült el a velünk lévő 6 napszámos a csónak behozatalával. A gömbölyű teremről már csakis csónakon lehetett tovább hatolni, mert a sziklaszoros alját a patak egészen betöltötte. Beültünk tehát a lélekvesztőbe. Elöl Handl, közepén e sorok írója, hátul az osztrák mérnök. Mindegyikünk egy-egy magnézium-fáklyát tartott a kezében. Ismeretlen cél felé indultunk el s utánunk a visszamaradt hat munkás tágra nyitott szemekkel nézett. A szűk, de magas sziklaszoros mindkét oldalát remek, különböző színű cseppkövek borítják. Csónakunk vígan siklott tova a kékeszínű vizen, míg végre a továbbhaladást egy fehér cseppköfűggöny zárta el. Itt megmértük a víz mélységét, 4 méter volt. Most

visszafordultunk. Handl azt indítványozta, hogy a bejövétel alkalmával látott sziklapadmalynál kössünk ki s nézzünk ott széjjel. Úgy is történt. Kikötöttünk, szétnéztünk. Ezután vissza akartunk szállni a lélekvesztőre. Először Handl, azután én szálltam be, utoljára a mérnök teljes testsúlyával reá ugrott a csónakra, amelybe már előzőleg erősen szivárgott a víz, most pedig megingott s kezdett rohamosan süllyedni. A mérnök azonnal kiugrott a sziklapadmalyra, én már derékig álltam a vízben s nagynehezen szintén kivergődtem, de Handl egyre jobban süllyedt. Szerencsére a víz itt nem volt már nagyon mély. Handl nehezen, majd vállig érő vízben lábaival kihúzta a lélekvesztőt a gömbölyű terembe, ahol a munkások kiöntötték belőle a vizet s úgy jött azzal értünk Handl. Ha ez az eset a cseppkőfüggöny mellett történik, a mély vízbe mind a hárman belefulladunk. A baleset 12–1 között történt s nekem d. u. 2 órakor temetésem volt. Mondta is az osztrák mérnök: „Lelkész úr! Ön ma a halálról fog prédikálni, pedig mind a hárman közel állottunk a halálhoz”. A barlang feltárásának ezt a részletét a „Szabadság” december 29-iki számában írtam le. A a szerkesztő a beküldött cikkemnek ezt az alcímet adta: „Utazás a föld alatt”.

A cseppkőfüggőnyénél megállt a kutatás munkája. De Handl Károly a csatorna felett lévő kóruson át tovább folytatta azt Márton nevű emberével. A Purgatórium, Mohamed paradicsoma s a Pokol feltárása teljesen az ő érdeme. Itt ismét egy mély tó állta útját a továbbhaladásnak. Nem volt más hátra, mint ezt a mély vizet bedesztkázni. Azon túl ismét egy sziklafal meredt felénk, amelynek felső részén egy nyílás volt. 1905. január hóban Handl és én bementünk a barlangba, ehhez a nyíláshoz létrát támasztottunk s úgy hatoltunk tovább. Sok helyen vízben jártunk. E kutatás alkalmával súlyos hűlést kaptunk mindketten.

Néhány szót a felső barlang, a tízfalusi barlang felfedezéséről. 1904. június 24-én elindultam egy kis társasággal Tízfalura. Handl ekkor nem volt velünk. A társaság tagjai voltak: Gulácsi Endre állami iskolai igazgató, Geisz Mihály az agyagipari tanfolyam vezetője, Osváth Jenő segédjegyző, Sipos Adorján és Hollósy István gimnáziumi tanulók. Néhány órai gyaloglás után megtaláltuk a már fentebb említett patak eredetét s ennek folyását követve elértük a barlangot, amelynek felső és alsó nyílása van. A felső nyíláson nem lehet behatolni. Kerítettünk egy 8 méter hosszú létrát s azt leeresztettük az alsó nyílásba.

Lementünk. Nehezen felfedeztünk egy alacsony nyílást, amelyben hason csúszva másztunk be. A barlang nemsokára úgy magasságban, mint szélességben kibővült, de egyszer csak függőlegesen leereszkedik. Itt sötét üreg tátongott felénk, de nem lévén nálunk kötélhágcsó, vissza kellett térnünk. Másodszer július 19-én Handl, Csák Andor gimn. tanuló s én rándultunk ki a tízfalusi barlanghoz teljesen felszerelve 2 vezetővel s a barlangot, amennyire csak tudtuk felkutattuk. Cseppkövekben gazdag, remek szép barlang tárult elénk. Úgy a révi, mint a tízfalusi barlang mesteri leírását Czárán Gyula közölte az „Erdély” 1905. évfolyamában. A tízfalusi barlang felfedezésének részletes történetét én írtam meg a „Szabadság”-ban.

Az 1905. év fontos dátumot képez a révi cseppkőbarlang történetében. Gr. Zichy Ödön gégegyeni nagybirtokos, akinek a birtokán volt a cseppkőbarlang, az E.K.E. többször megismételt kérésére a barlang mellé menedékházat, majd egy emeletes szállót építtetett, ami nagy mértékben növelte Réven az idegenforgalmat s a barlang látogatását. Az E.K.E. révi osztálya március 5-én alakult meg. Az alakulásra megjelent Kolozsvárról M. Kovács Géza főtitkár, dr. Herrmann Antal egyetemi tanár, Rohlbenhauer József tag. A révi kaszinóban összejött értekezlet az osztály elnökévé gr. Zichy Ödönt, ügyvezető alelnökké e sorok íróját, pénztárnok-barlanggondnokká Handl Károlyt, titkárrá Gulácsi Endre állami iskolai igazgatót választotta meg. A barlang kezelését a révi osztály vette át, amely arról is gondoskodott, hogy a révi agyagipar különböző cikkeket (vázák, hamutartók, tálak) árusítson a barlang előtt. A barlang felavatása az E.K.E. évi közgyűlésének keretében augusztus 27-én történt meg. A felavató beszédet e sorok írója tartotta, amelyet meghallgatott Bihardiószegről néhány ember. Ezek aztán odahatottak, hogy a bihardiószegi népes gyülekezet december hóban egyhangúlag meghívott lelkesül. Czárán Gyula a felavató ünnepélyen nem vett részt. Ebben az időben a Bihar-hegységben, a Galbinán készítette a remek túrista-utat. December legvégén eljött Révre s meglátogatott egyszerű paróchiámon. Már ekkor az asztma erősen kínozza. Sokat beszélünk ekkor az épülő félben lévő Jungfrau vasútról „Tudod – mondta – ha kell 2 hetet is fogok várni, hogy tiszta időben nézzek le a Jungfrau tetejéről, ha a vasút elkészül.” Ki hitte volna, hogy nemsokára a Jungfraunál magasabb helyről néz alá a földi mulandóságokra. 1906. január 5-én hirtelen elhunyt. Temetése után azonnal megindult a

gyűjtés a révi sziklaszorosban felállítandó Czárán- emlékműre. Közbe jött események miatt ez mindezeideig nem létesült. Hiszem, hogy most már el fog készülni. A „Szabadság” 1906-iki húsvéti számában ezzel a címmel írt cikkben emlékeztem meg róla: „A nagy magyar turista”.

Révről elkerültem. 1906. január végén volt a búcsúünnepélyem, amelyen az E.K.E. M. Kovács Géza főtitkárral képviseltette magát. A barlangról nem felejtkeztem meg azonban soha. 1906. augusztusban 40 diószegi gazdával, 1909-ben 20 gazdaifjúval, mikor pedig bekerültem Debrecenbe (1913) a református tanítóképzőintézet igazgatójával, 1914. áprilisben 60 képzőssel és 3 tanárral látogattam meg a barlangot. Handl Károly 1908-ban hozzám írt levelében számolt be a révi és a Misid-völgyi barlangban tett újabb kutatásainak eredményéről. Különben a július hónapot mindig Élesden töltöttem rokonaimnál s így minden évben láthattam a révi cseppkőbarlangot. A világháború ideje alatt 1918. júliusban nagy számban küldtek ide Csehországból 8–12 éves szudétavidéki német gyermekeket. Egy napon ezeknek egy része meglátogatta a révi barlangot. Még ma is megvan nálam az a német nyelven, ezzel a megszólítással: „Liebe Kinder aus Österreich” írt beszéd, amellyel ismertettem a gyermekek előtt a barlang felfedezését és berendezését. Ekkor még nem gondoltam, hogy ezek a gyermekek felnövekedve 20 év múlva (1938) előharcosaivá válnak annak a szudéta-mozgalomnak, amely sikeres kezdetét jelentette a mesterségesen összetákolt Csehszlovákia széttörésének s mi ennek nyomán visszakapjuk a Felvidéket és Kárpátalját. 1918 végén megkezdődött a román uralom. Évekig nem kaptam beutazási engedélyt a megszállt területre. Közben a fáradhatatlan kutató Handl Károly is elhunyt. Az ő sírjára is a természetbarátok kegyeletének előbb-utóbb emlékkövet kell állítania.

* * *

1940. október 14-ike volt. Újra szabadon meglátogathattam Révet. A lelkeszi állásban második utódommal, Kulcsár Andrással s egy kis társasággal délután elmentünk a vasúti sínek mellett a barlanghoz. Visszafelé a Körös balpartján, a szintén Czárán által járhatóvá tett úton jöttünk. A Tündérvárral szemben kipróbáltam a visszhangot, mint 37 évvel ezelőtt a barlang felfedezése idején. A sziklafalak felé kiállítottam: „Hogy vagy?” A visszhang tisztán visszaadta a kérdést: „Hogy vagy?”. Vajon mit felelhetnék erre a kérdésre mást, mint azt:

„Mevénülve az élet utolsó útját járva”. Minden ugyanaz itt mint régen: a visszhang, a sziklafalak, a Sebes-Körös zúgása, andalító zenéje. Csak a régi emberek tűntek el valamennyien, akikkel egykor itt munkálkodtam. Amint az esti szürkület reá borúlt a révi sziklaszorosra s én siettem a közel fekvő kis állomásra, hogy ismét elutazzam, eszembe jutottak a barlangavató beszédemnek utolsó szavai: „Abban a tudatban tisztelje az ember a természetet, hogy míg ő véges, a természet végtelen”.

Debrecen, 1940. december 11.

Dr. Veress István

(Megjelent az ERDÉLY honismertető folyóirat 9–10. sz.-ban Kolozsváron, 1940-ben.)

Határsértés a föld mélyében

Felfedezőúton a révi barlangban

Eszkendők előtte lélekemelő ünnepségre került sor a révi református templomban, majd a Zichy-barlang bejáratánál. Mindkét helyen egy rejtett föld alatti világ fölfedezésének 90. évfordulójára, a három sikeres kutató, Czárán Gyula, Handl Károly és Veress István érdemeire emlékeztetett a szurdokvölgy legjobb ismerője, Juhász Viktor tanár.

A forgandó sors úgy hozta, hogy 1941 májusától 1944 őszéig szüleim töltötték be az EKE-menedékház gondnoki tiszttét, magam pedig – a nyári szezonban vakációs foglalatosságként barlangvezetőnek csaptam fel. E megbízás teljes összhangban volt romantikára hajlamos és kalandot kereső ifjúkorom törekvéseivel, sőt – a reám leselkedő veszélyekkel mit sem törődve – magam is önálló kutatásba kezdtem.

Ez alkalommal nem ezekről az istenkísértésekről szólnék, hanem arról a feltáró munkáról, amellyel dr. Kessler Hubert gazdagította a Zichy-barlangot, mivel e vállalkozásnak magam is részese lehettem.

Juhász Viktor monográfiájában olvashatjuk: Handl Károly 1907 januárjában újabb 600 méterrel gazdagította az ismert járatot, azonban itt egy szifon állta útját. Tovább egy tapodtat sem.

A szifon köznyelven azt jelenti, hogy egy adott helyen a sziklaboltozat teljesen a víz színe alá merül és csupán valamiféle apró tengeralattjáróval lehet úrrá lenni az akadályokon. A tudományos, egyben műszaki feladat fölkelte szívedünk egyik legkiválóbb magyar barlangkutatójának, dr. Kesslernek a figyelmét és 1941 szeptemberében egy hetet töltött Réven, ismerkedve a helyszínnel és a lehetőségekkel. A kivitelezésre egy esztendő kellett várni, amikor a nyári szárazság következtében a Styx patak szintje a legalacsonyabb lett. Ekkor napszámásokat fogadott, akik a vízfolyás ellenében végigpásztázták a patak medrét és a sugatokat, gátakat, sziklaakadályokat megszüntetve, szétbontva, 50–60 cm-rel csökkentették a szifonnál keletkezett tó szintjét. Így az évezredekben át vízben fürdő mennyezet láthatóvá vált, sőt megcsillant annak a reménye, hogy vállától a feje búbjáig ember is elfér alatta.

1942. szeptember 7. volt a nagy kísérlet napja. A „mester” engem, a kalandra éhes diákot is magával vitt, no meg lapátokkal fölszerelt, két román napszámóst. A szifon előtt nyakig érő vízhatlan vászonruhákat öltöttünk magunkra, a derekunkra pedig 3–3 bádogtartályt erősítettünk. Ezeknek az volt a szerepük, hogy ha talpunk nem érné el a tó fenekét, függőlegesen fönntartsanak és a fejünk fölötti sziklába kapaszkodva huzakodjunk előre. Körülbelül hat-nyolc méter után kezünk ügyéből eltűntek a sziklák, nem volt mit megragadjunk. Valahogy mégis kievickéltünk a partra. Kesslernek volt egy nagy erejű villanylámpája, amellyel végigpásztázta a sziklafalakat. Szinte szoborrá merevedtünk a látvány nagyszerűségétől. A szifon mögötti „Hangversenyterem” mennyezetét csak sejtettük, mert a fény el nem érte. Az a hatalmas vízmennyiség ásta, vájta, amely egy-egy esős évszak nyomán itt felduzzadt. A meglepetés miatt késve fogtuk föl a pillanat nagyszerűségét: olyan élményben van részünk, mint még senkinek, olyasmit látunk, amit szem meg nem pillantott, olyan helyeken járunk, ahová emberi lény még nem lépett. Amikor eloltottuk a lámpát, tökéletes sötétség és mélységes csönd vett körül bennünket. Ez utóbbit csupán a sztalaktitokról lehulló vízcseppek szabályos ritmusa bontotta meg.

Megihletődésünkből ocsúdva a tó túloldalán hagyott, vízhatlan zsákokba helyezett holmiainkért kellett visszauszkálnunk. Volt ezekben fényképező masina, teodolit a térképezéshez és némi ennivaló. Mert bizony erre is sort kerítettünk. Jót kacagtam, amikor

Kessler igazgató úr a főtt tojást a fején törte meg. A terem közepén állva egyéb alkalmazhatóság nem akadt a közelben.

És mit láttunk a barlang folytatásában? Egy oldaljáratra akadtunk, ahol a behatolást a mennyezetről lehullott, hatalmas sziklatömbök nehezítették. Mintha mesebeli óriások dobálózásának lennének szenvedő alanyai. Vissza a patak partjára! A folyás ellenében folytattuk utunkat, nézelődve, csodálkozva. Cseppköveket csak ritkán és magas sziklafalakra tapadva találtunk. A gyakori áradás, a meggyűlő víz az apró képződményeket elmosta. De valami mégis feltűnt, amin elcsodálkoztunk: egy kisebb terem közepén dísztelen oszlop. Mintha egymaga tartaná a súlyos boltozatot. A főnök el is nevezte Atlaszról, akit a mitológiai Perzeusz büntetésből kőoszloppá változtatott. Körülbelül 250 méter megtétele után újabb szifon állta utunkat. Pedig az előzetes számítások szerint innen 4–5 kilométerre van a tízfalusi (Zece hotare) víznyelő, amellyel a Zichy-barlang összeköttetése kétségtelen. Igaz, ez akkor Dél-Erdély, azaz Románia felségterülete volt, s ha ott kibúvunk, külföldre kerülünk. Amíg mi mértük, fényképeztük, a két napszámos mélyítette a medret. Órák múltán összegyűltünk az utolsó gát széthányásához, hogy lássuk: támad-e a sziklacsatornában annyi rés, hogy egy úszó ember levegőhöz juthasson. Eltűnt a sugat, apadt a víz és a szifonból irtózatok kopácsolás hallatszott. Talán megnehezítettek a barlanglakó óriások és hatalmas kalapácsokkal várják birodalmuk háborgatóit? Esetleg a román grancsárok figyeltek föl mesterkedésünkre és puskalövésekkel üdvözlnek bennünket? Sem egyik, sem a másik – nyugtatott meg dr. Kessler. A boltozat alatt itt-ott légüres tér keletkezett, s amint hullámozott a víz, nagy erővel levegő tört be. Ez keltette az ijesztő hangokat. Sajnos, nem tudhattuk meg, mily hosszú és mély a szifon. A bizonyosság érdekében életet nem kockáztathat egy barlangkutató. Remélem, az utókor így is eredményesnek ítéli ekkori fáradozásunk, hiszen növekedett az ismert barlangszakasz és az utánunk jövők előtt már világosan áll, milyen akadályokkal kell legközelebb megbirkóznunk.

Utólag eltöprengve, abban máig sem vagyok bizonyos, hogy 1942 szeptemberében a Királyerdő mészkőfennsíkja alatt nem követtünk-e el csoportos határsértést?

Dánieliz Endre

(Megjelent a BIHARI NAPLÓ 1994. október 29–30. sz.-ban, Nagyváradon.)

Egy régi révi vasárnap

Rómában lenni s a pápát nem látni – vétek! Magam is így vélekedtem, amikor a közelmúltban a révi ünnepség részese lehettem. Miután lezajlott az emléktábla leleplezési szertartása, családommal együtt fölkeredtem: keressük fel a Zichy-barlang környékét és gyönyörködünk e táj megejtő szépségében. Ugyanakkor nagyszerű alkalom nyílik egykori élményeink megidézésére, hiszen a negyvenes évek elején az EKE-menedékház gondnokai s a vendéglő bérlői szüleim voltak, magam pedig – felsős gimnazistaként – a barlangvezető tisztét töltöttem be.

Miközben a fák zöldjéből kivilágló mészkősziklák fehérsége és különleges alakzatai ismét rabul ejtenek, képzeletemben sok minden megelevenedik. Közben a Zichy-barlang vasúti őrházának (most Halta Peštera) huzatos, ablakhíjas váróterméhez érkezem. Ekkor fékez mellettem a menetrendszerű személyvonat. Egyetlen lélek se le, se fel. Pedig félszázaddal ezelőtt az egyperces megállási időt a vonatvezetőnek négyszeresére kellett hosszabbítania, kivárván, míg az utolsó utas is kikászálódik a vagonból.

Aztán a tarka turista tömeg megindult fölfelé a sétányon. A gr. Zichy Ödön emeltette Lujza-lak teljes személyzete már hajnal óta talpon. A tájjellegű, erdélyi stílusú vendéglő előtere nyitott terasz. Itt sorakoznak a fehér abroszokkal terített asztalok könnyű kerti székekkel. Elemér, a zenész már rá is zendít egy kedvderítő csárdásra; nővére cimbalmon cifrázza; apjuk, az öreg cigány, brácsájával az ütemet biztosítja.

És az érkezettek? Ki erre, ki meg amarra kereste az útját. Akadt akit a barlang titokzatossága érdekelt, mások a kereszthez vagy a Két püspök sziklához gyalogoltak föl; volt aki hátizsákjából kosztolt, de meglehetősen szép számmal rendelték ebédet édesapámnál. Sokaknak oly igen megtetszett a táj, hogy idejöttek vakációzni. Persze, ajánlatos volt a szobákat előre lefoglalni, mert május, június elejétől szeptember végéig mind a tizenhatnak gazdája akadt. Többen – így a fiatal dr. Xantus János tanár úr is – nászútjukat, mézesheteiket töltötték itt. Édesanyám a konyhában hétköznapiokon 40, vasárnap 80 személyre is főzött.

Én mindebből vajmi keveset észleltem. A vonat érkezésétől késő délutánig a cseppkövek keletkezéséről, szépségéről meséltem az egymást váltó csoportoknak. Meg nem történhetett, hogy valaki vagy valakik magukra hagyatottan kószáljanak a barlangban, de az sem, hogy kárt tegyenek a sztalaktitokban. (Most tárva-nyitva a kapu.)

Napnyugtakor a váradi, a kolozsvári és Isten tudja még honnan érkező turisták vonatra ültek, a vendéglő azonban még nem csön-desedett el. Esti szórakozásra, mulatozásra megérkezett Rév és a közeli környék polgársága. A szálloda lakóival egyetemben olyan nótázásba, táncolásba kezdtek, hogy még a barlang denevérjei is felriadtak. S a hazatérés? A viharlámpák fényénél vagy holdvilágon igen romantikus lehetett akár a sínek mentén haladtak, akár az erdő alján. Igen, mert akkor még állt a mészégető hídja.

Közben a megidézett történések színhelyére érkeztem. 1994 nyara van. Kellemes, kirándulásra csábító idő, de a vonzó szépségű EKE vendéglő és a nyitott terasz már a múlté. Helyén jellegtelen, a táj hangulatától idegen bár. Két diákcsoport érkezik. Lehetnek talán tízen. Hűsítőt rendelnek; a többi kikerül a nájlonzacsκόkból. S a turisták? Azok is jöttek, immár saját autóval. Megálltak a hegy lábánál, feltalálták a hazulról hozottakat: bőven ettek, ittak és most félárnyékban pihenik ki fáradalmaikat. A fürgébbje kártyacsatába kezd, a fiatalok a táskarádiót hangosítják.

Hogy milyen megkapóan szép a révi szoros, az csak keveseket érdekel. Ha a nagy Cicero élne, bizonyára ismét haraggal kiáltana föl: O tempora, o mores! Ó, idők, Ó, erkölcsök!

Dánielisz Endre

(Megjelent a BIHARI NAPLÓ 1994. július 23–24. sz.-ban, Nagyváradon.)

Néhány mondat a révi Zichy-barlang villamosításáról

Miután a barlang járatainak fapadozatát, -lépcsőit és tartó-gerendáit kicserélték vasbeton lapokra és acél tartó-gerendákra 1965-ben, szóba került a barlang villamosítása. A kivitelezési terv alapján a Nagyváradi Villamossági Vállalat építő részlege fogott a munkához. Igen nehéz és bonyolult munka várt a kivitelezőkre. A közép feszültségű léghálózatot a Sebes-Körös jobboldalán lehetett az erdőn keresztül hozni, a barlang bejárata közelébe a hegyoldalra telepített transzformátorhoz. A hatalmas átfeszítést a Sebes-Körös felett szinte emberfeletti munkával végezték. A telített faoszlopokat a hegyoldalon az erdőn keresztül csúszatták lefelé és állították a gödrökbe.

A barlang bejárata felett lévő transzformátor oszlopaihoz a szükséges anyagokat a munkások hátizsákban vitték fel nem kis fáradsággal. Az elvégzendő munka sem volt könnyebb; az anyagok, szerszámok, transzformátorok behordása ember próbáló volt! A barlangban uralkodó alacsonyabb hőmérséklet (+10,3°C) miatt nehéz volt a műanyag szigetelésű kábeleknél az elrendezése, repedésekbe való elhelyezése!

A villamos világítás feszültsége 110 V volt, hogy minél kisebb legyen az áramütéses baleset veszélye.

Kétféle világítás került felszerelésre a barlangba. Tájékozási világítás, üvegburás lámpatestekkel és hatás világítás fényszórákkal.

A munkálatok alatt különböző nehézségek fordultak elő: technikai és babonás félelem. A látszólag sima, tömör falba belőtt csavarok, amire a lámpákat erősítették volna eltűntek! Kiderült, hogy a sziklafal belül üreges volt; ez számtalan helyen megtörtént.

Néhány munkás babonás lévén, szellemek jelenlétének tartotta a különböző neszeket, hangokat. Ezeket meg kellett győzni, hogy itt nincsenek szellemek, csak a víz keltette neszek vagy a denevérek hangja az, amit hallanak.

Problémát jelentettek a Tízfalú környékén történt nagyobb esőzések, mert ilyenkor az alsó járatokat elöntötte a víz. Sokszor a megkezdett munkát újra kellett kezdeni!

Ahogy a munka haladt előre és újabb szakaszon kigyúlt a fény, úgy csodálkoztunk azon, hogy már a tájékozó világításnál másképpen néznek ki a járatok, mint a karbidlámpa fényénél, sokkal szebbek!

A nagy meglepetés akkor ért bennünket, amikor a mennyezet felé irányított fényszórókat bekapcsoltuk. Számtalan gyönyörű cseppkő vált láthatóvá és a színek... Ezek mind olyan magasan voltak, ahová emberi kéz nem érhetett el. Zseblámpa vagy karbidlámpa fénye nem elegendő ezek megvilágítására.

Hetente kijártam a munkára és öröm volt nézni, hogy mint tárja fel a szépségeit az a barlang, amelyet sok részén lepusztítottak (azok a látogatók, akik a bent fényesen csillogó köveket letörték, majd kint, mint értéktelen darabot eldobtak)!

A villamosítást 1969. május 1-jére befejeztük, a megnyitásnak nagy sikere volt.

A jelen

A magára hagyott, gazdátlaná vált barlang villamos berendezését, világítását garázda elemek teljesen tönkre tették. Amit lehetett elloptak: lámpatesteket, fényszórókat, kivágtak kábel szakaszokat. Szó szerint kibelezték a barlang bejáratánál lévő páncéldobozt is! Hogy teljes legyen a rombolás, az el nem érhető fényszórókat szikladarabok dobálásával összetörték!

Összeállította: *Ujvárosi Tibor*

TARTALOM

Előszó (<i>Dukrét Géza</i>)	3
Rév (<i>Juhász Viktor</i>)	5
A révi sziklaszoros és környéke (<i>Juhász Viktorné Orth Ibolya</i>)	17
Rév és Sonkolyos környékének turista útvonalai (<i>Ujvárosi Tibor</i>)	41
A Zichy-cseppkőbarlang felfedezésének és feltárásának története (<i>Juhász Viktor</i>)	46
A révi Zichy-cseppkőbarlang és a tízfalusi Handl- (Pokol-) barlang további feltárásának újabb kísérletei 1948 után (<i>Daday János</i>)	63
Amit a barlangi vezető a látogatóknak mesél (<i>Kál Gécz Mihály</i>)	69
A révi Zichy-barlang állatvilága (<i>Venczel Márton</i>).....	71
Az Erdélyi Kárpát Egyesület Révi Osztálya (<i>Juhász Viktor</i>)	78

FÜGGELÉK

Új cseppkőbarlang Bihar megyében (<i>Veress István</i>)	87
Utazás a föld alatt (<i>Veress István</i>)	88
A révi barlang felavatása (<i>Veress István, Gulácsi Endre</i>)	91
Az E.K.E. révi osztályának I. közgyűlése (1905. június 27.)	92
Az Erdélyi Kárpát Egyesület 15-ik közgyűlése (1905. augusztus 27.)	96
Barlang-felavató beszéd (<i>Dr. Veress István</i>)	100
Barlang-avatás – ünnep a révi völgyben (<i>Marton Manó</i>)	105
A révi Zichy-cseppkőbarlang (<i>Czárán Gyula</i>)	107
A révi cseppkőbarlang új ágazata (<i>Marton Manó</i>)	116
A révi cseppkőbarlang (<i>Desseffy Aristid</i>)	117

Czárán Gyula emlékezete (<i>Veress István</i>)	122
Emléksorok Czárán Gyuláról (<i>Veress István</i>)	122
A Zichy-barlang új szakaszának feltárása (<i>Dr. Kessler Hubert</i>)	127
A révi cseppkőbarlang felfedezése (<i>Veress István</i>)	133
Felfedezőúton a révi barlangban (<i>Dánielisz Endre</i>)	139
Egy régi révi vasárnap (<i>Dánielisz Endre</i>)	142
Néhány mondat a révi Zichy-barlang villamosításáról (<i>Ujvárosi Tibor</i>)	144

Készült a nagyváradai Europrint Nyomdában.
Felelős vezető: Derzsi Ákos

A Partiumi Füzetek kiskönyv-sorozatában eddig megjelent munkák:

1. Borbély Gábor – Csernák Béla: **Bihar**
2. Kordics Imre: **Sírok, sírjelek a Várad-Olaszi temetőben**
3. Péter I. Zoltán: **Félicsfürdő**
4. Dánielisz Endre: **Nagyszalonta – városismertető**
5. Benedek Zoltán: **Nagykároly – református templom**
6. Bessenyei István: **Sarmaság**
7. **Hol sírjaink domborulnak – partiumi temetők** (gyűjteményes kötet)
8. Major Miklós: **Szilágyság – tájak, műemlékek, emlékhelyek**
9. Dukrét Géza – Péter I. Zoltán: **Püspökfürdő**
10. Dánielisz Endre: **„Csonkatorony nyúlik a felhőbe...”**
11. Bunyitay Vince – Fodor József: **Székesegyházi-Bazilika – Nagyvárad**
12. Pop Alexandru: **Varadinum – a vizek határolta város és vár**
13. **A szabadságharc zászlaja alatt** (gyűjteményes kötet)
14. Jancsó Árpád: **Rajtuk taposunk – A Bánság útjai a 19. században**
15. Kupán Árpád: **Mezőtelegd iskolatörténete**
16. Csilik József: **István király Szent Jobbja és Szentjobb község története**
17. Emődi János: **Erdélyi barlangfeliratok a 16–20. századból**
18. Szabó István: **Ottomány** (kismonográfia)
19. **Érsemjén** (kismonográfia)
20. **Turulmadaras emlékműveink** (gyűjteményes kötet)
21. **A nagyváradi egészségügyi oktatás történetéből**

